ISSN :1300-0241

ASKERÎ TARİH BELGELERİ Dergisi

HAZİRAN 2000 YIL : 49 SAYI : 110

"Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan, yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir görünüm alır."

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

Hülya Tokur

Aydın Özgüven

ASKERÎ TARİH BELGELERİ DERGİSİ

HAZİRAN 2000 YIL : 49 SAYI : 110

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIM EVİ
2000

GENELKURMAY BASIM EVİ
YAYIN NUMARASI : 2000/65

SUNUŞ

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivindeki belgelerden derlenip hazırlanan ve "Millî Mücadele'de Doğu Cephesi" ile ilgili belgeleri kapsayan 110 sayılı Askerî Tarih Belgeleri Dergisi'ni yayımlamış bulunuyoruz.

Doğu Cephesi ile ilgili Askerî Tarih Belgeleri Dergisi'nin beşincisini oluşturan bu sayıda Doğu illerine saldıran Ermeni kuvvetlerine yönelik askerî harekâtla ilgili Genelkurmay Başkanlığı, Doğu Cephesi Komutanlığı, 3 ncü, 9 ncu ve 12 nci tümen komutanlıklarının yazışmalarına yer verilmiştir.

12 Ağustos 1920 tarihinde Ermenilerin Oltu bölgesinde bazı köyleri işgal edip, Doğubayazıt'ın kuzeyinde Türk kuvvetlerine saldırmaları üzerine, Ankara Hükûmeti 20 Eylül 1920'de Doğu'da Ermenilere karşı askerî harekâta geçilmesi kararını vermiştir. 27/28 Eylül 1920'de Doğu Ordusunun başlattığı askerî harekât ile 29 Eylül 1920'de Sarıkamış, 30 Eylül 1920'de de Merdenek kurtarılmıştır. Bir ay kadar Sarıkamış-Lâloğlu hattında kalan Türk ordusu 28 Ekim 1920'de tekrar harekâta geçerek 30 Ekim 1920'de Kars'ı kurtarmış ve Türk topraklarına yönelik Ermeni saldırılarının son bulmasını sağlamıştır.

Türk İstiklâl Harbi'nde önemli bir yeri olan "Millî Mücadele'de Doğu Cephesi V" ile ilgili belgeler, 1 nci Askerî Tarih Kurulunda görevli As.Tar.Uz. Hülya Toker ve Bel.Arşt.Uz. Gülhan Barlas tarafından ATASE Başkanlığı Arşivinden seçilerek günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Aydın OKAN
Hv.Korgeneral
ATASE Başkanı

ÖN SÖZ

İtilâf devletlerinin 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi hükümlerini Türk vatanını bölmek amacına hizmet edecek bir şekilde kullanıp işgallere başlamaları ve bu toprakların bir kısmını Ermenilere ve Yunanlılara verme girişimleri karşısında, Anadolu'da başlayan millî uyanış ve silâhlı savunma hareketi 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılması ve Millî Hükûmetin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Böylece tamamen ulusal iradeye dayalı, her türlü istilâya karşı tam bağımsızlığı amaçlayan, yeni ve dinamik bir Türk devleti doğmuştur.

Yeni Tük devletinin dış politikasının temel ilkesi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün deyimiyle "milletin dahilî ve haricî istiklâlinin tanıtılması ve her milletin kendi kaderine kendisinin egemen olması, hakkımızın kayıtsız şartsız tanınması" idi.

Bu ilke doğrultusunda yeni Türk devleti, doğu komşularıyla sorunlarını en kısa sürede çözümlemeyi istiyordu. Ancak Taşnak Ermeni Hükûmetinin Türk topraklarında hak iddia etme yönündeki fiilî girişimleri buna engeldi. Ermeniler 17 Şubat 1920'de Çıldır'ı ve Zaruşat'ı işgal ederek, halka çeşitli baskılar yapmakta idi. Bunun üzerine 15 nci Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Erivan Cumhuriyeti Askerî Komutanlığına bir mektup göndererek, Müslüman halka karşı girişilen kıyıma son verilmesini, uğradıkları zararların giderilmesini istemiştir. TBMM Hükûmeti adına Mustafa Kemal ATATÜRK de, Ermeni zulmünü devletler nezdinde protesto etmiştir. Ermeni saldırılarının giderek artması üzerine 15 nci Kolordu Komutanlığı Ankara'ya, Ermenilerin 19 Mart 1920'de Büyük Vedi, Cıva, Ahura yöresinde yeni bir saldırıya geçtiklerini haber vererek bunu önlemek için bölgedeki bütün Millî Şûra kuvvetlerine Ermenilere karşı saldırıya geçmeleri için 25 Mart'ta emir verildiğini bildirmiştir.

Ermenistan sorunu bu gelişmelerin ışığı altında Ankara Hükûmetince görüşülmüş, şimdilik Doğu bölgesinde Ermenilere karşı sınır dışı bir askerî harekâta geçilmesi doğru bulunmamış ve böyle bir harekâta izin verilmediği 15 nci Kolordu Komutanlığına da bildirilmiştir. Ancak bir taraftan 15 nci Kolordu Komutanlığının harekâta geçmenin zorunluluk oluşturduğu yönündeki düşüncesi, diğer taraftan Kars, Ardahan, Batum'un da Rusların eline geçmesi olasılığı karşısında konuyu tekrar değerlendiren hükûmet, haziran ayı başlarında Ermenistan'a karşı bir askerî harekât düzenlenmesine karar vermiştir. Bu amaçla 9 Haziran 1920'de Doğu illerinde seferberlik ilân edilerek 1889-1900 doğumlu erkekler silâh altına çağrılmış ve 15 nci Kolordu Komutanlığı "Doğu Cephesi Komutanlığı"na çevrilerek Kâzım Karabekir'in yetkileri artırılmıştır.

Aynı günlerde Sovyet Dışişleri Bakanı Çiçerin'in Türkiye'de Sovyetler'in politikalarına yönelik bazı olumsuz kuşkular yaratan 3 Haziran 1920 tarihli metkubu Ankara'ya ulaşmıştır. Bu mektuptan, Sovyetler'in Batum'u da içeren Üç Sancak'ı (Kars, Ardahan, Batum) Türkiye'ye bırakmaktan yana olmadığı anlaşılıyordu. Diğer taraftan Anadolu'daki ayaklanmalar tehlikeli bir aşamaya ulaşmış Yunanlıların da saldırıya geçecekleri söyleniyordu. Bütün bunları dikkate alan Ankara Hükûmeti, Ermenistan'a karşı düzenlenmesi plânlanan askerî harekâtın bir süre ertelenmesini yararlı görmüştür.

Sovyetler, 10 Ağustos 1920 tarihinde Ermenistan Cumhuriyeti ile bir antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşma ile savaş hâline son veriliyor ve Sovyetler, Ermenistan ile Azerbaycan arasında anlaşmazlık konusu olan Nahcivan yöresini kesin antlaşmaya varıncaya dek kendi işgali altına alıyordu. Ayrıca Erivan-Culfa demir yolunun denetimi Ermenistan'a bırakılıyordu ki, bu Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki kara ulaşımında güvenliğin ortadan kalkması sonucunu doğurabilirdi.

Ankara Hükûmetinin barışçı tutumunu kuvvetsizlik olarak gören Ermeniler, Sovyetler ile anlaşma imzaladıktan bir süre sonra genişlemek arzusuyla, 12 Ağustos 1920 tarihinde Türk topraklarında saldırıya geçerek Oltu bölgesindeki savunmasız bazı köyleri işgal etmişler, birkaç gün sonra da Türk birliklerine saldırmışlardır. 13 Eylül 1920 tarihinde de Doğubayazıt kuzeyinde daha geniş çaplı bir saldırıya girişmişlerdir. Bu durum karşısında 20 Eylül 1920'de Hükûmet, Ermenilere karşı harekâta geçilmesi kararını vermiştir.

Doğu Cephesi Komutanlığı harekât için 27 Eylül 1920 gününü saptamıştır. Doğu Ordusu, sür'atli bir ilerleme ile 27/28 Eylül 1920 tarihinde sınırı geçmiş ve 29 Eylül 1920'de Sarıkamış'ı, 30 Eylül 1920'de Merdenek'i kurtarmıştır. Genelkurmay Başkanlığı Sarıkamış'ın alınmasından sonra Doğu Cephesi Komutanlığından Kars'ın da kurtarılmasını istemiştir.

Doğu Cephesi Komutanlığı, gerekli hazırlıkları yaparak 28 Ekim 1920 günü sabahı Kars üzerine taarruza başlamıştır. Dört gün süren çetin bir savaş sonunda 30 Ekim 1920'de Kars kurtarılmıştır. Kars'ın alınması ile Ulusal Ant'ta öngörülen sınıra varılmış ve Ermeni ordusu da tehlike olmaktan çıkmıştır. Böylece harekât amacına ulaşmış, Kurtuluş Savaşı'nın büyük zaferlerinden biri de Doğu Cephesi'nde kazanılmıştır.

Rıza ÖZEN
Öğ.Bnb.
1 nci As.T.Krl.Bşk.

İÇİNDEKİLER

Sunuş I
Ön Söz III
Belgelerin Özetleri XI

A. GENELKURMAY BAŞKANLIĞININ YAZIŞMALARI

1. Genelkurmay Başkanının Kars İstikametine Yapılacak Taarruz ile İlgili Yazısı 3
2. Genelkurmay Başkanının Gürcistan'a Memur Gönderilmesi ile İlgili Yazısı 6
3. Genelkurmay Başkanının Kars'ın Tarafımızdan İşgal Edilmesini Bildiren Yazısı 9
4. Genelkurmay Başkanının 3 ncü Tümen Bölgesindeki Durumla İlgili Harp Raporu 12
5. Genelkurmay Başkanının Ermenilerle Yapılan Çarpışmalarla İlgili Harp Raporu 16
6. Genelkurmay Başkanının Kars İstikametindeki Harekâtla İlgili Bakanlar Kurulunda Verilen Kararı Bildiren Yazısı 19

B.DOĞU CEPHESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

7. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerin Merdenek'e Çekildiğini Bildiren Yazısı 27
8. Doğu Cephesi Komutanlığının Sarıkamış Yönünde Yapılacak Taarruz ile İlgili Yazısı 30
9. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerin Iğdır'ın Güneydoğusuna Taarruz Ettikleri ile İlgili Yazısı 33
10. Doğu Cephesi Komutanlığının Millî Şûra Kuvvetlerinin Ermeni Taarruzlarını Durdurduğu ile İlgili Yazısı 36
11. Doğu Cephesi Komutanlığının Oltu Cephesindeki Harekât ile İlgili Yazısı 39
12. Doğu Cephesi Komutanlığının Sarıkamış'a Yapılacak Taarruzla İlgili Yazısı 42
13. Doğu Cephesi Komutanlığının Gürcistan ve Kafkas Hükûmeti ile İlgili Yazısı 45
14. Doğu Cephesi Komutanlığının Sarıkamış Yönünde Yapılacak Harekâtın Gizli Tutulmasıyla İlgili Yazısı 56

15. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilere Yapılacak Taarruzla İlgili Yazısı 59
16. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerin 24 Eylül 1920'de Bardız Cephesinden Taarruz Ettiğiyle İlgili Yazısı 62
17. Doğu Cephesi Komutanlığının 27 Eylül 1920'de Sarıkamış Yönünde Harekâta Geçileceğiyle İlgili Yazısı 68
18. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerin Toptaş ve Gübükar Köylerinde Katliam Yaptıklarıyla İlgili Yazısı 73
19. Doğu Cephesi Komutanlığının 27/28 Eylül 1920'de Sarıkamış Yönünde Harekâta Geçileceğiyle İlgili Yazısı 76
20. Doğu Cephesi Komutanlığının ermenilerden Ele Geçirilecek Malzemenin Kayıtlarının Muntazam Tutulmasıyla İlgili Harp Raporu 79
21. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerle Yapılan Muharebe Hakkındaki Harp Raporu 82
22. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerin Müslüman Halka Yaptığı Tecavüzlerle ilgili Yazısı 85
23. Doğu Cephesi Komutanlığının Birliklerin Durumlarıyla İlgili Raporu 88
24. Doğu Cephesi Komutanlığının 9 ve 12 nci Tümenlere Teşekkür Yazısı 91
25. Doğu Cephesi Komutanlığının Kars Yönünde Yapılacak Harekât Hakkındaki Yazısı 94
26. Doğu Cephesi Komutanlığının Kağızman'ın Kurtarıldığıyla İlgili Yazısı 97
27. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerin Kars İstikametine Çekildiğiyle İlgili Raporu 100
28. Doğu Cephesi Komutanlığının Kars Kalesi'nin Tahkimatı Hakkındaki Harp Raporu 103
29. Doğu Cephesi Komutanlığının Kağızman'ın İşgalinden Sonra Birliklerin Alacakları Tertibatla İlgili Harp Raporu 109
30. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermeni Tecavüzlerinin Devam Ettiğiyle İlgili Yazısı 112
31. Doğu Cephesi Komutanlığının Iğdır Bölgesindeki Ermeni Faaliyetleriyle İlgili Harp Raporu 118
32. Doğu Cephesi Komutanlığının Merdenek Civarında Ermenilerle Yapılan Muharebeyle İlgili Harp Raporu 121

33. Doğu Cephesi Komutanlığının Aras Bölgesinin Ermeni Kuvvetlerinden Temizlenmesiyle İlgili Yazısı 124
34. Doğu Cephesi Komutanlığının Ermenilerin Kars'a Yaptıkları Taarruzun Başarısız Olduğuyla İlgili Yazısı 127
35. Doğu Cephesi Komutanlığının Kars'ın Savunulmasında Subay ve Erlerin Gösterdikleri Gayretten Dolayı Teşekkür Yazısı 133
36. 15 nci Kolordu Vekâletinin Azerbaycan Süvari Alayının Kars Kapısından Harekete Geçtiğiyle İlgili Yazısı 136

C.3 NCÜ, 9 NCU, 12 NCİ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI VE TAYYARE KEŞİF SONUÇ RAPORU

37. 3 ncü Tümen Komutanlığının Gürcülerin Ermenilerin Askerlerini Perakende Olarak Batum'a Sevk Ettikleriyle İlgili Yazısı 141
38. 9 ncu Tümen Komutanlığının Ermenilerin Kars Yönünde Çekildikleriyle İlgili Raporu 144
39. 9 ncu Tümen Komutanlığının Gürcülere Karşı Emniyet Tedbirlerinin Artırılmasıyla İlgili Yazısı 147
40. 12 nci Tümen Komutanlığının Ermenilerin Sarıkamış'ı Tahrip Etmediğiyle İlgili Yazısı 150
41. 12 nci Tümen Komutanlığının Sarıkamış'ın Azerbaycan Süvari Alayı Tarafından İşgal Edildiğiyle İlgili Raporu 153
42. 29 Eylül 1920'de Sarıkamış Bölgesinde Yapılan Tayyare Keşif Sonuç Raporu 157

BELGELERİN ÖZETLERİ

A. GENELKURMAY BAŞKANLIĞININ YAZIŞMALARI

No	Belgenin Tarihi	Belgenin Özeti
4028	20 Eylül 1920	Genelkurmay Başkanlığının, Doğu Cephesi Komutanlığına, Kars istikametine yapılacak taarruzun Bakanlar Kurulunca da kabul edildiği hakkındaki yazısı.
4029	26 Eylül 1920	Genelkurmay Başkanlığının, Doğu Cephesi Komutanlığına, Gürcistan'a memur gönderilmesinin uygun bulunduğunu belirten yazısı.
4030	1 Ekim 1920	Genelkurmay Başkanlığının, Doğu Cephesi Komutanlığına, Ermenilerin kuvvet toplamasına fırsat vermeksizin Kars'ın tarafımızdan işgal edilmesi hakkındaki yazısı.
4031	6 Ekim 1920	Genelkurmay Başkanlığının, Doğu Cephesi ve 3 ncü Tümen bölgelerindeki durum hakkındaki harp raporu.
4032	9 Ekim 1920	Genelkurmay Başkanlığının, sağ kanat, Iğdır, Merkez, Merdenek ve Novoselim bölgelerinde Ermenilerle yapılan çarpışmaları bildirir harp raporu.
4033	11/12 Ekim 1920	Genelkurmay Başkanlığının, Kars istikametindeki harekât konusunda Bakanlar Kurulunun almış olduğu kararları bildiren yazı sureti.

B.DOĞU CEPHESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

4034	16 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının, 9 ncu Tümen Komutanlığına, Oltu Müfrezesinin yaptığı harekât sonucunda Taşnak Ermenilerinin Merdenek'e çekildikleri hakkındaki yazısı.

No	Belgenin Tarihi	Belgenin Özeti
4035	17 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının, 9 ncu Tümen Komutanlığına,Sarıkamış yönünde yapılacak taarruz hakkındaki yazısı.
4036	19 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığına ve birliklere Ermenilerin Iğdır'ın 17 km güneydoğusuna taarruz ettikleri hakkındaki yazısı.
4037	19 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Sağ Kanat Grup Komutanlığına, Millî Şûra kuvvetlerinin Ermeni taarruzunu durdurmaları dolayısıyla takdir ve teşekkürlerini bildiren yazısı.
4038	21 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Sağ Kanat Grup Komutanlığına, Ermenilerin Oltu cephesineki harekâtına karşı yapılan taarruzun başarıyla sonuçlandığı hakkındaki yazısı.
4039	22 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığına, Sarıkamış'a yapılacak taarruz hakkındaki yazısı.
4040	23 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığına, Ermenilerin taarruzları, Gürcistan ve Kafkas Hükûmeti ile olan ilişkiler ve Gürcistan'a memur gönderilmesi hakkındaki yazısı.
4041	23 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Sağ Kanat Grup Komutanlığına, Sarıkamış yönünde yapılacak taarruzun gizli tutulması konusunaki yazısı.
4042	23 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının 9 ncu Tümen Komutanlığına, Gürcülerle dostane bir münasebet kurulması ve Ermenilere karşı yapılacak taarruz hakkındaki yazısı.
4043	24 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, Taşnak Ermenilerinin 24 Eylül 1920 tarihinde Bardız cephesinden taarruz ettiği hakkında harp raporu.

No	Belgenin Tarihi	Belgenin Özeti
4044	24 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Sağ Kanat Grup Komutanlığına, Ermenilerin tecavüzlerine devam ettikleri, 27 Eylül'de Sarıkamış yönünde harekâta geçecekleri hakkındaki harp telgrafı.
4045	26 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, Ermenilerin 24 Eylül 1920 tarihinden itibaren Toptaş ve Gübükar karyelerinde katliama başladıkları hakkındaki yazısı.
4046	26 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Sağ Kanat Grup Komutanlığı ve birliklere, 27/28 Eylül 1920'den itibaren Sarıkamış yönünde harekâta başlanacağı hakkındaki harp emri.
4047	27 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının birliklere, ileri harekâtta Ermenilerin bırakacakları malzemelerin tespit ve kayıt edilerek muhafaza edilmesi hakkındaki harp telgrafı.
4048	28 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, birliklerin bulunduğu bölgeler ve Ermenilerle yapılan muharebe hakkında harp raporu.
4049	28 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, Ermenilerin Müslüman halka yaptıkları tecavüzleri artırdıkları hakkındaki harp raporu.
4050	29 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, birliklerin 29 Eylül günü Sarıkamış'ın doğusuna geçtiği hakkındaki yazısı.
4051	29 Eylül 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının 9 , 12 nci tümenlere birliklerin görevlerini başarıyla yapmalarından dolayı takdir ve teşekkürü bildirir harp telgrafı.

No	Belgenin Tarihi	Belgenin Özeti
4052	1 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığına, Kars yönünde yapılacak taarruz hakkında Bakanlar Kurulunun düşüncelerini soran yazısı.
4053	1 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, Kağızman'ın işgal edildiği hakkındaki raporu.
4054	2 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığına Kağızman'dan çekilen Ermenilerin Kars istikametinde gittikleri hakkındaki raporu.
4055	4 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığına, Kars Kalesi'nin tahkimatı hakkındaki harp telgrafı.
4056	5 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının 9, 12 nci Tümen ve Sağ Kanat Grup Komutanlığına, Kağızman'ın işgalinden sonra birliklerin alacakları tertibatı bildiren harp telgrafı.
4057	5 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının birliklere, doğu sınırındaki Ermeni tecavüzlerinin devam ettiği hakkındaki yazısı.
4058	7 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, Iğdır bölgesindeki Ermeni faaliyetlerini bildirir harp raporu.
4059	10 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığı ve birliklere, Merdenek civarında Ermenilerle yapılan muharebe hakkındaki harp raporu.
4060	11 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Sağ Kanat Grup Komutanlığına, Aras bölgesinin Ermeni kuvvetlerinden temizlenmesi gerektiği konusundaki harp telgrafı.

No	Belgenin Tarihi	Belgenin Özeti
4061	14 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının Genelkurmay Başkanlığını, Ermenilerin Kars'a yaptıkları taarruzun başarısızlıkla sonuçlandığı hakkındaki harp raporu.
4062	14 Ekim 1920	Doğu Cephesi Komutanlığının birliklere, Kars savunmasında subay ve erlerin gösterdikleri gayretten dolayı teşekkür yazısı.
4063	23 Eylül 1920	15 nci Kolordu vekilinin, Doğu Cephesi Komutanlığına, Azerbaycan Süvari Alayının 21 Eylül'de Kars kapısından harekete geçtiği hakkındaki yazısı.

C. 3 NCÜ, 9 NCU, 12 NCİ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI VE TAYYARE KEŞİF SONUÇ RAPORU

4064	29 Eylül 1920	3 ncü Tümen Komutanlığının Doğu Cephesi Komutanlığına, Gürcülerin Kars ve Ardahan'da bulunan Ermeni askerlerini perakende olarak Batum'a sevk ettikleri hakkındak raporu.
4065	29 Eylül 1920	9 ncu Tümen Komutanlığının Doğu Cehesi Komutanlığına, Tümen bölgesindeki Ermenilerin Kars yönünde çekildikleri hakkındaki raporu.
4066	12 Ekim 1920	9 ncuTümen Komutanlıığnın Sağ Kanat Grup Komutanlığına, Gürcülere karşı emniyet tedbirlerinin alınması gerektiği hakkınaki raporu.
4067	29 Eylül 1920	12 nci Tümen Komutanlığının Doğu Cephesi Komutanlığına, Sarıkamış'ın tahrip edilmemiş olduğu hakkındaki raporu.
4068	29 Eylül 1920	12 nci Tümen Komutanlığının Doğu Cephesi Komutanlığına, Sarıkamış'ın Azerbaycan Süvari Alayı tarafından işgal edildiği hakkındaki raporu.
4069	29 Eylül 1920	29 Eylül tarihinde Sarıkamış bölgesinde yapılan tayyare keşif sonuç raporu.

BELGELER

A. GENELKURMAY BAŞKANLIĞININ YAZIŞMALARI

Belge No: 4028

بویوك ملت مجلسی
قلم مخصوص
نمره : حریت نظارتی
ذاته مخصوص وزارتی آیدیجه

آنقره
٢٣٦ / ٩ / ٢٠

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

شرعیه جه سه قوماندانلغنه

A
D
F

شرعیه جه سه قوماندانلغنك ٢٣٦ / ٩ / ٢٠ تاریخلی شیفره‌سنه جوابدر :

١- شرعیه اردوسی دیوان (قاچاق) استفاده‌لری بنده حرکات تدخینیه اجرا ایده‌جکدر. برق دوره‌ده حرکاتك (قاغنامه - نوموتیم - سردونك) خط قدر تنسیق ساحه‌سی بوخطك قطعی اولمامسی وضعیت عسکریه مساعد اولدیغی تقدیرده تدخینه جایتمه اغلبا دها شمدی طوغری ده تمدید ایلیه‌جکدر. مقصد اصلی ارمنی قوای مسلحه‌سنی امحا ایتمکدر. بونك ایچون حرکات تدخینیه‌نك آنی اولارق لاشلاسی لازم دکلدر. دها اول هرهانکی بر صورتله غیر دائمی اختیار اولنمیدر. بونك اصلی علتی هر ایکی تاریخده صورت قطعیده توقف اولنمقدر.

٢- کرجیلرك بلدیقلری تابیه ایچون کنیدیلرینه مساعد وقت الاغی طلبلری قطعیه ایدیلمه‌یرك وقت اتخاذنه قدر شرعیه جه سه قوماندانلغی بو مقوله کرجیلرك مناسباتی کرجیلرك صلاحیتدارلری و الویه تلقی ده‌کی کرجی منطقه‌لری اشغالی ده‌ایچون مناسبتله تماس ایتمه‌مکدر. انجق تماس کرجیلرك مقابل حرکاتی احتمالی نظره آلنمه‌لیدر. ارمنیلر علیه حرکات تدخینیه‌نك کرجی مناسباتی انکشافنه تقلیل ویرمه‌مه‌سی لازمدر.

٣- بویوك ملت مجلسنده تقریر ایدیلمه اولان اشبو قانونك وکیلی هیئتنده قبول اولنمه‌سی دائماً شرعیه جه واسطه‌سیله شرعیه جه سه قوماندانلغنه تبلیغ ایلنمشدر. وصول طریقیله قانونك ٢٢٥ نجی مادده‌سی

عصمت [illegible]

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : ISH
KUTU: 615
GOM.: 58
BEL. : 58-1

A
D
F

Belge No: 4028

Büyük Millet Meclisi
Kalem-i Mahsus
Aded
Şifre: Harp telgrafı
Zâta mahsus ve bizzat açılacaktır.

Ankara
20.9.336

Şark Cephesi Kumandanlığına

Şark Cephesi Kumandanlığının 15.9.36 tarihli şifresine cevapdır;

1. Şark ordumuz derhâl (Kars) istikamet-i umûmiyesine harekât-ı taarruziye icrâ edecekdir. Birinci devrede harekâtın (Kağızman-Novoselim-Merdenek) hattına kadar tevsî kâfidir. Maa-hazâ bu hatt kat'ti olmayıb vaziyet-i askeriye müsaid olduğu ve icâb ettirdiği takdirde taarruza bidayetten itibaren daha şarka doğru da temdîd edilmelidir. Maksad-ı asli Ermeni kuvay-ı müsellahasını imha etmektir. Bunun için harekât-ı taarruziyenin ani olarak başlaması lâzımdır ve Ermenileri daha evvel herhangi bir suretle haberdâr etmekten katiyyen ihtiraz olunmalıdır. Gayr-i müsellah Ermeni ahali alehine her türlü tecavüzattan suret-i kat'iyyede tevakki olunacaktır.

2. Gürcülerin bî taraflığını te'min etmek için kendilerine müsaid ve hatta arazi taleblerini tatmine ümitbahş bir hatt-ı hareket ittihâzı lazımdır. Şark cephesi kumandanı bu maksadla Gürcülerle münasebata girişmeye selâhiyetdardır. Ve Elviye-i Selâse'deki Gürcü mıntıka-i işgaline de hiçbir münesâbetle tecavüz etmeyecekdir. Ancak buna rağmen Gürcülerin mûkabil harekâtı ihtimali nazara alınmalıdır. Ermeniler aleyhine harekât-ı taarruziyemiz Gürcü münesâbâtının inkişâfına ta'lik olunmayacakdır.

3. Esası Büyük Millet Meclisinde Takarrür ettirilmiş olan işbu kararnâme Vekiller Heyetinde kabul olunmuş ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye vâsıtasıyla aynen Şark Cephesi Kumandanlığına tebliğ edilmiştir.

Vusulü bildirilecekdir. Karar numrosu 225'dir.

İsmet

Koleksiyon : İstiklâl Harbi (İSH)-12
Kutu : 615
Gömlek : 58
Belge : 58-1

Belge No: 4028

Büyük Millet Meclisi
Özel Kalem
Adet
Şifre: Harp telgrafı
Kişiye özel ve bizzat açılacaktır.

Ankara
20.9.1920

Doğu Cephesi Komutanlığına

Doğu Cephesi Komutanlığının 15.9.1920 tarihli şifresine cevaptır.

1. Doğu ordumuz derhâl Kars genel istikametine taarruz harekâtı yapacaktır. Birinci devrede harekâtın Kağızman-Novoselim-Merdenek hattına kadar genişletilmesi yeterlidir. Bununla beraber bu hat kesin olmayıp askerî durum uygun olduğu ve gerektiği takdirde, taarruz başlangıçtan itibaren daha doğuya doğru da uzatılmalıdır. Asıl amaç Ermeni silâhlı kuvvetini imha etmektir. Bunun için taarruz harekâtının ani olarak başlaması lâzımdır. Ermenileri daha önce herhangi bir suretle haberdar etmekten kesinlikle kaçınılmalıdır. Silâhsız Ermeni halkı aleyhine her türlü tecavüzden kesinlekle sakınılacaktır.

2. Gürcülerin tarafsızlığını sağlamak için kendilerine uygun ve hatta arazi isteklerinin tatminine yönelik ümit verici bir hareket hattının kabulü lâzımdır. Doğu Cephesi komutanı bu amaçla Gürcülerle münasebete girişmeye yetkilidir. Ve Elviye-i Selâse'deki (Kars-Ardahan-Batum) Gürcü işgal bölgesine hiçbir şekilde tecavüz edilmeyecektir. Ancak buna rağmen Gürcülerin karşı harekâtı ihtimali göz önüne alınmalıdır. Ermeniler aleyhine yapılacak taarruz harekâtı Gürcülerle olan ilişkilerimizin gelişmesine bağlı olmayacaktır.

3. Esası Büyük Millet Meclisinde kararlaştırılmış olan bu kararname, Bakanlar Kurulunda kabul olunmuş ve Genelkurmay Başkanlığı vasıtasıyla aynen Doğu Cephesi Komutanlığına tebliğ edilmiştir. Gelişi bildirilecektir.

Karar numarası 225'tir.

Genelkurmay Başkanı
İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 58
Belge : 58-1

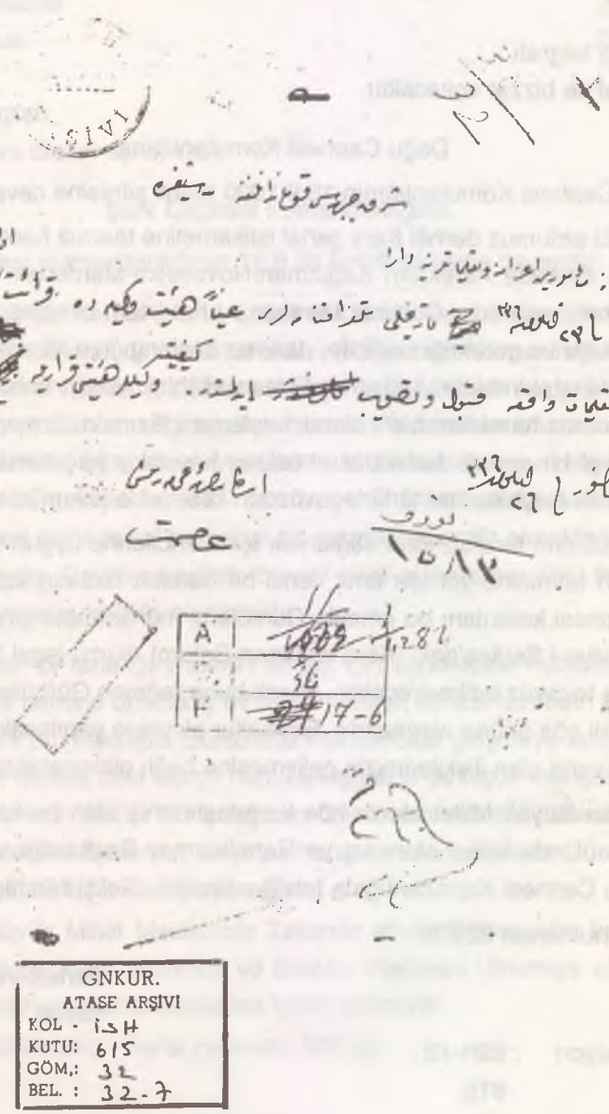

Şark Cephesi Kumandanlığına Şifre

Gürcistan'a me'mûrin i'zamına ve ta'limatlarına dair.

23 Eylül 336 tarihli telgrafnâmeleri aynen Heyet-i Vekilede kıraat olunmuş ve teşebbüsât ve ta'limat-ı vakıa kabul ve tasvib edilmişdir. Keyfiyet Vekiller Heyeti kararıyla arz ve tebliğ olunur. 26 Eylül 336

Numro
1583

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi
İsmet

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 615
Gömlek	: 32
Belge	: 32-7

Belge No: 4029

Doğu Cephesi Komutanlığına Şifre

Gürcistan'a memurlar gönderilmesine ve talimatlarına dair.

23 Eylül 1920 tarihli telgrafları aynen Vekiller Heyetinde okunmuş ve girişimler ve talimat kabul ve tasvip eilmiştir. Durum Vekiller Heyeti kararıyla arz ve tebliğ olunur.

26 Eylül 1920

Numara
1583

Genelkurmay Başkanı

İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 32
Belge : 32-7

Belge No: 4030

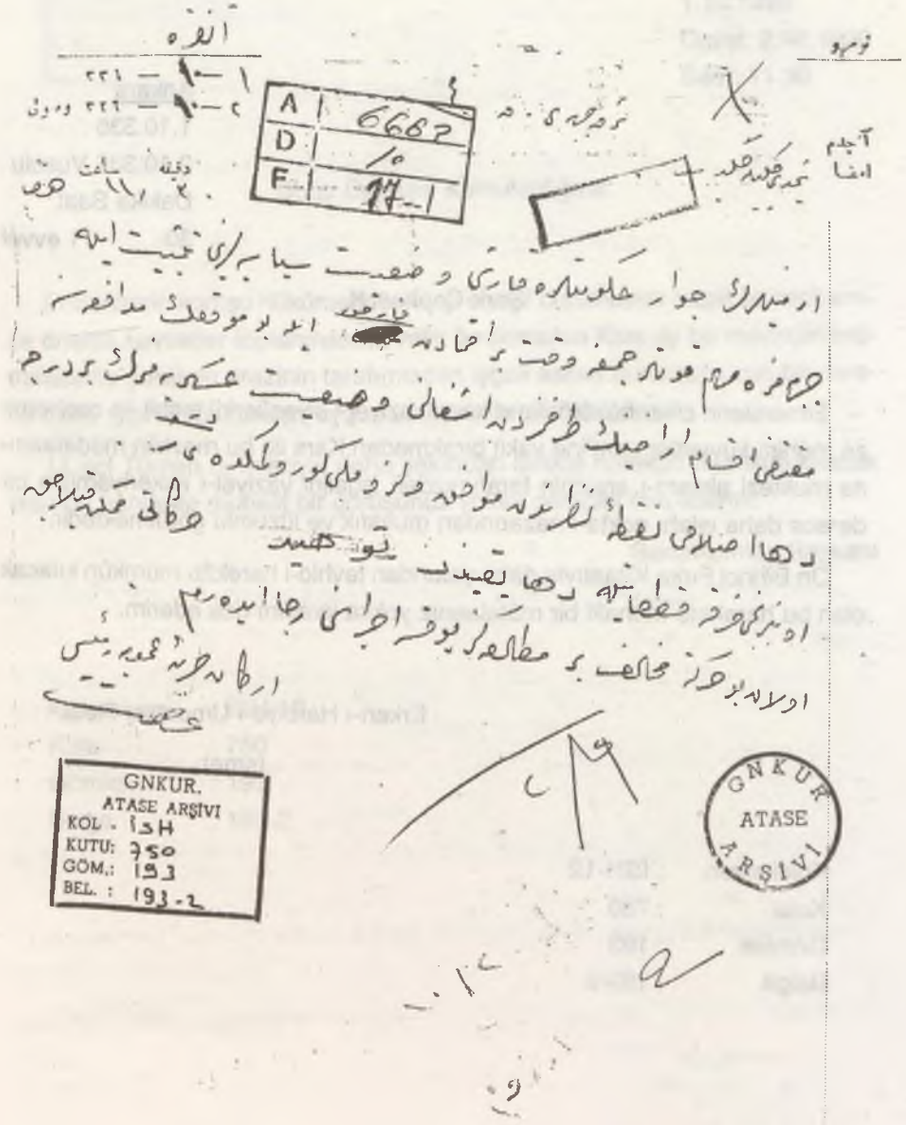

Belge No: 4030

Şimdi çekilecektir.

Ankara
1.10.336
2.10.336 Vusulu
Dakika Saat
30 11 evvel

Şark Cephesi K.

Ermenilerin civar hükümetlere karşı vaziyet-i siyasîlerini tesbit ile cephemize mühim kuvvetler cem'ine vakit bırakmadan Kars ile bu mevkiin müdafaasına muktezi aksam-ı arazinin tarafımızdan işgalini vaziyet-i askeriyemizin bir derece daha ıslahı nokta-ı nazarından muvafık ve lüzumlu görülmektedir.

On Birinci Fırka Kıtaatıyla daha yakından tevhid-i harekâtı mümkün kılacak olan bu harekete muhalif bir mütalaanız yoksa icrasını rica ederim.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi

İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 193
Belge : 193-2

Belge No: 4030

Şimdi çekilecektir.

Ankara
1.10.1920
Gelişi: 2.10.1920
Saat: 11.30

Doğu Cephesi Komutanlığına

Ermenilerin komşu hükûmetlere karşı siyasî durumlarını tespit ile cephemize önemli kuvvetler toplanmasına vakit bırakmadan Kars ile bu mevkinin müdafaasına gereken arazinin tarafımızdan işgali askerî durumumuzun bir derece daha ıslahı bakımından uygun ve lüzumlu görülmektedir.

11 nci Tümen birlikleriyle daha yakından birlikte harekâtı mümkün kılacak olan bu harekete muhalif bir görüşünüz yoksa gereğini rica ederim.

Genelkurmay Başkanı

İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 193
Belge : 193-2

Belge No: 4031

1 39

A	
D	
F	

ATASE ARŞİVİ

شرق جبهه سی :

آ) ایندیر جرنی ۵/۱۰/۲۶ ده کشف و اشغال ایلنمشدر.

ب) قوپ منطقه سی ۶/۱۰/۲۶ ده بیلیس فرقه نه نصب کلدیکی (قوپ) ک اوزرینه کلوب

جنوبی بولنان ایندیری آیاسی نه شمال طرفنده دوشمه (۱۰۰) متر مقدارنده

(۱۵۰) نفر، تاوی نفر و برچوق حیوانات اشغال ایتمشلردر. بو محاربه ده بیلیسلی جناح

بوشهه دیه بیلجه عبارتدر.

ج) (قودسلم) منطقه سی ایندیر ۵/۱۰/۲۶ ده جهتنه تاثیر طوغرو آتش باشلنمشدر.

د) (مردونت) جنوب شرقیسنه (لاوشنان) ده ایکی تابیه جوجه الوه زره یکدیگرنه

سلامت باشلری کوکسنه آیلره صوقلمه قوللیه لوطری / قنا نزی کیک طاغی اوزرینه بولنان

(بوزقوسه، طوپ طاسه، کوبکاه قریه لری اطرافنده ده یکی عاقبت اولدیغی، بالخاصه

(طوپ طاسه) اطرافنده بر خانه طولدیرلمه اهوله ایدیلمکده

منجیلک اراضی و کشف قوللرینک ایدرلمه ثابت اولمشدر.

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : ISH
KUTU: 615
GÖM.: 7
BEL. : 7.1

ISH-10
K. 615
7.1

2

بولنان شمال شرقیسنه دارودهان - قاجی) توسه سی جهتنه بولنان (قوزقیلغو

تپه کاه) و جواد کوپرو اطرافنده (جیلوغری) و بولنان تپه لری بالکز اشغال

عادت طاشنامه جهتنه نصب ایتمکده و بونلرک کوپلرینه سکان کشیلمکده

شمال آغاز نقطه سی ایندیر

جنوبی بولنان ایندیری (مردونت) ده

جنوبی شرقیسی

آ) تقادون آیاسی ۶/۱۰/۲۶ ده سواره محافظه سی سلوکوزه یه رفاقت ۶/۱۰/۲۶

(جلد) جوانب آیاسی کشیلمکده بونلرک حیوانات مرتعه ایسه ضبطات دیرلر

(قزغال) . کیدیلمشدر.

ب) سواری ایدر تابیری آیاسی ۶ ده شطه صوقلمه تابیری

خاتمه ایدرلر کشیلمکده سواره برقاچ قطعه کوندیلمشدر.

Belge No: 4031

Ankara
6.10.36

Harp Raporu

Şark Cephesi:

a. Iğdır cephesinde: 5.10.36'da keşif kolu faaliyeti olmuştur.

b. Kulp mıntıkasında 3/4.10.36'da misil kuvvetleri taarruza geçerek (Kulp)'un on kilometre kadar cenubunda bulunan Ermenileri Aras nehrinin şimâline tard düşmana (100) kadar maktûl verdirerek (150) tüfek bir ağır makineli tüfek ve bir çok cephane iğtinâm etmişlerdir. Bu muharebede milislerin zayiâtı bir şehit ve beş mecruhdan ibarettir.

c. (Novoselim) mıntıkasında Ermeniler 5.10.36'da cebhemize te'sirsiz topçu ateşi yapmıştır.

d. (Merdenek) cenûb-i şarkîsindeki (Laustan) da erkek, kadın ve çocuk olmak üzere yirmi kadar Müslümanın başları gövdesinden ayrılmak suretiyle katledildikleri ve mezkur köyün yanmakta olduğu, keza Kızılgedik dağı üzerinde bulunan (Bazkuş, Toptaş, Kelpınar Noygot) karyeleri ahalisinin de aynı akıbete uğratıldığı, bilhassa (Toptaş) ahalisinin bir haneye doldurularak ihrâk edildiği mülletcilerin ifadesi ve keşif kollarımızın raporlarıyla sabit olmuşdur.

Buğatepe şimal-i şarkîsinde ve (Ardahan-Kars) şosesi civarında bulunan (Kızıloğlu-Kırkpınar) ve civarı köyler ahalisine (Celaus) da bulunan 200 süvari ve 2 makineli tüfekden ibaret Taşnak çetesinin taarruz ettiği ve mezkur köyler ahalisinden seksen kişilik bir kuvvetin Şamil Ağa kumandasında müdafaa etmelerinin muharebenin şiddetle devam ettiğini (Merdenek)'e gelenler haber vermişdir.

Üçüncü Kolordu:

a.Tokad'dan Amasya'ya 20 süvari muhafazasında silâh götüren bir kafilemiz 4.10.36'da (Celad) civarında altmış kişilik bir çetenin hücumuna ma'ruz kalmış ise de zayiat vermeden (Turhal)'a gidebilmişdir.

b. Sivas ile Kayadibi arasında 20 kadar şâkinin soygunculuk yapmaları haber alınması üzerine tenkilleri için Sivas'dan bir atlı kıt'a gönderilmişdir.

İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 7
Belge : 7-1

Belge No: 4031

Ankara
6.10.1920

Harp Raporu

Doğu Cephesi

a. Iğdır cephesinde: 5.10.1920'de keşif kolu faaliyeti olmuştur.

b. Kulp bölgesinde, 3/4.10.1920'de milis kuvvetleri, taarruza geçerek Kulp'un 10 kilometre kadar güneyinde bulunan Ermenileri Aras nehrinin kuzeyine atarak düşmana 100 kadar ölü verdirerek 150 tüfek, 1 ağır makineli tüfek ve birçok cephane ele geçirmişlerdir. Bu muharebede milislerin zayiatı 1 şehit ve 5 yaralıdan ibarettir.

c. Novoselim bölgesinde; Ermeniler 5.10.1920'de cephemize tesirsiz topçu ateşi açmıştır.

d. Merdenek güneydoğusundaki Laustan'da erkek, kadın ve çocuk olmak üzere 20 kadar Müslüman'ın başları gövdelerinden ayrılmak suretiyle katledildikleri ve bu köyün yanmakta olduğu yine Kızılgedik dağı üzerinde bulunan Bozkuş, Toptaş, Kelpınar, Noygot köyleri halkının da aynı akıbete uğratıldığı, özellikle Toptaş halkının bir eve doldurularak yakıldığı mültecilerin ifadesi ve keşif kollarımızın raporlarından tespit edilmiştir. Buğatepe kuzeydoğusundaki ve Ardahan-Kars şosesi civarında bulunan Kızıloğlu-Kırkpınar ve civarı köyler halkına Celaus'ta bulunan 200 süvari ve 2 makineli tüfekten ibaret Taşnak çetesinin taarruz ettiği ve bu köyler halkından 80 kişilik bir kuvvetin Şamil Ağa komutasında müdafaa ettikleri muharebenin şiddetle devam etmekte olduğunu Merdenek'e gelenler haber vermiştir.

3 ncü Kolordu

a. Tokat'tan Amasya'ya 20 süvari muhafazasında silâh götüren bir kafilemiz 4.10.1920'de Celad civarında 60 kişilik bir çetenin hücumuna uğramış ise de zayiat vermeden Turhal'a gidebilmiştir.

b. Sivas ile Kayadibi arasında 20 kadar eşkıyanın soygunculuk yaptıklarının haber alınması üzerine bunların bastırılması için Sivas'tan bir atlı birlik gönderilmiştir.

Genelkurmay Başkanı
İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 7
Belge : 7-1

A.
D
F
32
G ÜR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : İSH
KUTU: 615
GÖM.: 10
BEL. : 10-1

Ankara
9.10.36

Harp Raporu

76

Şark Cephesi

a. Sağ cenahda Iğdır yakınında keşif kolları müsâdemesi oldu.

b. Merkezde (Yalnızçam-Dolyant-Oluklu) mıntıkasındaki Taşnaklar şimâle atıldı ve bu mıntıka işgâl olundu. (Novoselim) civarından şimâle doğru giden 200 piyade ve 40 süvariden mürekkeb bir Ermeni kolu topçu ateşimizle dağıtıldı.

c. Merdenek mıntıkasında 7.10.36'da (Kürt suyu garp sırtları-Kınık dağı-Gülistan köy) hattına taarruz eden ve gördüğü mukâvemet üzerine geri çekilen Ermeni kuvvetinin 1200 piyade, 300 süvari 2 makineli tüfengi, 2 obüs topu olduğu anlaşılmış ve muharebe meydanında kırk dört maktûl sayılmıştır. Ermeni süvarisi çekilirken on bir köy yakmıştır. Bu muharebede beyaz donlu birçok Ermeni milisleri ve İngiliz tüfengini hâmil Ermeniler görülmüşdür. 8.10.36'da Ermeniler (450) kişilik piyade ve süvariden mürekkeb bir kuvvetle yeniden ileri kıtaatımıza taarruz emişlerse de saatlerce süren muharebeyi müteakib tard edilmiştir.

ç. (Novoselim) mıntıkasında tutulan bir Ermeni casusu 8/9.10 gecesi dört ve beşinci Ermeni alaylarının (Benliahmet)'den şimale sevk edildiklerini ve (Novoselim) mıntıkasına (1000) kadar Muş havalisi Ermenilerinin içtimâ ettiğini söylemiştir.

İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 10
Belge : 10-1

Belge No: 4032

Ankara
9.10.1920

Harp Raporu

76

Doğu Cephesi

a. Sağ kanatta Iğdır yakınında keşif kolları çarpışması oldu.

b. Merkezde Yalnızçam-Dolyant-Oluklu bölgesindeki Taşnaklar kuzeye atıldı ve bu bölge işgal olundu. Novoselim civarından kuzeye doğru giden 200 piyade ve 40 süvariden oluşan bir Ermeni kolu topçu ateşimizle dağıtıldı.

c. Merdenek bölgesinde 7.10.1920'de Kürt suyu batı sırtları-Kınık dağı-Gülistan köy hattına taarruz eden ve gördüğü direniş üzerine geri çekilen Ermeni kuvvetinin 1200 piyade, 300 süvari, 2 makineli tüfek, 2 obüs topu olduğu anlaşılmış ve muharebe meydanında 44 ölü sayılmıştır. Ermeni süvarisi çekilirken 11 köyü yakmıştır. Bu muharebede beyaz donlu birçok Ermeni milisi ve İngiliz tüfeği taşıyan Ermeni görülmüştür. 8.10.1920'de Ermeniler 450 kişilik piyade ve süvariden oluşan bir kuvvetle yeniden ileri kuvvetimize taarruz etmişlerse de saatlerce süren muharebeyi müteakip geri atılmıştır.

ç. Novoselim bölgesinde yakalanan bir Ermeni casusu 8/9.10 gecesi 4 ve5 nci Ermeni alaylarının Benliahmet'ten kuzeye sevk edildiklerini ve Novoselim bölgesine 1000 kadar Muş havalisi Ermenilerinin toplandığını söylemiştir.

Genelkurmay Başkanı
İsmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 10
Belge : 10-1

Belge No: 4033

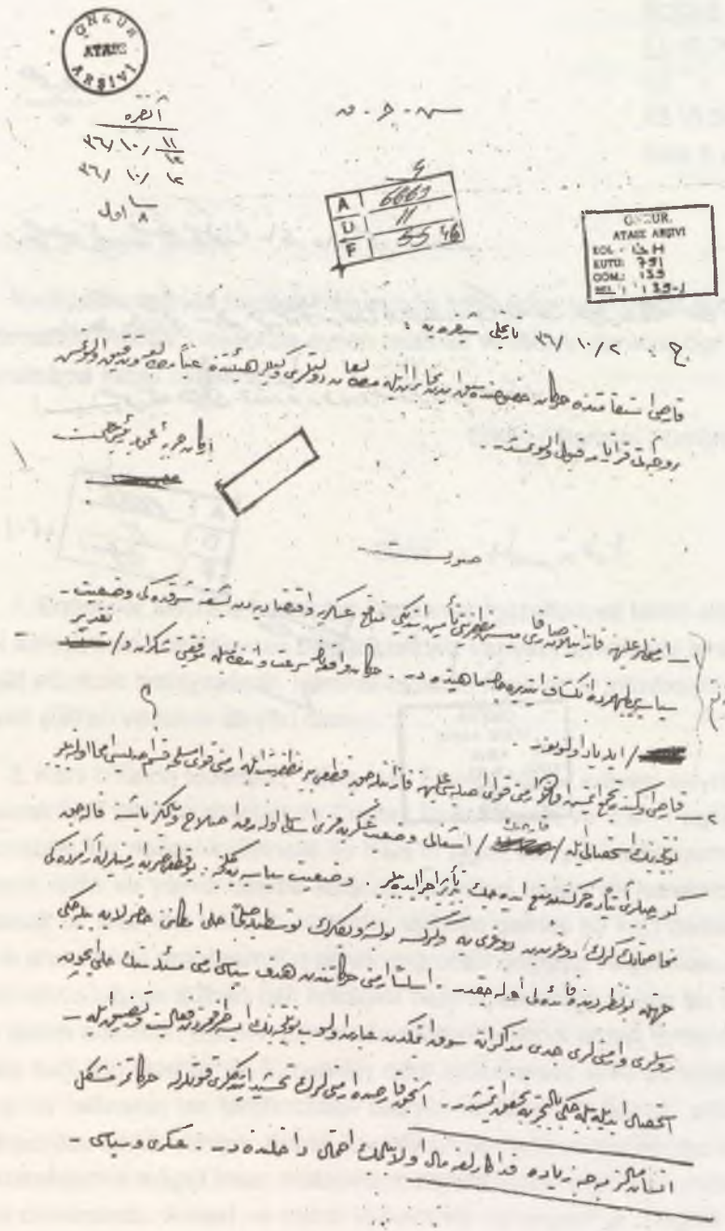

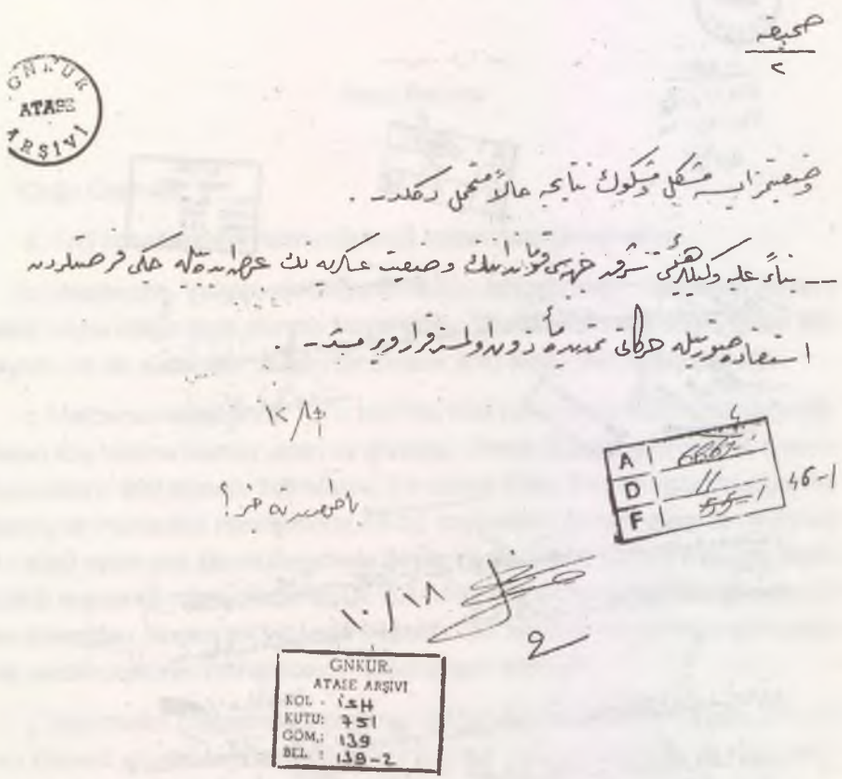

Ankara
11.10.36
12
12.10.36
Saat 8 evvel

C.2.10.36 tarihli şifreye

Kars istikametinde harekât hususunda sebk eden muhâberât ile mutalaat-ı devletleri Vekiller Heyetinde aynen mütülâa ve tedkik olunmuş ber-vech-i âti kararnâme kabul olunmuştur.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi

Suret

1. Ermeniler aleyhine kazanılan Sarıkamış muzafferiyeti temin ettiği menafi'-i askeriye ve iktisâdiyeden başka şarkdaki vaziyet-i siyasiyede lehimizde inkişâf ettirecek mahiyetdedir. Harekât-ı vakıânın sür'at ve intizâmıyla muvaffakıyeti şükran ve takdir ile yâd olunur.

2. Kars önünde tecemmu' etmiş olan Ermeni kuva-i asliyesi aleyhine kazanılacak kat'i bir muzafferiyet ile Ermeni kuva-i esliha ve kısm-ı asliyesi imha olunabilir. Bu neticenin istihsâli ile Kars'ın işgali vaziyet-i askeriyemizi esaslı olarak ıslâh ve yalnız başına kalacak Gürcüleri âtiyen de hareketden men' edecek bir tesir icrâ edebilir. Vaziyet-i siyâsiye gelince bu kat'i darbe Ermenilerle aramızdaki muhâsemâtın gerek doğrudan doğruya ve gerekse Bolşeviklerin tavussutuyla sulhen hâli imkânını hazırlayabileceği cihetle bu nazardan da faideli olacaktır. Esasen Ermeni harekâtında hedef siyasî Ermeni meselesinin halli için Rusları ve Ermenileri ciddî müzakerata sevk etmekden ibaret olup bu neticenin ise tarafımızdan faaliyet ve tazyik ile istihsal edilebileceği bi't-tecrübe tahkik etmiştir. Ancak Kars'da Ermenilerin tahşid ettikleri kuvvetlerle harekâtımız müşkil insan malzemece ziyâde fedakârlığa mal olabilmek ihtimal dahilindedir. Askerî ve siyasî vaziyetimiz ise müşkil ve meşkûk netâyice halen mütehammil değildir.

3. Binaenaleyh Vekiller Heyeti şark Cephesi Kumandanın vaziyet-i askeriyenin arz edebileceği fırsatlardan istifade suretiyle harekâtı temdîde me'zûn olmasına karar vermiştir.

Batum'dan ne haber?

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 139

Belge : 139-1,2

Belge No: 4033

Ankara
11/12.10.1920
12.10.1920
Saat. 8.00

Cevap: 2.10.1920 tarihli şifreye

Kars istikametinde harekât konusunda alınan bilgilerle görüşleriniz Bakanlar Kurulunda aynen görüşülmüş ve incelenmiş, aşağıdaki kararname kabul olunmuştur.

Genelkurmay Başkanı

İsmet

Suret

1. Ermeniler aleyhine kazanılan Sarıkamış muzafferiyeti sağladığı askerî ve ikdisadî menfaatlerden başka, doğudaki siyasî durumu da lehimize çevirecek mahiyettedir. Harekâtın sür'at, düzen ve başarısı şükran ve takdire değerdir.

2. Kars önünde toplanmış olan Ermeni asıl kuvveti aleyhine kazanılacak kesin bir başarı ile Ermeni asıl silâhlı kuvvetlerinin bir kısmı imha olunabilir. Bu neticenin elde edilmesi ile Kars'ın işgali askerî durumumuzu esaslı olarak ıslah ve yalnız başına kalacak Gürcüleri ileride de hareketten men edecek bir tesir yapabilir. Siyasî duruma gelince; bu kesin darbe Ermenilerle aramızdaki düşmanlığın gerek doğrudan doğruya ve gerekse Bolşeviklerin aracılığıyla barış yoluyla hâlledilmesi imkânını hazırlayabileceği yönüyle de bu açıdan faydalı olacaktır. Esasen Ermeni harekâtında hedef, siyasî Ermeni meselesinin hâlli için Rusları ve Ermenileri ciddî görüşmelere sevk etmekten ibaret olup bu neticenin ise tarafımızdan faaliyet ve baskı ile elde edilebileceği tecrübeyle doğrulanmıştır. Ancak Kars'ta Ermenilerin yığdıkları kuvvetlerle harekâtımızın zorlaşması, insan ve malzemece çok fazla fedakârlığa mal olma ihtimali de vardır. Askerî ve siyasî durumumuzun ise müşkül ve şüpheli sonuçlara hâlen tahammülü yoktur.

3. Bununla beraber, Bakanlar Kurulu Doğu Cephesi komutanının askerî durumun arz edebileceği fırsatlardan istifade suretiyle harekâtı sürdürmeye yetkili olmasına karar vermiştir.

Batum'dan ne haber?

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 139
Belge : 139-1,2

B. DOĞU CEPHESİ KOMUTANLIĞININ YAZIŞMALARI

Belge No: 4034

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL - ISH
KUTU: 750
GÖM.: 1
BEL. : 1-1

Belge No: 4034

Karargâh
16.9.36

9.F.K.

Oltu Müfrezesinin icra ettiği mukabil harekât neticesinde Taşnak Ermenilerinin Merdenek'e kadar çekildikleri raporlarınızdan anlaşılıyor. Vaziyet-i umumiyeye nazaran müfrezenin Kanlı dere garbında teşkil ettiği yeni cephenin daha ziyade ileriye alınması pek de muvafık olmayacağına nazaran cepheyle Merdenek arasında vâsi' bir saha kalmıyor. Ermenilerin bu mıntıkayı boş bularak bir müddet sonra tekrar işgal etmemeleri için bura ahalisinden olub tarafımıza iltica eden köylülerden milis teşkilâtı vücuda getirerek icab eden yerlerde münasib kuvvet de müfrezeler bulundurulması ve başlarına nizamiye zabit ve efradı verilmesi ve bunların telefonla yek diğerine ve merkeze rabt edilmesi hem Ermenilerle daimî teması muhafaza etmek hem de kıtaatı yormaksızın Ermenilerin harekât ve teşebbüsatından vaktiyle haberdar olmak faidelerini hasıl eder bu hususdaki mutealanızın iş'arını rica ederim.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Fırka 9'da Şevket/16 Minh

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 1
Belge : 1-1

Belge No: 4034

Karargâh
16.9.1920

9 ncu Tümen Komutanlığına

Oltu Müfrezesinin yaptığı karşı harekât neticesinde Taşnak Ermenilerinin Merdenek'e kadar çekildikleri raporlarınızdan anlaşılmıştır. Genel duruma göre müfrezenin Kanlıdere batısında oluşturduğu yeni cephenin daha ziyade ileriye alınması pek de uygun olmayacağına göre cepheyle Merdenek'in arasında geniş bir saha kalmıyor. Ermenilerin bu bölgeyi boş bularak bir müddet sonra tekrar işgal etmemeleri için bura halkından olup tarafımıza iltica eden köylülerden milis teşkilâtı oluşturularak gereken yerlerde uygun kuvvette müfrezeler bulundurulması ve başlarına nizamiye subay ve erlerinin verilmesi, bunların telefonla diğerlerine ve merkeze bağlanması hem Ermenilerle teması muhafaza etmek hem de birlikleri yormaksızın Ermenilerin harekât ve teşebbüslerinden vaktinde haberdar olmak faydalarını oluşturur. Bu konudaki düşüncelerinizin bildirilmesini rica ederim.

9 ncu Tümende Şevket/16'da

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 1
Belge : 1-1

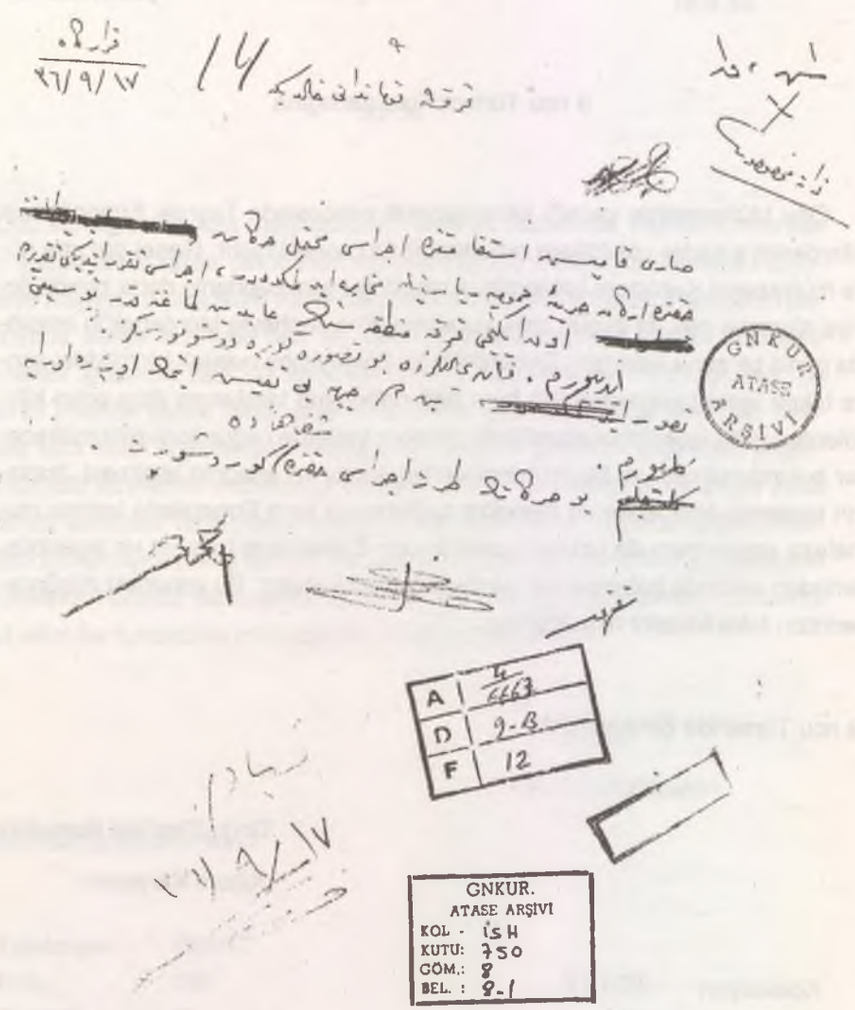

Ş., K. 1
Zâtâ mahsusdur

Karargâh
17.9.36

Fırka 9 Kumandanı Halid Beye

Sarıkamış istikametinde icrâsı muhtemel harekât hakkında Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetiyle muhabere edilmektedir. İcrâ takarrür ettiği takdirde On İkinci Fırka mıntıkasının Abidin dağına kadar tevsi'ni tasavvur ediyorum. Zât-ı âliniz de bu tasavvura göre düşünürsünüz.

Ben de cepheyi teftiş etmek üzere oraya geliyorum. Bu harekâtın tarz-ı icrâsı hakkında şifahen de görüşürüz.

17.9.36

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 750
Gömlek	: 8
Belge	: 8-1

Belge No: 4035

1 nci Şube, 1 nci Kısım
Kişiye özel

Karargâh
17.9.1920

9 ncu Tümen Komutanı Halit Beye

Sarıkamış yönünde yapılması muhtemel harekât hakkında Genelkurmay Başkanlığıyla görüşülmektedir. Yapılması kararlaştırıldığı takdirde 12 nci Tümen bölgesinin Abidin dağına kadar genişletilmesini düşünüyorum. Siz de buna göre düşününüz. Ben de cepheyi teftiş etmek üzere oraya geliyorum. Bu harekâtın yapılılş şekli hakkında şifahen de görüşürüz.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 8
Belge : 8-1

Belge No: 4036

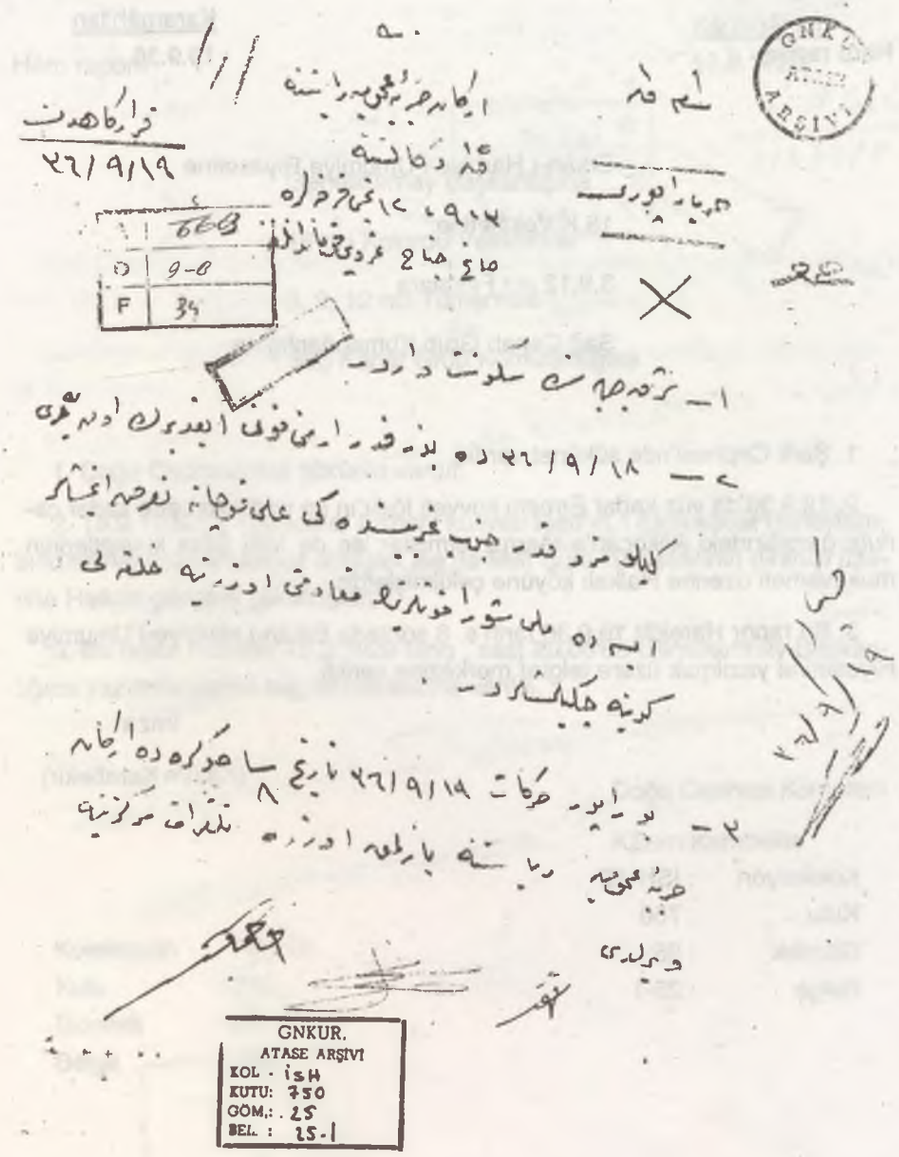

Harp raporu

Karargâh'tan
19.9.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine

15.K.Vekâletine

3,9,12 nci Fırkalara

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

1. Şark Cephesi'nde sûkûnet vardır.

2. 18.9.36'da yüz kadar Ermeni kuvveti Iğdır'ın on yedi kilometre kadar cenubi garbisindeki Alikoçan'a taarruz etmişler ise de Millî Şûra kuvvetlerinin mukavemeti üzerine Halkalı köyüne çekilmişlerdir.

3. Bu rapor Harekât 19.9.36 tarih s. 8 sonrada Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine yazılmak üzere telgraf merkezine verildi.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 25
Belge : 25-1

Harp raporu

Karargâhtan
19.9.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

3, 9, 12 nci Tümenlere

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

1. Doğu Cephesi'nde sükûnet vardır.

2. 18.9.1920'de 100 kadar Ermeni kuvveti Iğdır'ın 17 km kadar güneybatısındaki Alikoçan'a taarruz etmişler ise de Millî Şûra kuvvetlerinin direnişi üzerine Halkalı gerisine çekilmişlerdir.

3. Bu rapor Harekât 19.9.1920 tarih , saat 20.00'de Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere telgraf merkezine verildi.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 25
Belge : 25-1

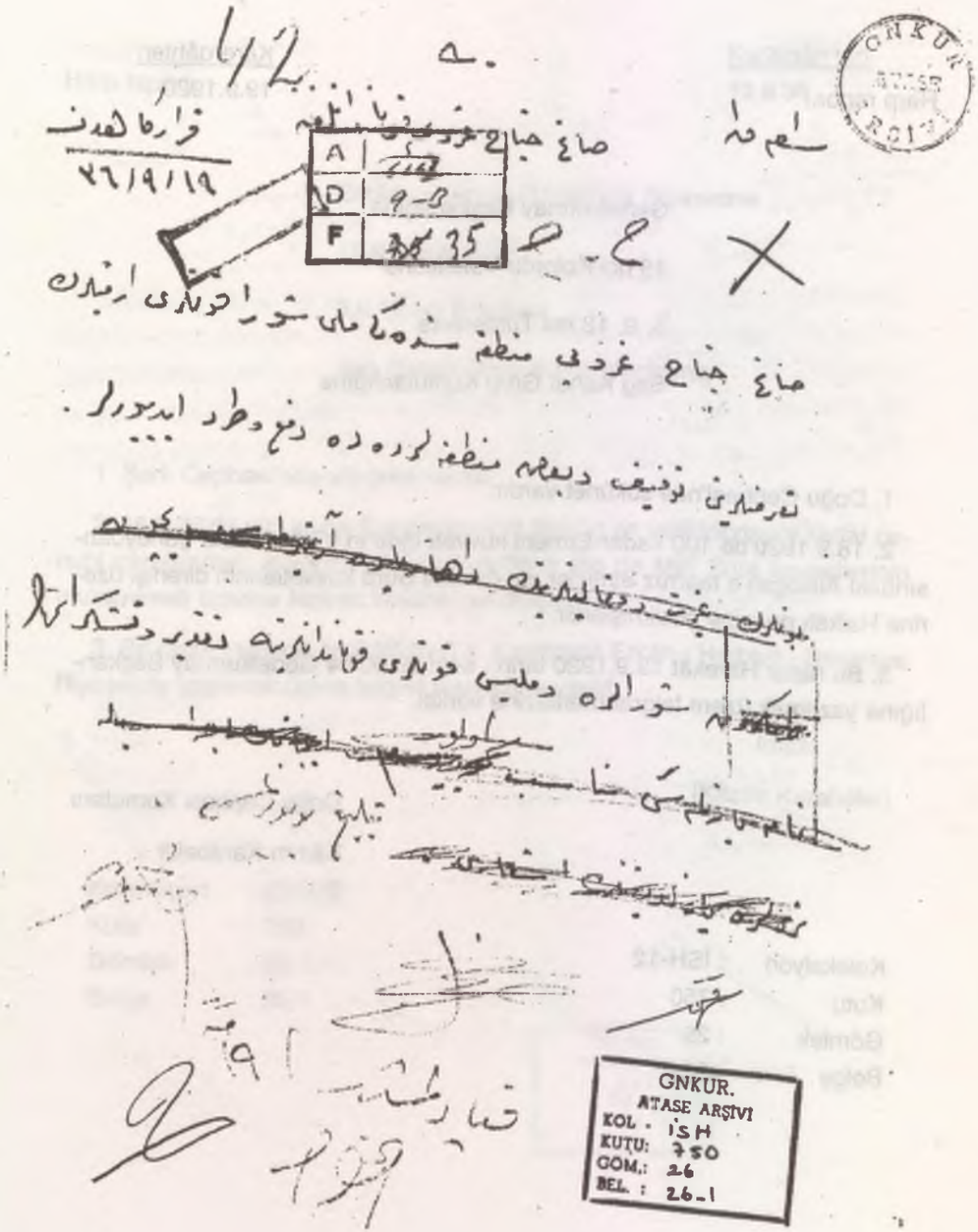

Karargâh'tan
19.9.36

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

Sağ Cenah Grubu mıntıkasındaki Millî Şûra Kuvvetleri Ermenilerin taarruzlarını tevfik ve bazı mıntıkalarda da def' ve tard ediyorlar.

Şûralara ve milis kuvvetleri kumandanlarına takdir ve teşekkür etmek tebliğ' buyrulması.

Kapatılmıştır/19'Minh

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 26
Belge : 26-1

Belge No: 4037

Karargâh'tan
19.9.1920

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

Sağ Kanat Grubu bölgesindeki Millî Şûra kuvvetleri Ermenilerin taarruzlarını durdurmuş ve bazı bölgelerde de geri püskürtüyorlar.

Şûralara ve milis kuvvetleri komutanlarına takdir ve teşekkürerin bildirilmesi.

Kapatılmıştır. 19'da

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 26
Belge : 26-1

Belge No: 4038

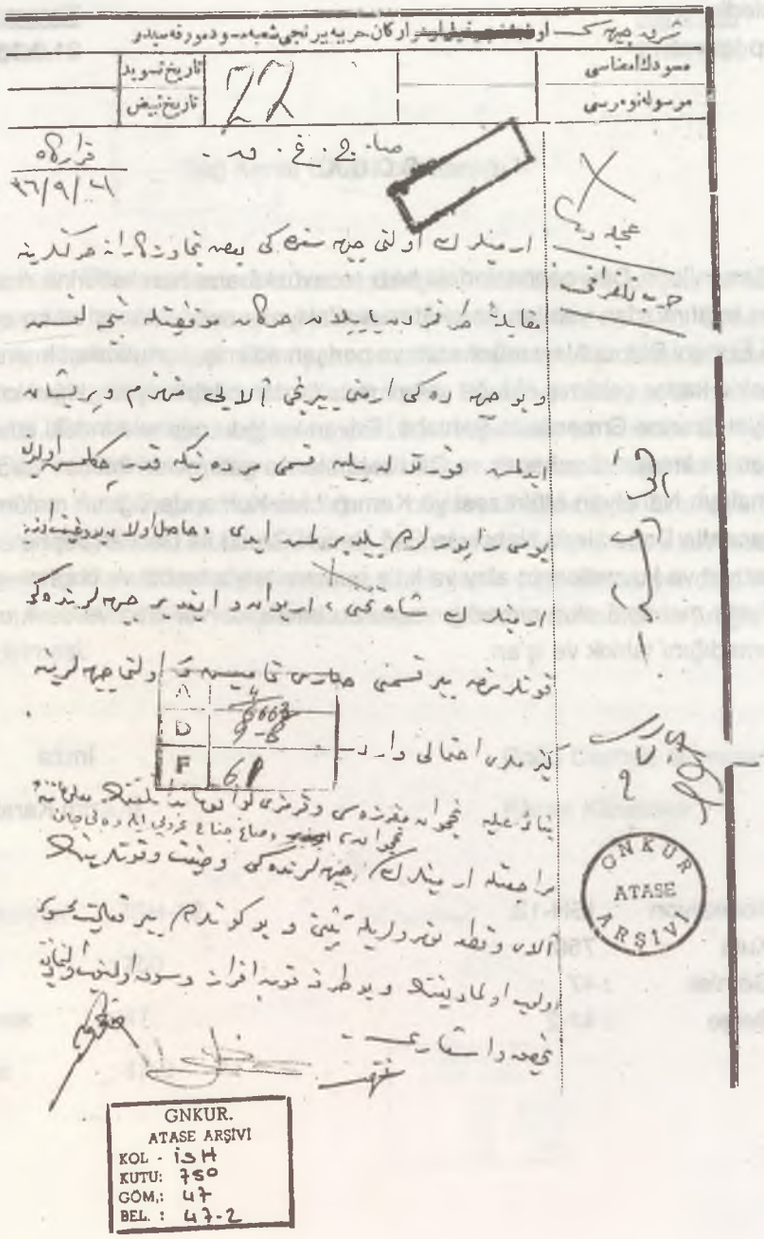

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL - İSH
KUTU: 750
GÖM.: 47
BEL. : 47-2

Aceledir. Karargâh
Harp telgrafı 21.9.36

S.C.G.K.

Ermenilerin Oltu cephesindeki bazı tecavüzkârane hareketlerine mukabeleten tarafımızdan yapılan harekât muvaffakiyetle neticelenmiş ve bu cephedeki Ermeni Birinci Alayı münhezim ve perişan edilmiş, kurtulabilen kısmı Merdenek'e kadar çekilmiş olduğu yevmi raporlardan bildirilmiş idi. Hasıl olan bu vaziyet üzerine Ermenilerin Şahtahtı, Erivan ve Iğdır cephelerindeki kuvvetlerinden bir kısmını Sarıkamış ve Oltu cephelerine getirmeleri ihtimali vardır. Binaenaleyh Nahcivan Müfrezesi ve Kırmızı Liva Kumandanlığının malûmatına müracaatla Ermenilerin Nahcivan Sağ Cenah Grubu ile Delican cephelerindeki vaziyet ve kuvvetlerinin alay ve kıt'a numaralarıyla tesbiti ve bugünlerde bir faaliyet-i mahsusî olup olmadığının ve bu tarafa kuvvet ifraz ve sevk olunup olunmadığını tahkik ve iş'arı.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 47
Belge : 47-2

Aceledir. Karargâh
Harp telgrafı 21.9.1920

Sağ Kanat Grup Komutanlığı

Ermenilerin Oltu cephesindeki bazı saldırgan hareketlerine karşılık tarafımızdan yapılan harekât başarıyla neticelenmiş ve bu cephedeki 1 nci Ermeni Alayı yenik düşerek perişan edilmiş, kurtulabilen kısmının Merdenek'e kadar çekilmiş olduğu günlük raporlardan bildirilmiş idi. Bu durum üzerine, Ermenilerin Şahtahtı, Erivan ve Iğdır cephelerindeki kuvvetlerinden bir kısmını Sarıkamış ve Oltu cephelerine getirmeleri ihtimali vardır. Bundan dolayı Nahcivan Müfrezesi ve Kızıl Tugay Komutanlığının bilgisine müracaatla Ermenilerin Nahcivan ve Sağ Kanat Grubu ile Delican cephelerindeki durumu ve kuvvetlerinin alay ve birlik numaralarıyla tespit ve bugünlerde özel bir faaliyet olup olmadığının ve bu tarafa kuvvet çıkartılarak sevk olunup olunmadığının araştırılarak bildirlmesi.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 47
Belge : 47-2

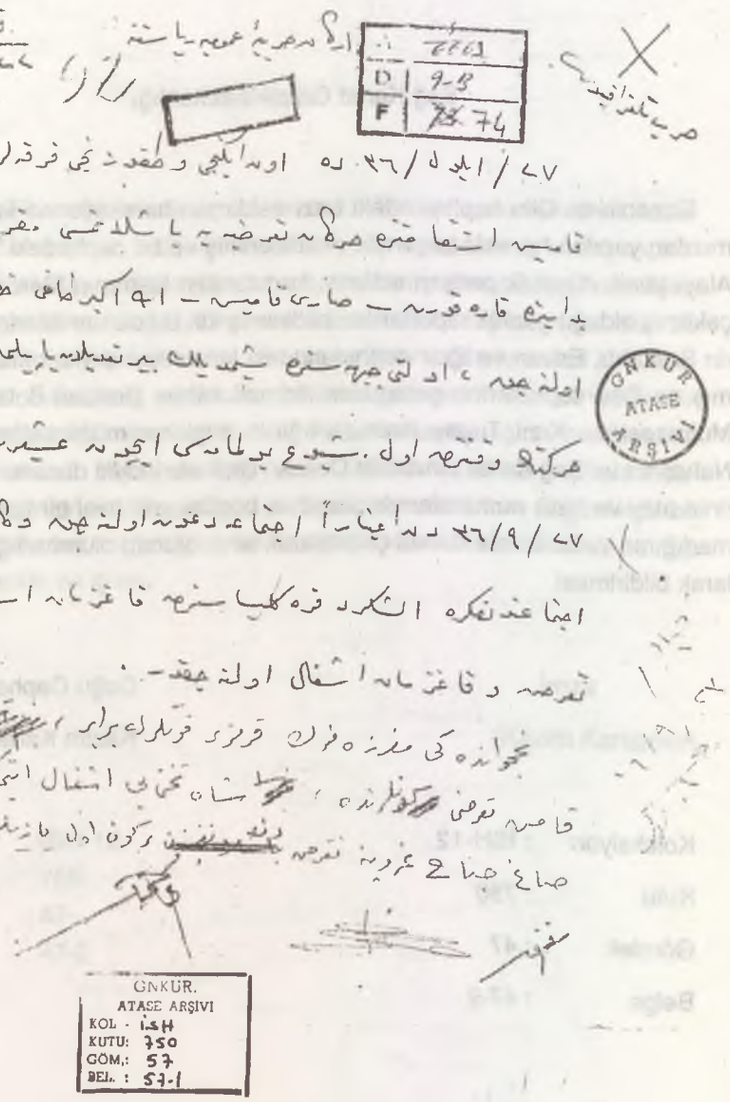

ONKUR
ATASE ARŞIVI
KOL : İSH
KUTU: 750
GÖM.: 57
BEL. : 57-1

Harp telgrafıdır.

Karargâh

22.9.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

27 Eylül 36'da On İkinci ve Dokuzuncu fırkalarla Sarıkamış istikametinden harekât-ı taarruziyeye başlanması mukarrerdir.

Bidayetde Karakurt-Sarıkamış-Allahuekber dağı hattı işgal olunacak, Oltu cephesinde şimdilik bir ta'dilât yapılmayacaktır.

Harekâtın vaktinden evvel şuyû bulmaması için aşiret alayları 27.9.36'dan itibaren içtimâ' davet olunacak ve kâfi kuvvetin içtima'ından sonra Eleşkird Karakilise'sinden Kağızman istikametinden taarruz ve Kağızman işgal olunacaktır.

Nahcivan'daki müfrezemizin Kırmızı kuvvetleriyle beraber ve Sarıkamış taarruzu günlerinde, Şahtahtı'nı işgal etmeye çalışması Sağ Cenah Grubuna taarruzdan bir gün evvel yazılacakdır.

Kapadım/26.9.36

Saat 8 evvel

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 57

Belge : 57-1

Belge No: 4039

Harp raporudur.

Karargâh

22.9.1920

Genelkurmay Başkanlığına

27 Eylül 1920'de 12 nci ve 9 ncu tümenlerle Sarıkamış istikametinden taarruz harekâtına başlanması kararlaştırılmıştır.

Başlangıçta Karakurt-Sarıkamış-Allahuekber dağı hattı işgal olunacak, Oltu cephesinde şimdilik bir değişiklik yapılmayacaktır.

Harekâtın vaktinden önce duyulamaması için aşiret alayları 27.9.1920'den itibaren toplanmaya davet olunacak ve yeterli kuvvetin toplanmasından sonra Eleşkirt-Karakilise'sinden Kağızman istikametinden taarruz ederek Kağızman işgal olunacaktır.

Nahcivan'daki müfrezemizin Kızıl kuvvetleriyle beraber Sarıkamış taarruzu günlerinde Şahtahtı'nı işgal etmeye çalışması Sağ Kanat Grubuna taarruzdan bir gün önce yazılacaktır.

Kapadım/26.9.1920

Saat 08.00

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 57

Belge : 57-1

Belge No: 4040

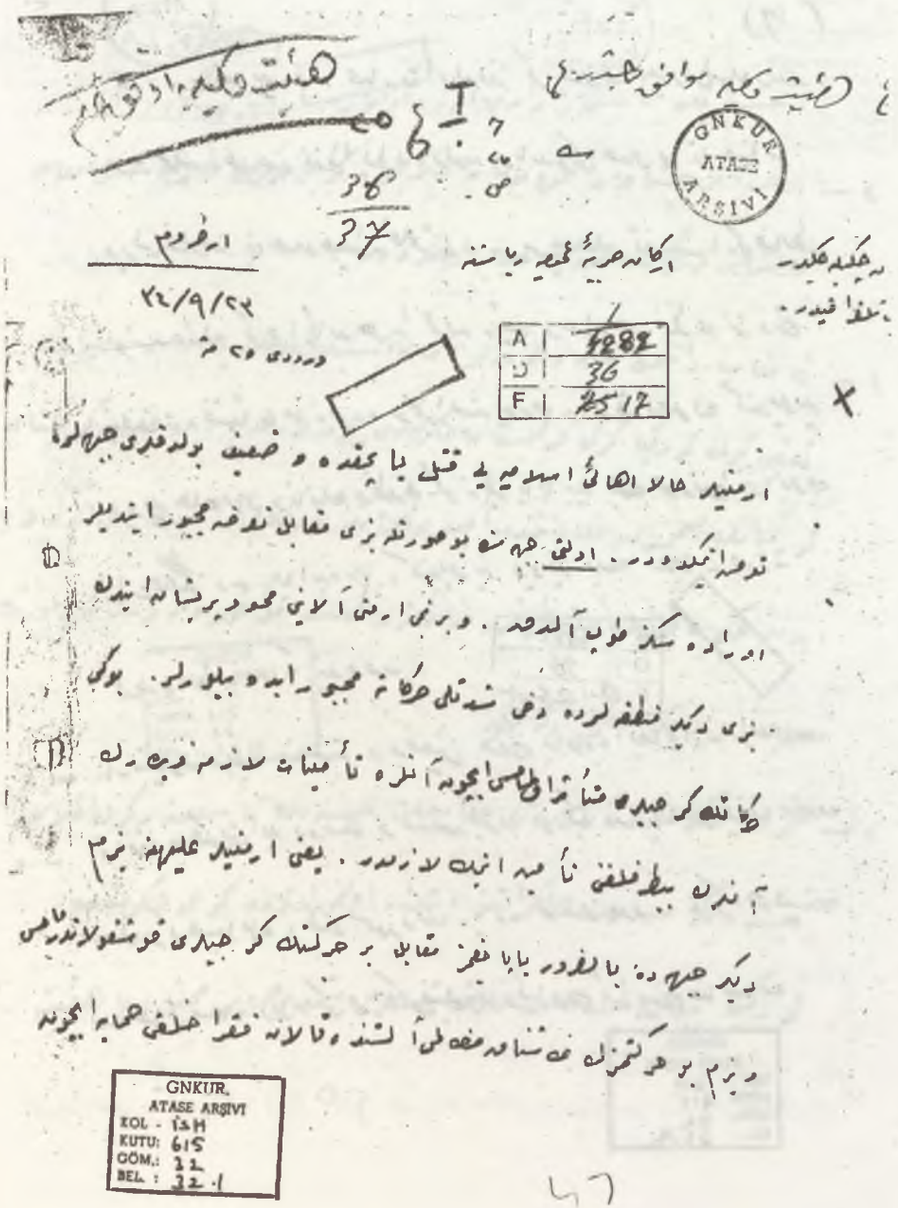

GNKUR. ATASE ARŞİVİ
A 4288 / D 36 / F 17-1-25-2

(٢)

حسنه نك تأسيس و ادامه‌سى ارزو اولنور.

٢ — اساساً كرجستانه داخلى بولنان اسلامك كرجى حكومتى طرفندن حسن معامله كوستريلمسى تركيانك ممنونيتى موجب اولمقدادر.

٣ — قافقاسيا داخلنده متعدد دولت آسالا استيلا جويانه‌يه مقابل بر سياست تعقيب كوله تركيا كوله كرجستانه حكومتلرى ايچون لازمدر. بو خصوص كرجستانه تركيانك صميمتنه معاونتندن أميد وار ايكن حكومت آ. اسنك حلى ارزو ايديلن حكم بالجمله مسائل طرفيه منافعنه و امالسنه موافق و دوستانه بر صورتده تسويه ايديلمكه مطمئن اولنه بيلير.

GNKUR. ATASE ARŞİVİ
KOL: 15H
KUTU: 615
GOM.: 32
BEL.: 32-3

٥ — كوك حكومتيله آ. اسنك مناسبات حسنه نك تأسيسنه دكوك اولنمسى ايسه ديكر مسائلك مذاكراتنه ابتدا اولنمه‌اوزره كرجى حكومتنك تركيا بيوك ملت مجلسى حكومتى نزدينه شمديلك بر ممثل ويا هيئت

GNKUR. ATASE ARŞİVİ
A 4288 / D 36 / F 17-1-25-1

محدود بر تدبير دنه عبارت اولديغه كرجيدن أميد اولنمسى لازمدر.

ملت مجلسى دغى عيه تنفيذ نظاره اولديغه بوبابده كرجيدن نأ مينات ويرلمسى خصوصنه بى صلاحيتدار قلنمشدر. بر سبيله تفتيش ايچون ضابط كوندرره‌رك كرجى ايچاره حريه‌ى عموميه رئيسى وحارجيه نظارتى نزدنده تبليغات و تشبثات لازمده بولنمه‌سنه يورم. بو ضابطدن كنديلرينه ويريله‌جك مهم و نازك وظيفه‌لر كوزلجه يا يابيله‌جك صورتده انتخابندن زاتى عالكز دنه چاليشه‌ايدم. كنديلرينه ويريله‌جك تعليمات صورت عموميه‌ده واسطه آتيده‌در.

A 4288 / D 36 / F 17-1-25-1

١ — ارمنيلر اولان مناسبت و وضعيتز حقنده بالاده ايضاح اولنان تعليمات

٢ — قافقاسى حكومتلرى ايله دوستانه و منفعه‌كيرانه تركيانك منافعى اقتضاسنده بالخاصه كرجستانله آ. اسنك مناسبات حسنه‌سى زياده مستلزمدر. چونكه اهاليسنك يله جوغى مسلمان اولان كرجى حكومتيله تركيانك آ. اسنك مناسبات

GNKUR. ATASE ARŞİVİ
KOL: 15H
KUTU: 615
GOM.: 32
BEL.: 32-2

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL - İSH
KUTU: 615
GÖM.: 32
BEL. : 32.4

A 4282
D 76
F 17-3

مرخصه اعزام ایتمس یله زیاده شایانه ارزودر. الحاصل امامات
بونلرا ولمیه کیده جیه ضابطه آنجق بو مسائلی داخلی اداره خدم ایدرلر.
وبونلرهاره جنگ مسائلی متعلق اولدرقه معروضه قالو جقدی سؤالدی بنه
طرزونه یا زاره ویا یله مهم ایسه بر ضابط طرزونه دونه رك
بزونه تعلیمات آلیر وهاکذه رسمی ویا غیر رسمی بیچیم بر تعهده کیرمزلر
ضابطمزك الچوقه رفت ایده جکی ماده وضع ایتمیشده وضعیت
عسکریه مزده داخلی اولان مسائل وضعیتمزه تماس ایده جك جهاتدن
اجتناب ایتمیدر. شخصاً کوجیك و حتی درجه محبب کورنمك وتورکیا
وبالخاصه شرقه افکار عمومیه منده کوجسانه قارشی عیبه درجه
دوستانه اولدیغنی آکلاتمالیدرلر. بو ضابطه حرکتلرنده دل وضعیت
عمومیه سیاسیه وخاصةً ذات حکومتدینك وضعیت سیاسیه وعسکریه لرینی

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL - İSH
KUTU: 615
GÖM.: 32
BEL. : 32-5

A 4282
D 76
F 17-4

روسیه ایله سوویت حکومتی حقنده بیلدیکلری بیلدیکلری قدر
اساسی واقعاتی معلومات آطلیدرلر که محاوره لرینده اداره نك التزام
بصیرت وکوجسانه وضعیت سیاسیه وعسکریه سی احوال داخلیه سیله
اشخاص مهمی حقنده فائده لی ولزومی تحقیقات اجرا ایده بیلمیدر.
هاکی ضابطه اتخاذ ایدلدیکی وزمانه حرکتلرینه اشعار ویرلمکدن
طرزوندهایسه لر بیلدیکلری قدر ده اشبو تلخیصده اراءه سیله
مصلحتلرینه آنماسنی وضابطه نه تبلیغ وبو مصلحتلرك یاده بیلدیرلمسی
رجا ایده رم. ضابطه نه تفویض ایده جك وظیفه لرینك ختام بولدیغی وادراده
رجا ایده رم. ضابطه نه تفویض ایده جك وظیفه لرینك ختام بولدیغی وادراده
دها زیاده طوریالرینه لزوم قالمدیغی حس ایدیجه طرزونه عودت ایدرلر.
اشبو نشینده روس سوویت حکومتی سفارت باشکاتبی بولدامسه اویمالکده
صورت مناسبه ده جدداً ایدلمسی ارکان حربیه عمومیه ریاستنه مستدعیدر.

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : İSH
KUTU: 615
GÖM.: 32
BEL. : 32-6

Belge No: 4040

Erzurum

23.9.36

Heyet-i Vekile muvafık bulmuştur. Vürudu 25 minh

Acele çekilecektir.

Harp telgrafıdır.

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine

Ermeniler hâlâ ahali-i İslâmiyeyi kati yapmakda ve zayıf buldukları cephelere taarruz etmektedir. Oltu cephesinde bu suretle bizi mukabil taarruza mecbur ettiler. Orada sekiz top aldık. Ve Birinci Ermeni Alayını mahv ve perişan ettik. Bizi diğer mıntıkalarda dahi şidetli harekâta mecbur edebiliyorlar. Bu gibi harekâtdan Gürcüleri mütessir olmaması için onlara te'minât-ı lâzime vererek onların bî-taraflığını te'min etmek lâzımdır. Yani Ermeniler aleyhine bizim diğer cephede bi-z-zarur yapacağımız mukabil bir hareketin Gürcüleri kuşkulandırmaması ve bizim bu hareketimizin Taşnak mezalimi altında kalan fukarâ halkı himaye için mahdud bir tedbirden ibaret olduğuna Gürcülerin emin olması lâzımdır. Millet Meclisi dahi aynı nokta-i nazarda olub bu babda Gürcüleri te'minat verilmesi hususuna beni salahiyatdâr kılmışdır.

Bir sebeble Tiflis'e iki zabid göndererek Gürcü Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi ve Hariciye Nazır nezdinde tebligât ve teşebbüsâtı-ı lâzımede bulunmak istiyorum. Bu zabitlerin kendilerine verilecek mühim ve nazik vazifeyi güzelce yapabilecek suretle intihablarını zât-ı âlinizden rica ederim. Kendilerine verilecek ta'limat suret-i umumiyede ve esaslar âtidedir.

1. Ermenilerle olan münasebet ve vaziyetimiz hakkında bâlâda izah olunan talimat.

2. Kafkas Hükûmeti ile dost ve müttefik geçinmek Türkiye'nin menafi iktizasından da bilhassa Gürcistan'a anlaşmak daha ziyade müstehzemdir. Çünkü ahalisinin pek çoğu Müslüman olan Gürcü Hükûmetiyle Türkiye'nin arasında

münasebât-ı hasenenin te'sis ve idâmesi arzu olunur.

3. Esasen Gürcistan dahilinde bulunan İslamlara Gürcü Hükûmeti tarafından hüsn-ü muamele gösterilmesi Türkiye'nin memnuniyeti mucib olmaktadır.

4. Kafkasya dahilinde metin ve her türlü âmâl-ı istilâ cûyâneye mukabil bir siyaset ta'kibi gerek Türkiye gerek Gürcistan hükûmetleri için lâzımdır. Bu husus Gürcistan Türkiye'nin samimiyetinden muavenetinden emin ve her iki hükûmet arasında halli arzu edileceği bil-cümle mesailin tarafeyn menafi'ne ve âmâline muvaffık ve dostane bir surette tevsiye edileceğine mutmain olabilir.

5. Gerek hükûmeteyn arasında ki münasebât-ı hasenenin te'sisine ve gerek anlaşmak istediğimiz mesailin müzakerâtına ibtidar olunmak üzere Gürcü Hükûmetinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti nezdine şimdiden bir mümessil veya heyet-i murahhasa i'zam etmesi pek ziyade şay'an-ı arzudur. En mühim esâsat bunlar olup gidecek zâbitler ancak bu esaslar dahilinde idâre-i kelam ederler ve bunlar harcindeki mesâile müteallik olarak ma'ruz kalacakları sualleri yine Trabzon'a yazarak veya pek mühim ise bir zâbit Trabzon'a dönerek bizden ta'limat alır ve her hâlde resmî veya gayr-ı resmî hiçbir teahhüde girmezler. Zabitlerimizin en çok dikkat edecekleri madde vaz'ül ceyşimize vaziyet-i askeriyemize ve dahili olan mesail ve vaziyetimize temas edecek mübahesâtdan ictinâb etmeleridir. Şahsen Gürcülere son derece muhib görünmeli ve Türkiye ve bilhassa şark efkâr-ı umûmiyesinin de Gürcistan'a karşı aynı derece dostâne olduğunu anlatmalıdırlar.

Bu zabitler hareketinden evvel vaziyet-i umûmiye-i siyasiye ve hasseten garb hükûmetlerinin vaziyet-i siyasiyye ve askeriyyeleri ile Rusya ile Sovyet Hükûmeti hakkında zât-ı âlinizden Yusuf Kemal Beyefendiden esaslı ve etraflı ma'lûmât almalıdırlar ki muhaverelerinin idaresinde iltizam basiret ve Gürcüstan vaziyet-i siyasiyye ve askeriyyesi ahval-ı dahiliyesiyle eşhas-ı mühimmesi hakkında faideli ve lüzumlu tahkikât icra edebilmelidir. Hangi zabitlerin intihâb olunduğunun ve zaman-ı hareketlerinin iş'ârını ve henüz Trabzon'da iseler Yusuf Kemal Beyefendiye de işbu telgrafın iraesiyle mütalâalarının alınmasını ve zabitâna tebliğini ve bu mütalâatın bana da bildirilmesini rica ederim. Zabitlerimiz Tiflis'deki vazifelerinin hitam bulduğunu ve orada daha ziy'ade durmalarına lüzum kalmadığını hissedince Trabzon'a avdet ederler. İşbu teşebbüsden Rus Sovyet Hükûmeti sefâret başkâtibi yoldaş Oymalik de suret-i münasebede haberdâr edilmesi Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetinden müsterhâmdır.

3. Fırka Kumandanlığına re'sen yazılmış ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâsetine berâ-yı mâ'lumât arz olunur.

24 minh — Şark Cephesi K.

25 — Kâzım Karabekir

E.H.U 25.9.39

2959

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 615

Gömlek : 32

Belge : 32-1,2,3,4,5,6.

Belge No: 4040

Erzurum

Vekiller Heyeti uygun bulmuştur. 23.9.1920

Acele çekilecektir.

Harp telgrafıdır.

Genelkurmay Başkanlığına

Ermeniler hâlâ Müslüman halkı katl etmekte ve zayıf buldukları cephelere taarruz etmektedir. Oltu cephesinde bu suretle bizi karşı taarruza mecbur ettiler. Orada 8 top aldık. Ve 1 nci Ermeni Alayını mahv ve perişan ettik. Bizi diğer bölgelerde de şiddetli harekâta mecbur edebiliyorlar. Bu gibi harekâttan Gürcülerin etkilenmemesi için onlara gerekli talimatı vererek onların tarafsızlığını sağlamak lâzımdır. Yani Ermeniler aleyhine bizim diğer cephede ister istemez yapacağımız karşı bir harekâtın Gürcüleri kuşkulandırmaması ve bizim bu hareketimizin Taşnak mezalimi altında kalan fukara halkı korumak için sınırlı bir tedbirden ibaret olduğuna Gürcülerin emin olması gerekir. Millet Meclisi de aynı görüşte olup bu konuda Gürcülere teminat verilmesi konusunda beni yetkili kılmıştır. Bir sebeple Tiflis'e 2 subay göndererek Gürcü Genelkurmay başkanı ve Dışişleri bakanı nezdinde tebligat ve gerekli teşebbüste bulunmak istiyorum. Bu subayların kendilerine verilecek önemli ve nazik görevi güzelce yapabilecek şekilde seçilmelerini sizden rica ederim. Kendilerine verilecek talimatın genel olarak esasları aşağıdadır:

1. Ermenilerle olan ilişkilerimiz ve durumumuz hakkında yukarıda açıklanan talimat.

2. Kafkas Hükûmeti ile dost ve müttefik geçinmek Türkiye'nin menfaatleri gereğidir. Özellikle Gürcistan'la anlaşmak daha çok gereklidir. Çünkü halkının pek çoğu Müslüman olan Gürcü Hükûmetiyle Türkiye'nin arasında iyi ilişkilerin kurularak devam etmesi arzu olunur.

3. Esasen Gürcistan içinde bulunan İslâmlara Gürcü Hükûmeti tarafından iyi davranılması Türkiye tarafından memnuniyet verici kabul edilmiştir.

4. Kafkasya içinde sağlam ve her türlü istilâcı fikre karşı bir siyaset takibi, gerek Türkiye, gerek Gürcistan hükûmetleri için lâzımdır. Bu konuda Gürcistan'ın Türkiye'nin samimiyetinden ve desteğinden emin ve her iki hükûmet arasında hâlledilmesinin arzu edileceği bütün sorunların iki tarafın menfaatlerine

ve amaçlarına uygun ve dost bir şekilde sonuçlanacağı konusunda içi rahat olabilir.

5. Gerek hükûmetler arasındaki iyi ilişkilerin kurulmasına ve gerek anlaşmak istediğimiz sorunların görüşülmesine başlanmak üzere Gürcü hükûmetinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti nezdinde şimdiden bir temsilci veya temsilci heyeti gönderilmesi çok arzu edilmektedir. Çok önemli esaslar bunlar olup, gidecek subaylar ancak bu esaslar dahilinde görüşme yaparlar ve bunlar dışındaki sorunlara bağlı olarak sorulacak soruları yine Trabzon'a yazarak veya çok önemli ise bir subay Trabzon'a dönerek bizden talimat alır ve bu durumlarda resmî veya gayriresmî hiçbir taahhüde girmezler. Subaylarımızın en çok dikkat edecekleri madde; konuşumuza, askerî durumumuza ve iç işlerimize temas edecek konulardan kaçınılmasıdır. Şahsen Gürcülere son derece dost görünmek ve Türkiye ve özellikle doğu kamuoyunun da Gürcistan'a karşı aynı derece dostane olduğunu anlatmalıdırlar. Bu subayların hareketinden önce genel siyasî durum ve özellikle batı hükûmetlerinin siyasî ve askerî durumları ile Rusya ile Sovyet Hükûmeti hakkında sizden ve Yusuf Kemal Beyden esaslı ve etraflı bilgi almalıdırlar ki, görüşmelerinin yürütülmesinde taraf tutma, basiret ve Gürcistan siyasî ve askerî durumu, iç durumlarıyla önemli kişiler hakkında faydalı ve lüzumlu tahkikat yapabilmelidirler. Hangi subayların seçildiğinin ve hareket zamanlarının bildirilmesini ve henüz Trabzon'da iseler Yusuf Kemal Beye de bu telgrafın gönderilmesiyle görüşlerinin alınması ve subaylara tebliğini ve bu görüşlerin bana da bildirilmesini rica ederim.

Subaylarımız Tiflis'teki görevlerinin son bulduğunu ve orada daha çok kalmalarına gerek kalmadığını hissedince Trabzon'a geri dönerler. Bu teşebbüsten Rus Sovyet Hükûmeti elçilik başkâtibi Oymalik'in de uygun şekilde haberdar edilmesi Genelkurmay Başkanlığından istirham edilir. 3 ncü Tümen Komutanlığına resen yazılmış ve Genelkurmay Başkanlıığına bilgi için arz olunur.

24 de Doğu Cephesi Komutanı

25 Kâzım Karabekir

Genelkurmay: 25.9.1920

2959

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 615

Gömlek : 32

Belge : 32-1,2,3,4,5,6.

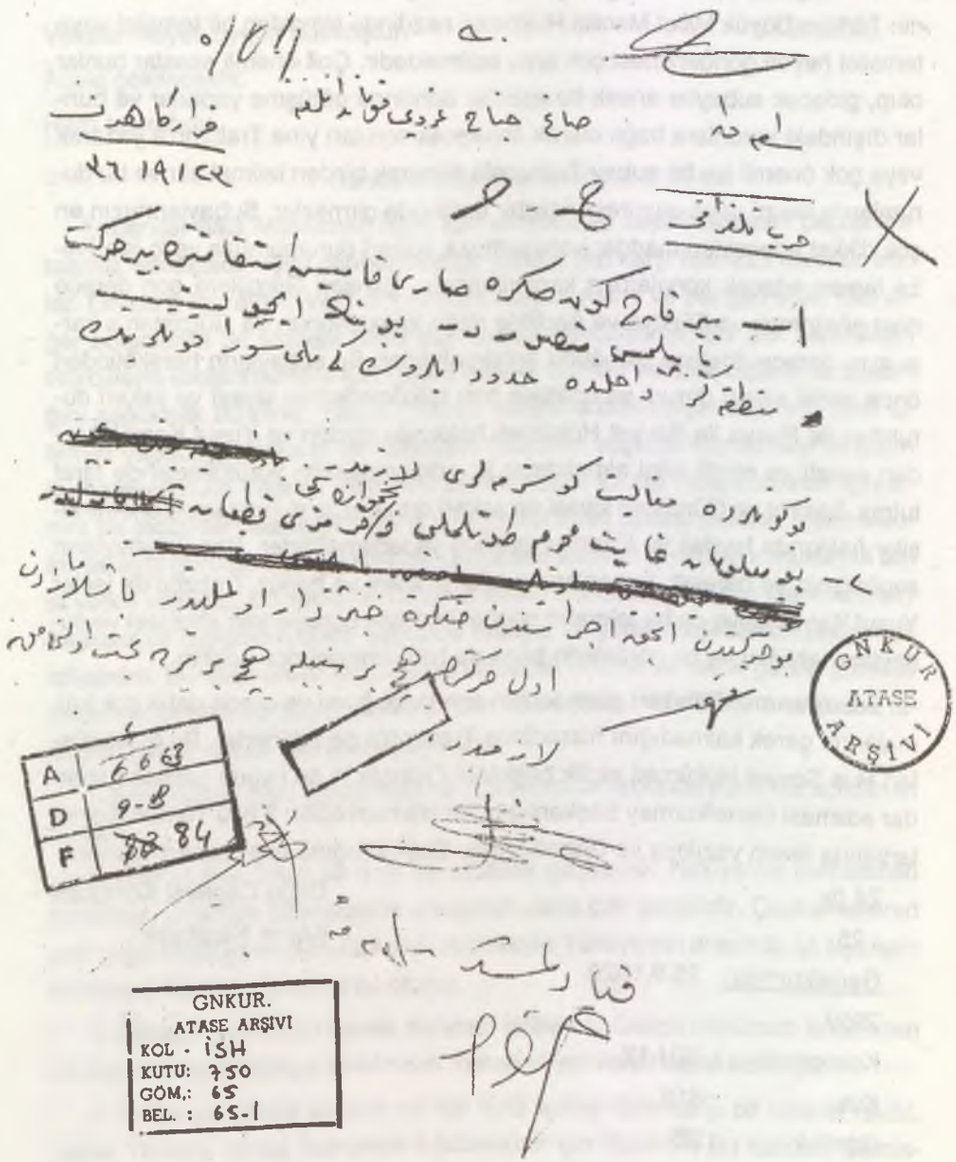

Harp telgrafı

Karargâhdan

23.9.36

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

1. Birkaç gün sonra Sarıkamış istikametinde bir hareket yapılması mutasavverdir. Bunun için mıntıkanız dahilinde hudud ilerisindeki Millî Şûra Kuvvetlerinin bu günlerde faaliyet göstermeleri lâzımdır.

2. Bu ma'lûmat gayet mahrem tutulmalı ve Nahcivan'daki Kırmızı Kıtaat bu hareketden ancak icrasından sonra haberdâr olmalıdır. Başlamazdan evvel hareketden hiçbir sebeple hiçbir yerde bahs olunmamak lâzımdır.

Kapatılmıştır/23 Minh

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 65

Belge : 65-1

Belge No: 4041

Harp telgrafı

Karargâhtan

23.9.1920

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

1. Birkaç gün sonra Sarıkamış istikametinde bir hareket yapılması tasarlanmıştır. Bunun için bölgenizde bulunan hudut ilerisindeki Millî Şûra Kuvvetlerinin bugünlerde faaliyet göstermeleri lâzımdır.

2. Bu bilgi gayet gizli tutulmalı ve Nahcivan'daki Kızıl birlikler bu hareketten ancak yapıldıktan sonra haberdar olmalıdır. Başlamadan önce hareketten hiçbir sebeple hiçbir yerde bahsedilmemesi lâzımdır.

Kapatılmıştır/23'de

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 65

Belge : 65-1

Belge No: 4042

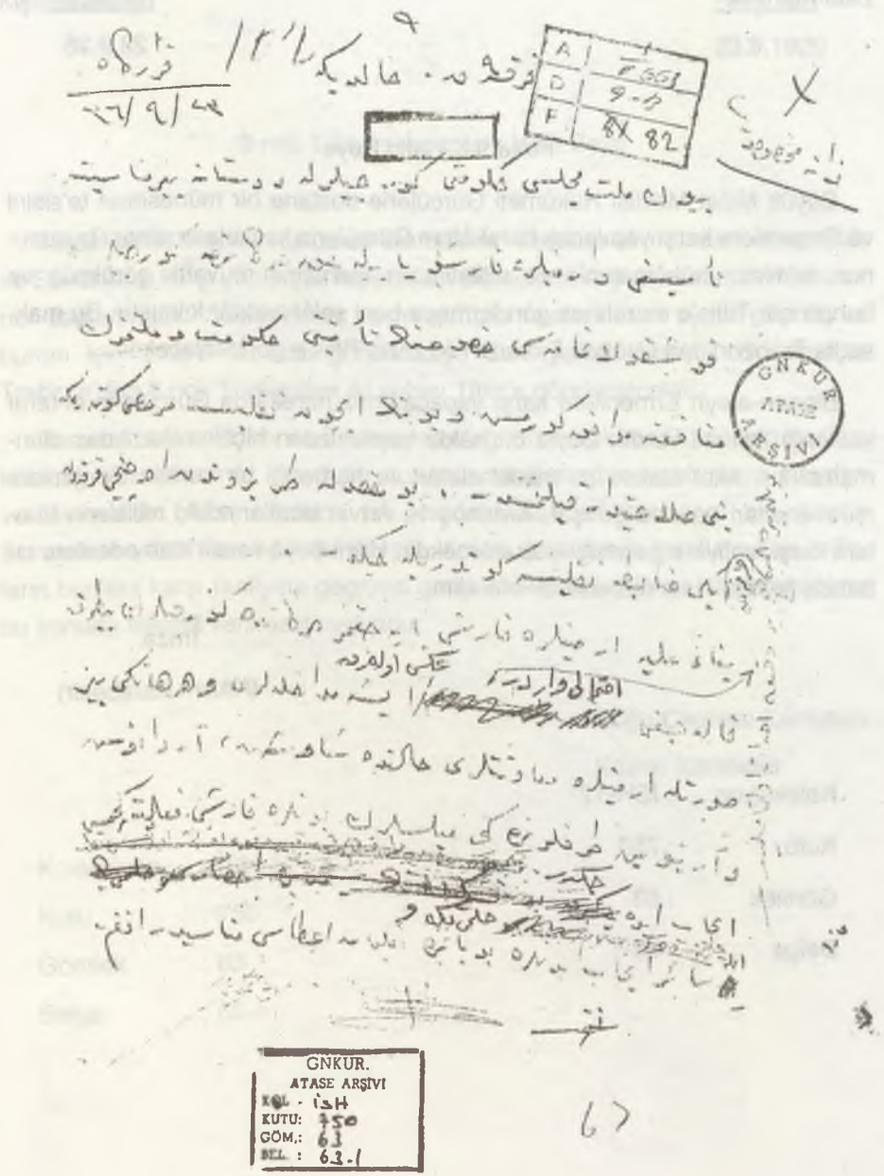

Belge No: 4042

Zata mahsus

Karargâh

23.9.36

Fırka 9.K.Halid Beye

Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Gürcülerle dostane bir münasebet te'sisini ve Ermenilere karşı yapılacak harekâttan Gürcülerin kuşkulanmaması hususunun te'minini hükûmetimiz ve milletimizin menafine muvafık görülmüş ve bunun için Tiflis'e murahhas göndermeye beni selâhiyetdâr kılmıştır. Bu maksadla Trabzon'dan Üçüncü Fırkadan iki zabit Tiflis'e gönderilecekdir.

Binaen-aleyh Ermenilere karşı yapacağımız harekâtda Gürcülerin bi-taraf kalacağı ihtimali vardır. Böyle bir hâlde tarafımızdan hiçbir vaka ihdas olunmamalıdır. Aksi olarak işe müdahaleleri ve herhangi bir suretle Ermenilere muavenetleri hâlinde Şavşat, Ardanuş ve Artvin taraflarındaki milislerin bunlara karşı faaliyete geçmesi icab edecekdir. Hilmi Beye vesair icab edenlere bu babda talimat i'tası münasibdir efendim.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 63

Belge : 63-1

Belge No: 4042

Kişiye özel

Karargâh

23.9.1920

9 ncu Tümen Komutanı Halit Beye

Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Gürcülerle dostane bir münasebet kurmak ve Ermenilere karşı yapılacak harekâttan Gürcülerin kuşkulanmaması hususunun sağlanmasını hükûmetimiz ve milletimizin menfaatlerine uygun görmüş ve bunun için Tiflis'e temsilci göndermeye beni yetkili kılmıştır. Bu amaçla Trabzon'dan 3 ncü Tümenden iki subay Tiflis'e gönderilecektir.

Bununla birlikte Ermenilere karşı yapacağımız harekâtta Gürcülerin tarafsız kalacağı ihtimali vardır. Böyle bir durumda tarafımızdan hiçbir olaya meydan verilmemelidir. Aksi takdirde ise müdahaleleri ve herhangi bir suretle Ermenilere yardımları hâlinde Şavşat, Ardanuş ve Artvin taraflarındaki milislerin bunlara karşı faaliyete geçmesi gerekecektir. Hilmi Beye ve gerekenlere bu konuda talimat verilmesi uygundur.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 63

Belge : 63-1

ONKUR
ATASE
ARSIVI

ONKUR.
ATASE ARŞİVİ
BOL : 134
KUTU: 750
DOM.: 86
BEL. : 86.2

Belge No: 4043

Karargâh

24.9.36

Harp raporu

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

15.K.K. Vekâletine

Sağ Cenah Grup K.

F.3, 6, 9, 12, K.

1. Bardız cephesinde Taşnak Ermenileri bugün 24.9.36 saat 4.30 evvelde beş yüz kadar piyade ve altı makineli tüfenkle Ziyaret tepesi istikametinden Çırçır dağına taarruz etmiş ve bu taarruzdan yüz elli kadar piyade, on beş süvari ve üç makineli tüfekle Tandırlı dağı ve yüz elli piyade ile de Bardız yaylasıyla Tandırlı dağı arasındaki mıntıkaya tevcih ettiği nümayişlerle himaye etmek istemişdir. Çırçır dağına olan taarruz karşısındaki kuvvetlerin fedakârane mukabelesiyle tard olunmuşdur. Bundan ma'da Taşnaklar s.5.45 evvelde Kirişli göl cenubunaki Çifte tepelerden Hamid tepe istikametinde de bir nümayiş yapmışlar ve Vartanut şarkındaki sırtlarla Kuzlar dağı ve Köroğlubaşı dağından Hasangazi ve Hamid tepe mevzilerimize piyade ve makineli tüfenk ateşi icra etmişlerdir.

2. Taşnaklar Köroğlubaşı dağı ile Çifte tepelerde on beş nefer bırakarak mütebakisini Köroğlubaşı dağının şarkdaki hattı içtima' doğru çekilmişlerdir.

3. Bu taarruzda Ermenilerden yalnız Çırçır cephesinden şimdiye kadar ikisi zabit olarak elli iki maktül sayılmış ve birçok mecruhları sedyelerle taşıdıkları görülmüşdür. Maa' teçhizat iki ağır makineli tüfenk iğtinam olmuştur. Bizden bir zabit ve beş nefer şehid ve on dört yaralı vardır.

4. S. 9.10 evvelde Sarıkamış ve Kumru dağı istikametinden iki tayyare gelerek Bardız'a beş bomba atmışlarsa da te'siri olmamışdır.

5. 22.9.36'da çift satıhlı iki Fransız tayyaresi garbdan gelerek Ordu ve Giresun üzerinden Trabzon'a ve Rize'ye (okunamadı) beyannamelerden ne atmıştır?

6. Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine arz edilmek üzere 24.9.36 s.8 sonrada karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

Vürudu

24.9.36

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 86

Belge : 86-2

Belge No: 4043

Karargâh

24.9.1920

Harp raporu

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3,6,9,12 nci Tümen Komutanlıklarına

1. Bardız cephesinde Taşnak Ermenileri bugün 24.9.1920'de saat 4.30'da 500 kadar piyade ve 6 makineli tüfekle Ziyaret tepesi yönünden Çırçır dağına taarruz etmiş ve bu taarruzda, 150 kadar piyade, 15 süvari ve 3 makineli tüfekle Tandırlı dağı ve 150 piyade ile de Bardız yaylasıyla Tandırlı dağı arasındaki bölgeyi yaptığı gösteriş ateşleriyle korumak istemiştir. Çırçır dağına yapılan taarruz, Taşnaklar karşısındaki kuvvetlerin fedakârca karşı koymasıyla atılmıştır. Bundan başka Taşnaklar saat 5.45'te Kirişli göl güneyindeki Çifte tepelerden Hamit tepe istikametinde bir gösteriş ateşi yapmışlar ve Vartanut doğusundaki sırtlarla Kuzlar dağı ve Köroğlubaşı dağı Hasangazi ve Hamit tepe mevzilerimize piyade ve makineli tüfek ateşi açmışlardır.

2. Taşnaklar Köroğlubaşı dağı ile Çifte tepelerde 15 asker bırakarak, kalanı Köroğlubaşı dağından doğudaki toplanma hattına doğru çekilmişlerdir.

3. Bu taarruzda Ermenilerden yalnız Çırçır cephesinden şimdiye kadar ikisi subay olarak 52 ölü sayılmış ve birçok yaralıyı seyyar sedyelerle taşıdıkları görülmüştür. Teçhizatıyla 2 ağır makineli tüfek ele geçirilmiştir. Bizden 1 subay ve 5 nefer şehit ve 14 yaralı vardır.

4. Saat 9.10'da Sarıkamış ve Kumru dağı istikametine iki tayyare gelerek Bardız'a 5 bomba atmışlarsa da etkisi olmamıştır.

5. 22.9.1920'de çift satıhlı 2 Fransız tayyaresi batıdan gelerek Ordu ve Giresun üzerinden Trabzon'a ve Rize'ye (okunamadı) beyannamelerden ne atmıştır?

6. Genelkurmay Başkanlığına arz edilmek üzere 24.9.1920'de s. 18.00'de karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

Gelisi

24.9.1920

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 86

Belge : 86-2

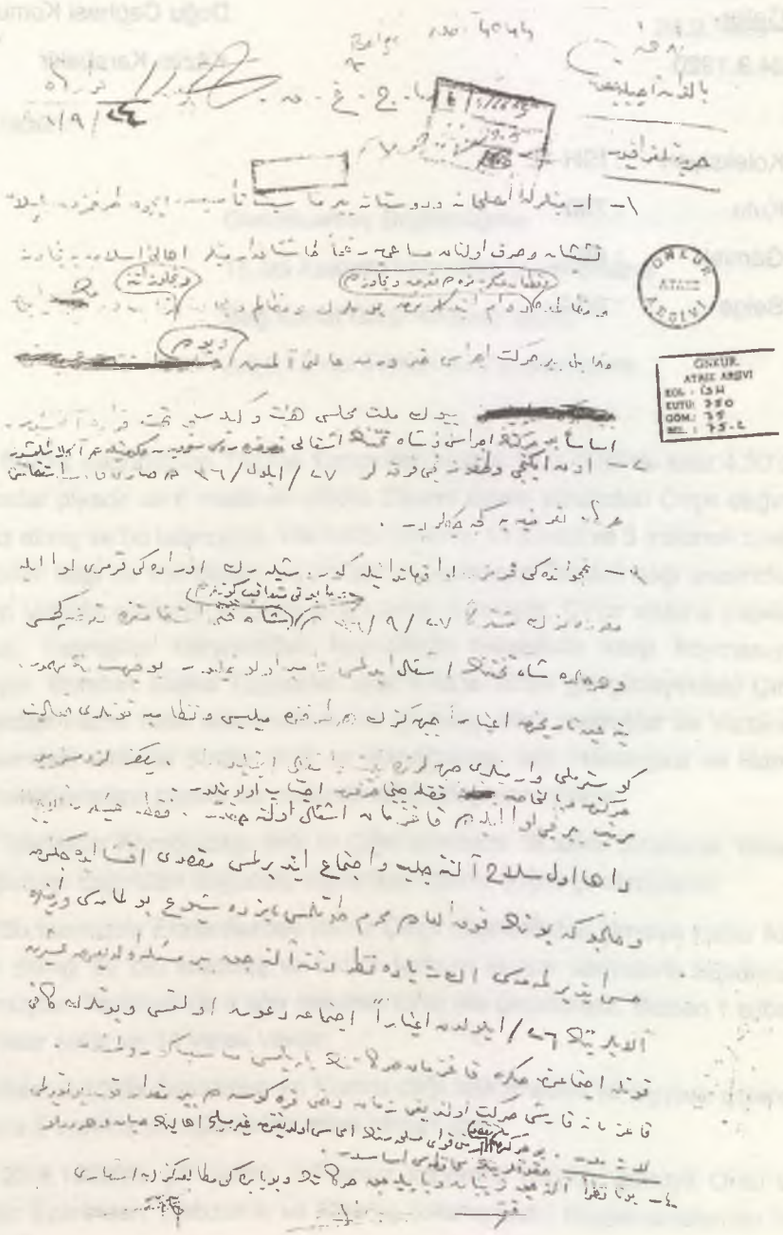

Bizzat açılacaktır. Karargâh

Harp telgrafıdır. 24.9.36

S.C.G.K.

1. Ermenilerle müsalih-âne ve dostâne bir münasebet te'sisi için tarafımızdan yapılan teşebüsat ve sarf olunan mesaiye rağmen Taşnak Ermenileri ahaly-i İslâmiyeye tecavüz ve mezalimde ve kıtaat-ı askeriyemize de taarruz ve tecavüze de devam ettiklerinden bunların bu mezalim ve fecayine ve tecavüzatına nihayet vermek için mukabil bir hareket icrası zaruret hâlini almış ve bu da Büyük Millet Meclisi Heyet-i Vekilesince taht-ı karara alınmıştır. Esasen bu hareketin icrası ve Şahtahtı'nı işgali hususunda Rus Sovyet Hükûmetiyle de anlaşılmıştır.

2. On İkinci ve Dokuzuncu Fırkalar 27 Eylül 36'da Sarıkamış istikametinde harekâtı taarruziyeye geçeceklerdir.

3. Nahcivan'daki Kırmızı Liva kumandanıyla görüşülerek oradaki Kırmızı Liva ile müfrezemizin müştereken 27.9.36'da veya bunu müteakip günlerde Şahtahtı istikametinde taarruza geçmesi ve herhâlde Şahtahtı'nın işgal edilmesi te'min olunmalıdır. Bu cihet pek mühimdir. Yine aynı tarihden itibaren cephenizin her tarafında milis ve nizamiye kuvvetleri faaliyet göstermeli ve Ermenileri cephelerinde tesbit ve işgal etmelidirler. Yalnız lüzumsuz bir hareketden ve bilhassa fazla cephane sarfından ictinab olunmalıdır. Müretteb Birinci Liva ile de Kağızman işgal olunacaktır. Fakat aşiret alaylarının daha evvel silâh altına celbi ve içtima ettirilmesi maksadı ifşa edeceğinden ve hâlbuki bunun fevkâlade mahrem tutulması bizde şüyû bulmaması Ermenilere hissettirilmemesi en ziyade nazar-ı dikkate alınacak bir mesele olduğundan aşiret alaylarının 26 Eylülden i'tibaren içtima' davet olunması ve bunların kafi' kuvvetle içtima'ından sonra Kağızman harekâtının yapılması münasib görülmüşdür.

Kağızman'a karşı hareket olunduğu zaman dahi Karaköse'de bir miktar kuvvet bulundurulması lâzımdır. Bu harekâtdan maksad Ermeni kuvvay-i müselâhasının imhası olduğundan gayr-ı müsellah ahalinin hayat ve her türlü hukuklarının muhafazası esasdır.

4. Buna nazaran alınacak tertibat ve yapılacak harekâtın ve bu babdaki müteâllanızın iş'arı.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 75

Belge : 75-2

Belge No: 4044

Bizzat açılacaktır, Karargâh

Harp telgrafıdır. 24.9.1920

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

1. Ermenilerle barış yoluyla ve dostane bir münasebet kurmak için tarafımızdan yapılan teşebbüsler ve sarf edilen çalışmalara rağmen, Taşnak Ermenileri Müslüman halka tecavüz ve mezalime ve askerî birliklerimize de taarruz ve tecavüze devam ettiklerinden bunların bu mezalim ve facialarına ve tecavüzlerine son vermek için karşı bir hareket yapılması zorunluluk hâlini almış ve bu da Büyük Millet Meclisi Bakanlar Kurulunca karar altına alınmıştır. Esasen bu hareketin yapılması ve Şahtahtı'nın işgali konusunda Rus Sovyet Hükûmetiyle de anlaşılmıştır.

2. 12 nci ve 9 ncu tümenler 27 Eylül 1920'de Sarıkamış istikametinde taarruz harekâtına geçeceklerdir.

3. Nahcivan'daki Kırmızı Tugay komutanıyla görüşülerek oradaki Kırmızı Tugay ile müfrezemizin birlikte 27.9.1920'de veya bunu takip eden günlerde Şahtahtı istikametinden taarruza geçmesi ve her ne olursa olsun Şahtahtı'nın işgal edilmesi sağlanmalıdır. Bu konu çok önemlidir. Yine aynı tarihten itibaren cephemizin her tarafından milis ve nizamiye kuvvetleri faaliyet göstermeli ve Ermenileri cephelerinde tespit ederek ele geçirmelidirler. Yalnız lüzumsuz bir hareketten ve bilhassa fazla cephane harcanmasından kaçınılmalıdır. Müretteb 1 nci Tugay ile de Kağızman işgal olunacaktır. Fakat aşiret alaylarının daha önce silâh altına alınması ve toplanması, maksadı açığa çıkaracağından ve hâlbuki bunun fevkalâde gizli tutulması, bizde yayılmaması, Ermenilere hissettirilmemesi en fazla dikkate alınacak bir mesele olduğundan aşiret alaylarının 26 Eylül'den itibaren toplanmaya davet olunması ve bunların yeterli kuvvetle toplanmasından sonra Kağızman'a harekâtın yapılması uygun görülmüştür.

Kağızman'a karşı hareket edildeği zaman da, Karaköse'de bir miktar kuvvet bulundurulması lâzımdır. Bu harekâtın maksadı Ermeni silâhlı kuvvetlerinin imhası olduğundan silâhsız halkın hayat ve her türlü haklarının muhafazası esastır.

4. Buna göre alınacak tertibat ve yapılacak harekâtın ve bu konudaki görüşlerinizin bildirilmesi.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 75

Belge : 75-2

Belge No: 4045

GNKUR ATASE ARŞİVİ

A 1413
D 9-B
F 134

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : İSH
KUTU: 750
GÖM.: 93
BEL. : 93-1

Belge No: 4045

Harp raporu

Karargâhtan

26.9.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

15. K. Vekâletine

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

Fırka 3, Fırka 12 ve Fırka 9. K.

1. Şark Cephesi'nde sûkûnet vardır.

2. Ermeniler 24.9.36'da Merdenek'in cenûb-i şarkindeki Toptaş ve Gübükar karyelerini piyade ve süvariden mürekkeb (200) kadar bir kuvvetle sarark ahali-i İslâmiyeyi kâmilen katletmiş ve hatta meme emen çocukları bile valideleriyle beraber bir sûret-i vahşiyânede öldürmüş olduklarını Toptaş kariyesinden Fusur'a iltica edebilenler ifade etmiştir. Oltu cephesindeki muharebeyi müteakib ri'cat eden Ermenilerin İslâm köylerini yakıp ve top ateşiyle de yıkarak İslâm ahaliyi katlettiklerini de mülteciler söylemiştir.

3. Bu rapor, Harekât 26.9.36 s. 10 sonrada Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine yazılmak üzere karargâh telefon merkezine verildi.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 93

Belge : 93-1

Belge No: 4045

Harp raporu

Karargâhtan

26.9.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü, 12 nci ve 9 ncu Tümen Komutanlıklarına

1. Doğu Cephesi'nde sûkûnet vardır.

2. Ermenilerin 24.9.1920'de Merdenek'in güneydoğusundaki Toptaş ve Gübükar karyelerini piyade ve süvariden oluşan 200 kadar bir kuvvetle sararak Müslüman halkı tamamen katletmiş ve hatta meme emen çocukları bile anneleriyle beraber vahşi bir şekilde öldürmüş olduklarını Toptaş karyesinden Fusur'a iltica edebilenler ifade etmiştir. Oltu cephesindeki muharebeyi takiben çekilen Ermenilerin İslâm köylerini yakıp ve top ateşiyle de yıkarak Müslüman halkı katlettiklerini de mülteciler söylemiştir.

3. Bu rapor Harekât 26.9.1920 saat 22.00'de Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere karargâh telefon merkezine verildi.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 93

Belge : 93-1

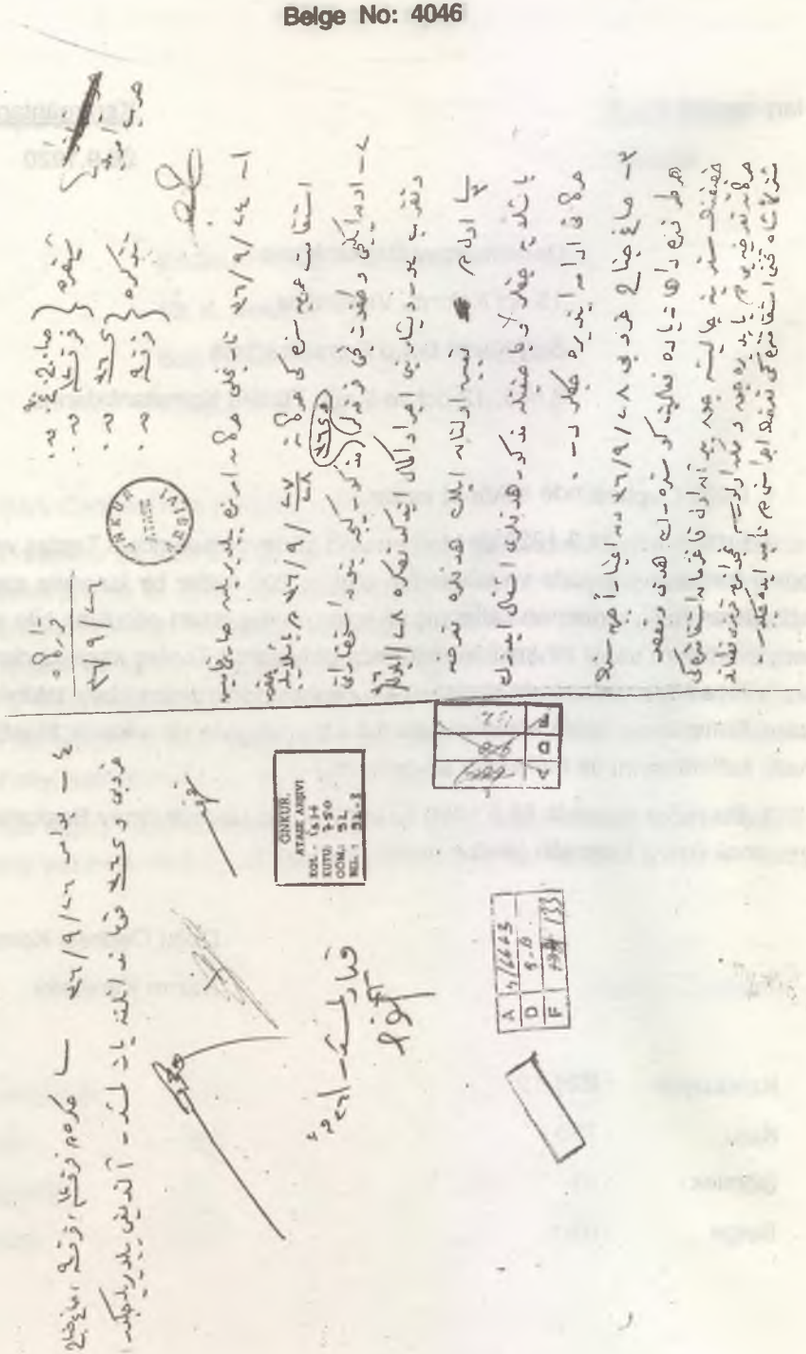

Harp emridir.

Karargâh

26.9.36

S.C.G.K.
Fırka 12 K. } Şifre

36 A.K.
Fırka 9 K. } Tezkere

1. 24.9.36 tarihli harekât emrinde bildirilen Sarıkamış istikameti-i umumiyesindeki harekâta 27/28.9.36'da başlanılacakdır.

2. On İkinci ve Dokuzuncu Fırkalar ve A.36 mezkûr gece bütün istihzaratı ve takarrüb yürüyüşlerini icra ve ikmal ettikten sonra 28 Eylül 36 s.3 evvelde ta'yin olunan ilk hedeflere taarruza başlayacaklar ve baskınla mezkur hedefleri işgal ederek harekâtı idame ettireceklerdir.

3. Sağ Cenah Grubu 28.9.36'dan itibaren cephesinin her tarafında daha ziyade faaliyet göstererek hedef ve maksat-ı hakikinin sefrine çalışacak bir an evvel Kağızman istikametindeki harekât-ı taarruziyeyi de yaptıracak ve mümkün olursa Nahcivan'da Kırmızı Kıtaatla müşretereken Şahtahtı istikametindeki taarruzun icrasına temin edecektir.

4. Bu emir 26.9.36 saat sonra da F.12, F.9. Sağ Cenah Grubu ve A.36 Kumandanlığına yazılmıştır. Alındığı bildirilecektir.

Kapatılmışdır.26/Minh

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 92
Belge : 92-3

Belge No: 4046

Harp emri — Karargâh

26.9.1920

Sağ Kanat Grup Komutanlığına
12 nci Tümen Komutanlığına } Şifre

36 ncı Alay Komutanlığına
9 ncu Tümen Komutanlığına } Yazı

1. 24.9.1920 tarihli harekât emrinde belirtilen Sarıkamış genel istikametindeki harekâta 27/28.9.1920'de başlanılacaktır.

2. 12 nci ve 9 ncu tümenler ve 26 ncı Alay belirtilen gece bütün hazırlıklarını ve yanaşma yürüyüşlerini yapıp tamamladıktan sonra 28 Eylül 1920 saat 3.00'te belirlenen ilk hedeflere taarruza başlayacaklar ve baskınla bu hedefleri işgal ederek harekâtı devam ettireceklerdir.

3. Sağ Kanat Grubu 28.9.1920'den itibaren cephesinin her tarafında daha ziyade faaliyet göstererek hedef ve gerçek maksadın saklanmasına çalışacak bir an önce Kağızman istikametindeki taarruz harekâtını da yaptıracak ve mümkün olursa Nahcivan'da Kızıl (Ordu) birliklerle beraber Şahtahtı istikametinde taarruzun yapılmasını temin edecektir.

4. Bu emir 26.9.1920 12 nci ve 9 ncu Tümen ile Sağ Kanat Grubu ve 36 ncı Alay komutanlıklarına yazılmıştır. Alındığı bildirilecektir.

Kapatılmıştır./26'da

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 92
Belge : 92-3

Belge No: 4047

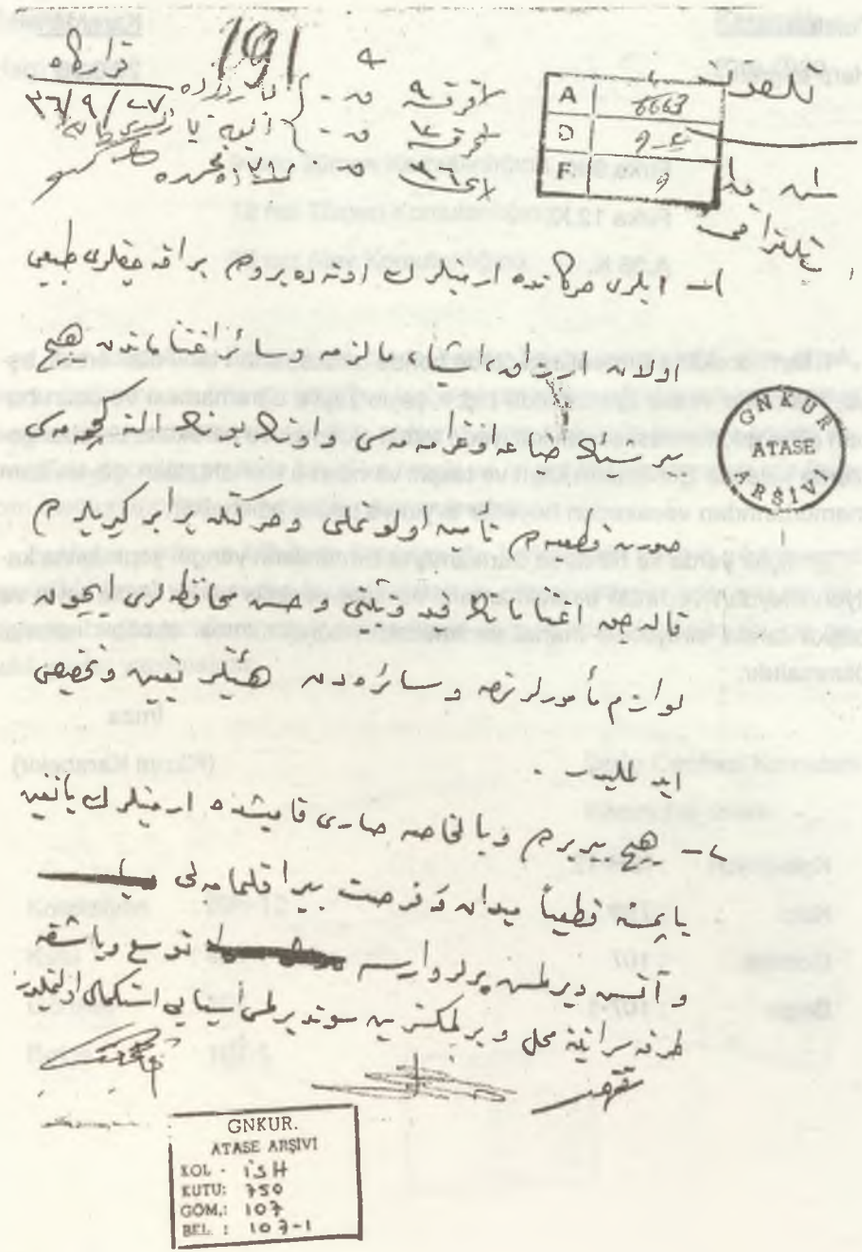

Telefon — Karargâh

Harp telgrafı — 27.9.36

Fırka 9 K.

Fırka 12.K.

A.36 K.

1.İleri harekâtta Ermenilerin ötede beride bırakacakları tabiî olan erzak, eşya, malzeme vesair iğtinamatda hiçbir şeyin zayi'a uğramaması ve onun bunun eline geçmemesi suret-i kat'iyede temin olunmalı ve hareketle beraber gerilerde kalacak iğtinâmâtın kayıt ve tespiti ve hüsn-ü muhafazaları için levâzım memurlarından vesaireden heyetler ta'yin ve tahsis edilmelidir.

2. Hiçbir yerde ve bilhassa Sarıkamış'ta Ermenilerin yangın yapmasına katiyen meydan ve fırsat bırakılmamalı. Ve ateş verilmiş yerler varsa tevsi ve başka tarafa sirayetine mahal verilmeksizin söndürülmesi esbâb-ı istikmal olunmalıdır.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 107

Belge : 107-1

Telefon — Karargâh

Harp telgrafı — 27.9.1920

9 ncu Tümen Komutanlığına

12 nci Tümen Komutanlığına

36 ncı Alay Komutanlığına

1.İleri harekâtda Ermenilerin ötede beride bırakacakları tabiî olan erzak, eşya, malzeme vs. gibi ele geçirilen hiçbir şeyin zarara uğratılmaması ve onun bunun eline geçmemesi kesinlikle sağlanmalı ve hareketle beraber geride kalacak ele geçirilen şeylerin kaydı ve tespiti ve iyi şekilde korunmaları için levazım memurlarından vs. heyetler oluşturulmalıdır.

2. Hiçbir yerde ve bilhassa Sarıkamış'ta Ermenilerin yangın çıkarmasına kesinlikle fırsat ve meydan bırakılmamalı ve ateşe verilmiş yerler var ise genişleyip başka taraflara yayılmasına fırsat vermeksizin söndürülmesi için gerekli şeyler yapılmalıdır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 107

Belge : 107-1

A 2663
D 9-C
F. 27

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : İSH
KUTU: 750
GÖM.: 120
BEL. : 120-3

Harp raporu

Karargâhdan

28.9.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

15 K. Vekâletine

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

3,9,12 nci Fırkalara

1. Kıtaatımız kısm-ı külliyesiyle Sarıkamış garb sıtları Kumra dağı Verişan Başköy hattındadır. Daha ileriye keşif kolları gönderilmesi ve Sarıkamış'ın kuvvetli keşif kolları tarafından işgali emredilmiş ise de henüz işgaline dair rapor alınamamıştır.

Bugünkü muharebede temas edilen Ermeni kuvveti bin kadar tahmin edilmiştir. Ermenilerden iki esir alınmış iki yüzden fazla maktul bıraktırılmıştır. Bizim zayiatımız pek cüzidir. Mikdar-ı hakîkisi bilâhere arz olunacaktır.

2. Bu rapor, Harekât 28.9.36 tarih s. 9.30 sonrada Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine arz edilmek üzere karargâh telgraf merkezine verildi.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 750
Gömlek	: 120
Belge	: 120-3

Belge No: 4048

Harp raporu

Karargâhtan

28.9.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3,9,12 nci Tümenlere

1. Birliklerimiz büyük kısmıyla Sarıkamış batı sırtları Kumru dağı, Verişan, Başköy hattındadır. Daha ileriye keşif kolları gönderilmesi ve Sarıkamış'ın kuvvetli keşif kolları tarafından işgali emredilmiş ise de henüz işgaline dair rapor alınamamıştır. Bugünkü muharebede temas edilen Ermeni kuvveti 1000 kadar tahmin edilmiştir. Ermenilerden iki esir alınmış 200'den fazla ölü bıraktırılmıştır. Bizim zayiatımız pek azdır. Gerçek miktarı daha sonra arz olunacaktır.

2. Bu rapor, Harekât 28.9.1920 tarih, saat 21.30'da Genelkurmay Başkanlığına arz edilmek üzere karargâh telgraf merkezine verildi.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 120

Belge : 120-3

Belge No: 4049

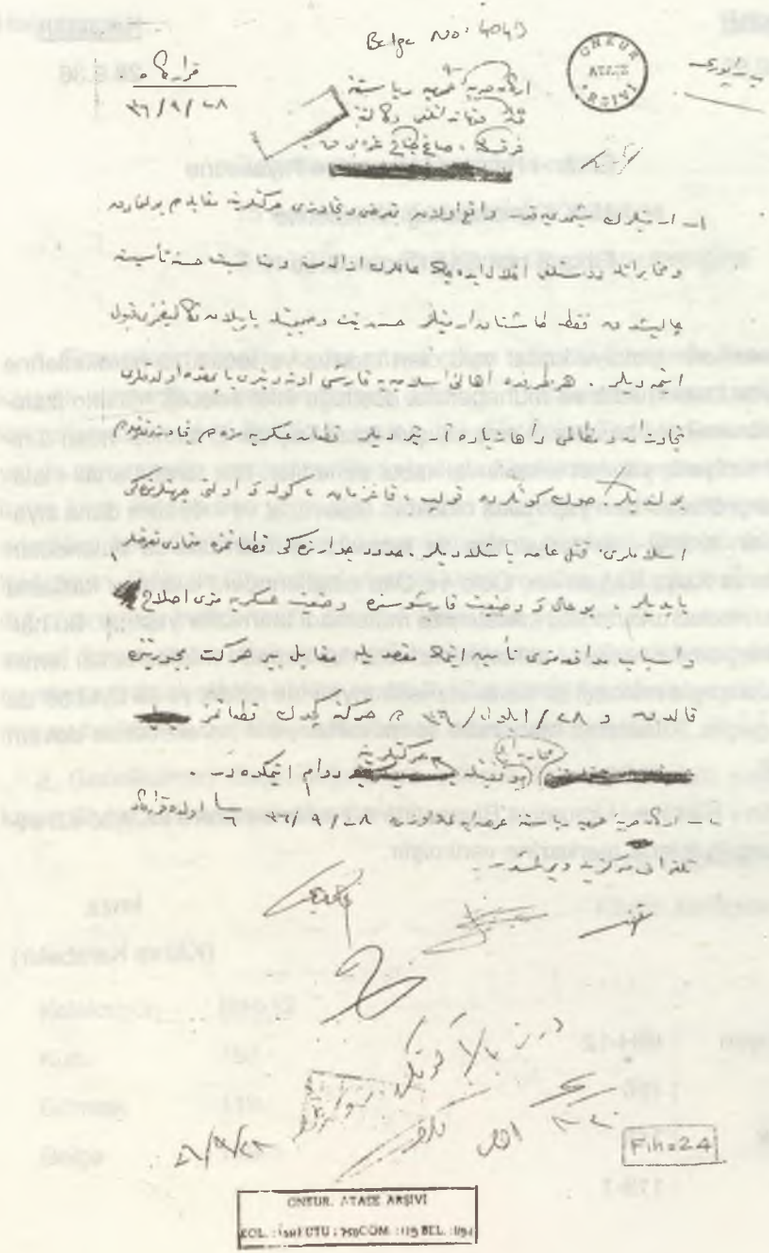

Belge No: 4049

Harp raporu

Karargâh

28.9.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine

15 K.Kumandanlığı Vekâletine

Fırka 3 ncü Sağ Cenah Grub K.

1. Ermenilerin şimdiye kadar vaki olan taarruz ve tecavüzü hareketlerine mukabelede bulunmadık ve muhaberatla dostluğu ihlâl edecek hâllerin izalesine ve münasebet-i hasene te'sise çalıştık fakat Taşnak Ermeniler hüsn-ü niyet ve samimiyetle yapılan tekalifimizi kabul etmediler. Her tarafta ahali-i İslâmiyeye karşı öteden beri yapmakta oldukları tecavüzat ve mezalimi daha ziyade artırdılar. Kıta'at-ı askteriyemize de tecavüz ve taarruzlarda bulundular. Son günlerde Kulp, Kağızman, Göle ve Oltu cihetlerindeki İslâmları katliama başladılar. Hudud civarındaki kıtaatımıza mütemadi taarruzlar yaptılar. Bu hâl-i vaziyet karşısında vaziyet-i askeriyemizi ıslâh ve esbab-ı müdaafamızı temin etmek maksadıyla mukabil bir hareket mecburiyetinde kaldık ve 28 Eylül 36' da harekete geçtik. Kıtaatımız muharebe ile muvaffakıyetle hareketlerine devam etmektedir.

2. Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine arz edilmek üzere 28.9.36 s.6 evvelde karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 119

Belge : 119-1

Belge No: 4049

Harp raporu

Karargâh

28.9.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine

3 ncü Tümen, Sağ Kanat Grup Komutanlığına

1. Ermenilerin şimdiye kadar ortaya çıkan taarruz ve tecavüz hareketlerine karşılık vermedik ve muharebelerle dostluğu ihlâl edecek durumların ortadan kaldırılamasına ve iyi ilişlkiler kurmaya çalıştık. Fakat Taşnak Ermenileri iyi niyet ve samimiyetle yapılan tekliflerimizi kabul etmediler. Her tarafta Müslüman halka karşı öteden beri yapmakta oldukları tecavüz ve mezalimleri daha fazla artırdılar. Askerî birliklerimize de taarruzlarda bulundular. Son günlerde Kulp, Kağızman, Göle ve Oltu bölgelerindeki Müslümanları katliama başladılar. Hudut civarındaki birliklerimize devamlı taarruzlar yaptılar. Bu durum karşısında askerî durumumuzu ıslah ve gerekli müdâfaamızı sağlamak amacıyla karşı bir hareket mecburiyetinde kaldık ve 28 Eylül 1920'de harekete geçtik. Birliklerimiz muharebe ile başarılı hareketlerine devam etmektedir.

2. Genelkurmay Başkanlığına arz edilmek üzere 28.9.1920 saat 6.00'da karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 119

Belge : 119-1

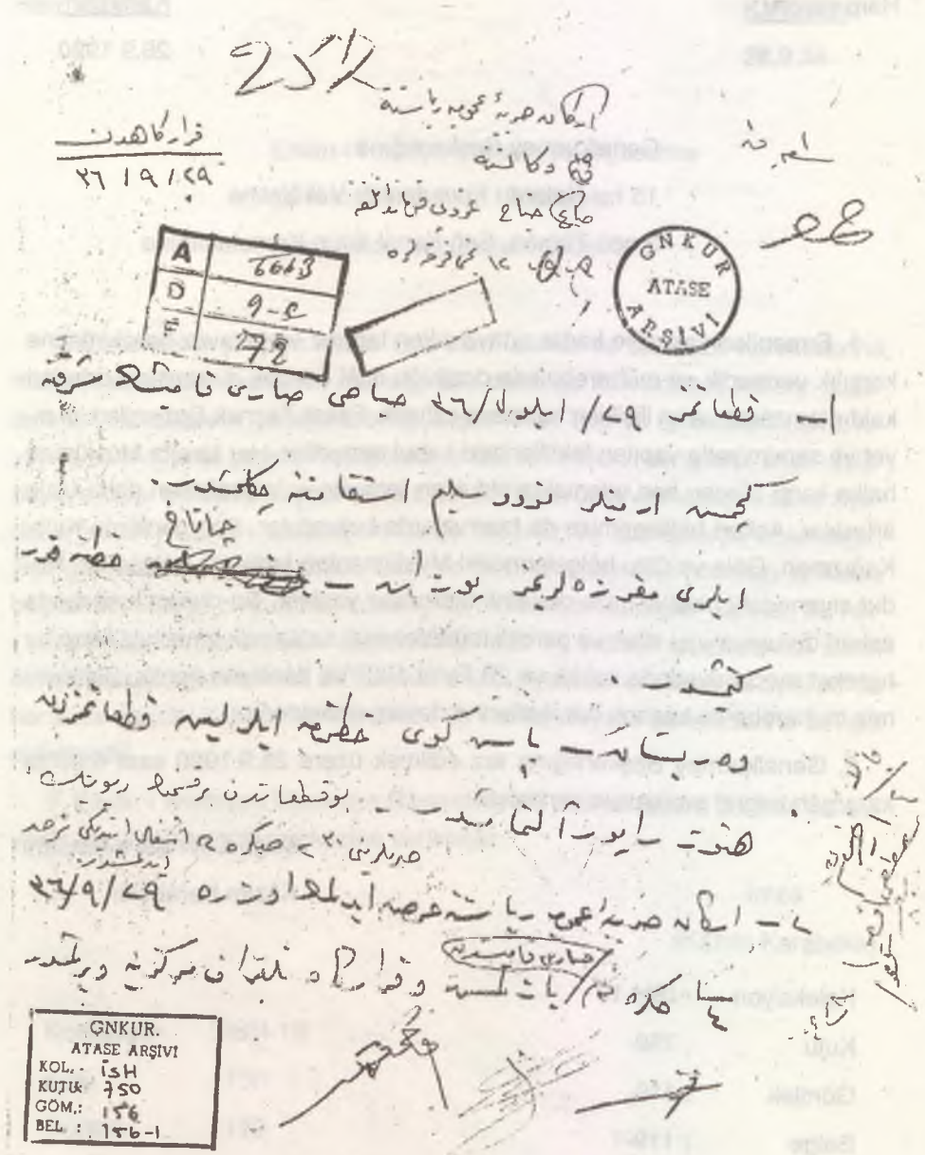

Karargâhtan

29.9.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

15.K.Vekâletine

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

3,9,12 nci Fırkalara

1. Kıtaatımız 29 Eylül 36 sabahı Sarıkamış'ın şarkına geçmiş Ermeniler Novoselim istikametine çekilmişdir. İleri müfrezelerimiz Pozat-Çatağ hattına kadar gitmişdir.

Verişan-Başköy hattında ilerleyen kıtaatımızdan henüz rapor alınmamıştır. Bu kıtaatdan bir kısmının Divik sırtlarını 2.30 sonrada işgal ettiği tarassud edilmiştir.

2. Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine arz edilmek üzere 29.9.36 s.4 sonrada Sarıkamış'dan yazılmış ve karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 750
Gömlek	: 156
Belge	: 156-1

Belge No: 4050

Karargâhtan

29.9.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3,9,12 nci Tümenlere

1. Birliklerimiz 29 Eylül 1920 sabahı Sarıkamış'ın doğusuna geçmiş, Ermeniler Novoselim istikametine çekilmiştir. İleri müfrezelerimiz Pozat-Çatağ hattına kadar gitmiştir.

Verişan-Başköy hattına ilerleyen birliklerimizden henüz rapor alınmamıştır. Bu birlikleremizden bir kısmının Divik sırtlarını 14.30'da işgal ettiği gözlenmiştir.

2. Genelkurmay Başkanlığına arz edilmek üzere 29.9.1920 saat 16'da Sarıkamış'tan yazılmış ve karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 750
Gömlek	: 156
Belge	: 156-1

Belge No: 4051

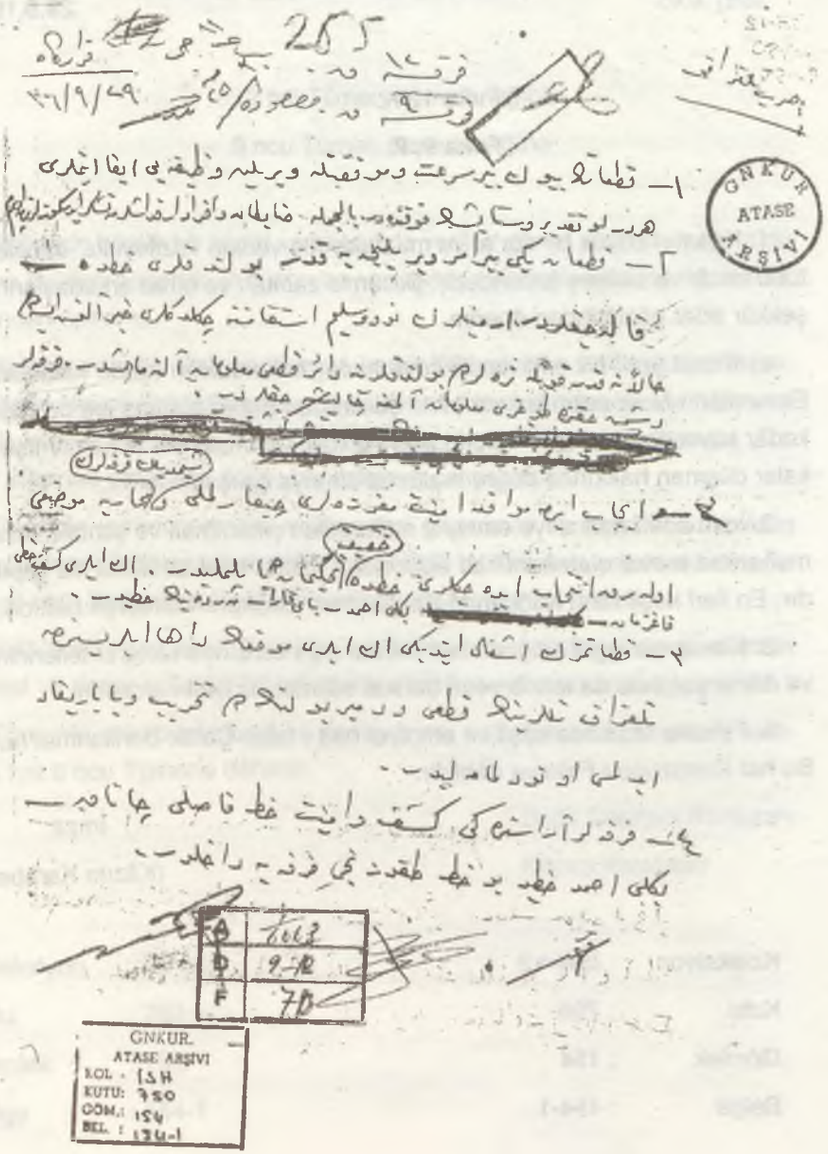

Belge No: 4051

Harp telgrafı

Karargâh

29.9.1920

Fırka 12 K.

Fırka 9. K.

1. Kıtaatın büyük bir sür'at ve muafakiyetle verilen vazifeyi ifa' etmeleri her türlü takdir ve sitâyeş fevkindedir. Bilcümle zabitan ve efrad arkadaşlarıma teşekkür eder gözlerinden öperim.

a) Kıtaat yeni bir emir verilinceye kadar bulundukları hatda kalacaklardır. Ermenilerin Novoselim istikametine çekildikleri haber alınmış ise de hâlen ne kadar kuvvetle nerelerde bulunduklarına dair kat' malûmat alınamamıştır. Fırkalar düşman hakkında doğru malûmat almaya çalışacaklardır.

2. İcab eden mevakiye emniyet müfrezeleri çıkarılmalı ve şimdilik fırkaların muharebe mevzi olarak intihab edecekleri hattda hafif tahkimat da yapılmalıdır. En ileri keşif hattı Kağızman-Benliahmet -Baykara-Merderek hattıdır.

3. Kıtaatımız işgal ettiği en ileri mevkii dahi ilerisinden telgraf tellerinin katı' ve demir yolunun da tahrib veya barikat edilmesi unutulmamalıdır.

4. Fırkalar arasında keşif ve emniyet hatt-ı fasılı Çatak-Benliahmet hattıdır. Bu hat Dokuzuncu Fırkaya dâhildir.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 154

Belge : 154-1

Belge No: 4051

Harp telgrafı

Karargâh

29.9.1920

12 nci Tümen Komutanlığına

9 ncu Tümen Komutanlığına

1. Birliklerin büyük bir sür'at ve başarıyla verilen görevi yapmaları her türlü takdir ve övgüye değerdir. Bütün subay ve asker arkadaşlarıma teşekkür eder gözlerinden öperim.

a) Birlikler yeni bir emir verilinceye kadar bulundukları hatta kalacaklardır. Ermenilerin Novoselim istikametine çekildikleri haber alınmış ise de hâlen ne kadar kuvvetle, nerelerde bulunduklarına dair kesin bilgi alınamamıştır. Tümenler düşman hakkında doğru bilgi almaya çalışacaklardır.

2. Gereken yerlere emniyet müfrezeleri çıkarılmalı ve şimdilik tümenlerin muharebe mevziî olarak seçecekleri hatta hafif tahkimat da yapılmaktadır. En ileri keşif hattı Kağızman-Benliahmet-Baykara-Merdenek hattıdır.

3. Birliklerimizin işgal ettiği en ileri mevkiinin daha ilerisinde telgraf tellerinin kesilmesi ve demir yolunun da tahrip veya barikat edilmesi unutulmamalıdır.

4. Tümenle arasındaki keşif ve emniyet ara hattı Çanak-Benliahmet hattıdır. Bu hat 9 ncu Tümene dâhildir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 154

Belge : 154-1

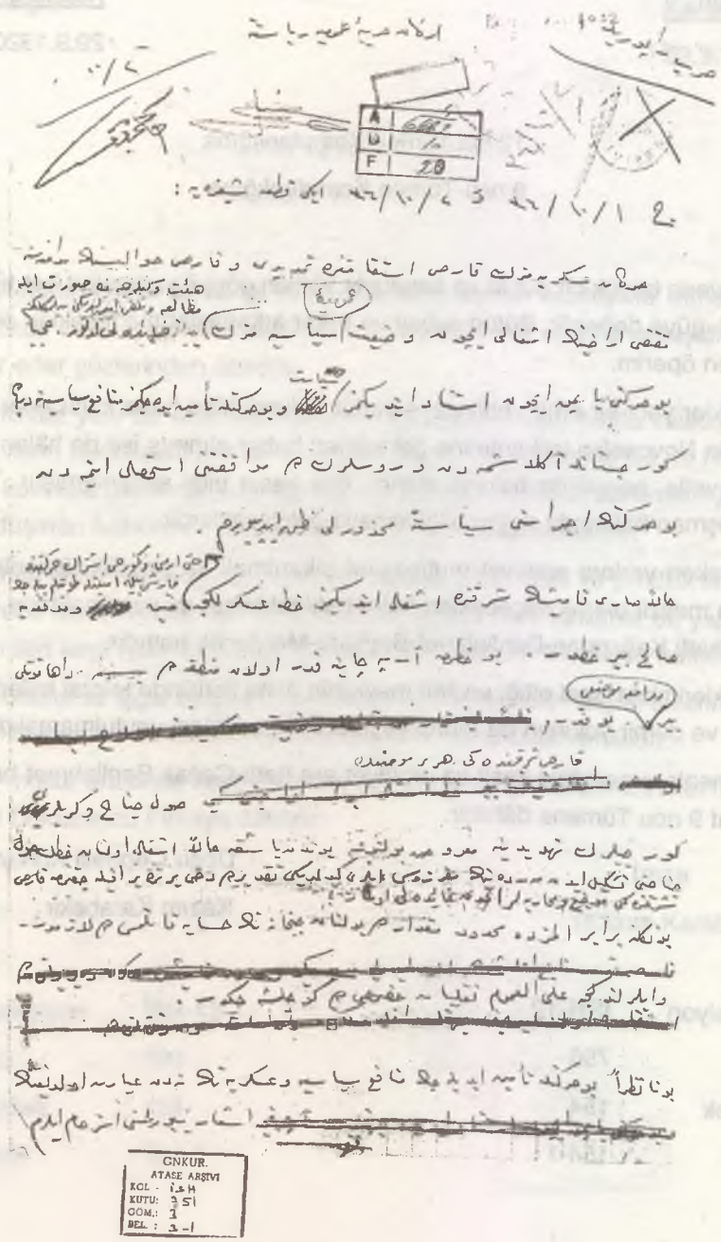

Harp raporuyla

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

C.1.10.36 ve 2.10.36 iki kıt'a şifreye

Harekât-ı askeriyemizin Kars istikametinde temdîdi ve Kars havalisinin müdafaasına muktezî arazinin işgali için vaziyet-i umumiye-i siyasiyemizin Heyet-i Vekilince ne suretle mütaalâ ve telâkki ettiğini bilmekliğimin faideli olur. Acaba bu hareketi yapmak için istinad ettiğimiz siyaset ve bu hareketle te'min edeceğimiz menafi'-i siyasiye nedir? Gürcistan'la anlaşmadan ve Rusların da muvafakatını istihsâl etmeden bu hareketin icrasını siyaseten mahzurlu zan ediyorum.

Hâlen Sarıkamış'ın şarkında işgal ettiğimiz hatt-ı askerlikçe hatta Ermeni ve Gürcü iştirak-ı hareketine karşı bile emniyetle tutulabilecek metin ve müdafaaya salih bir hattıdır. Bu hattdan Arpaçay'ına kadar olan mıntıkada daha kuvvetli bir müdafaa mevzii yoktur. Kars şarkındaki her bir mevzinin sol cenah ve gerileri Gürcülerin tehdidine ma'rûz bulunur. Bundan başka hâlen işgal olunan hattın sol cenahını teşkil eden Merdenek Müfrezesi ileri gidildiği takdirde dahi yerinde bırakılacağından Kars şarkındaki mevzi ve muharebeler için faideli olmaz. Bununla beraber elimizde mahdud miktarda bulunan cephanenin hesaba katılması da lâzımdır. Ve ilerlendikçe ale-l umum nakliyat hususu da güçleşecekdir.

Buna nazaran bu hareketle te'min edilecek menafi'-i siyasiye askeriyenin neden ibaret olduğunun iş'ar buyrulmasını istirham eylerim.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 3

Belge : 3-1

Belge No: 4052

Harp raporuyla

Genelkurmay Başkanlığına

Cevap: 1.10.1920 ve 2.10.1920 iki kıt'a şifreye:

Askerî harekâtımızın Kars istikametine uzatılması ve Kars havalisinin savunulmasını gerektiren arazinin işgali için genel siyasî durumumuzun Bakanlar Kurulunca ne suretle değerlendirildiği ve kabul edildiğini bilmem faydalı olur. Acaba bu hareketi yapmak için dayandığımız siyaset ve bu hareketle sağlayacağımız siyasî çıkarlar nedir? Gürcistan'la anlaşmadan ve Rusların da onayını almadan bu hareketin yapılmasını siyaseten sakıncalı buluyorum.

Halen Sarıkamış'ın doğusunda işgal ettiğimiz askerî hat Ermeni ve Gürcülerin birlikte hareketine karşı bile emniyetle tutulabilecek sağlam ve savunmaya elverişli bir hattır. Bu hattan Arpaçayı'na kadar olan bölgede daha kuvvetli bir savunma mevzii yoktur. Kars doğusundaki herbir mevzinin sol kanat ve gerileri Gürcülerin tehdidine maruz bulunur. Bundan başka hâlen işgal olunan hattın sol kanadını oluşturan Merdenek Müfrezesi ileri gidildiği takdirde de yerinde bırakılacağından, Kars doğusundaki mevziî ve muharebeler için faydalı olmaz. Bununla beraber elimizde sınırlı miktarda bulunan cephanenin hesaba katılması da lâzımdır. Ve ilerledikçe genel olarak nakliyat konusu da güçleşecektir.

Buna göre bu hareketle sağlanacak siyasî, askerî menfaatlerimizin neden ibaret olduğunun yazılmasını istirham ederim.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 3

Belge : 3-1

Belge No: 4053

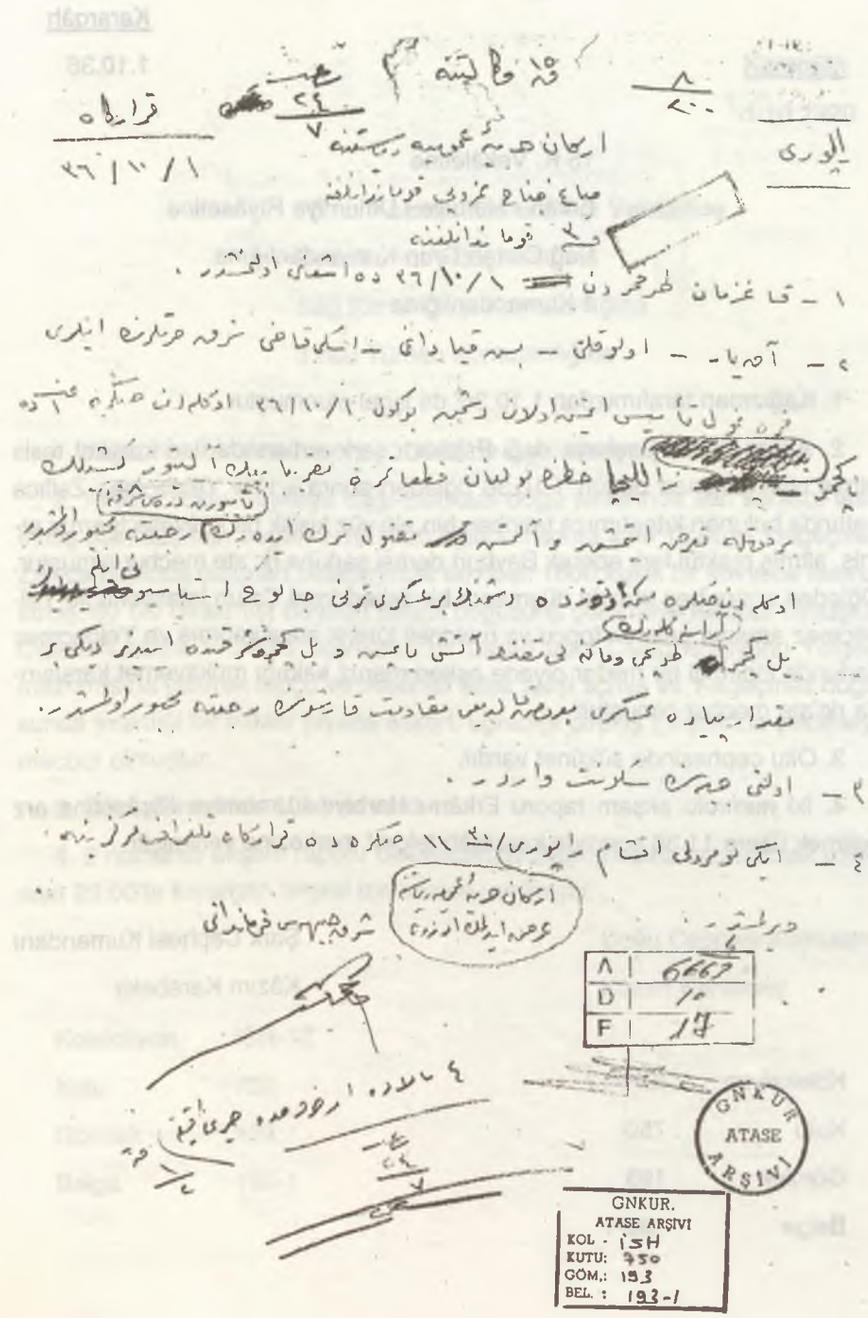

Belge No: 4053

Karargâh

1.10.36

15 K. Vekâletine

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

3 Kumandanlığına

1. Kağızman tarafımızdan 1.10.36' da işgal olunmuştur.

2. Akyar-Oluklu-Beşkaya dağı-Eskikadı şark sırtlarında ileri karakol tesis etmiş olan düşman bugün 1.10.36 öğleden sonra s.1'de Yelgeçmez Zallıca hattında bulunan kıtaatımıza takriben bin altı yüz kişilik bir kuvvetle taarruz etmiş, altmış maktûl terk ederek Bayburt deresi şarkına ric'ate mecbur olmuştur. Öğleden sonra beş otuzda düşmanın bir askerî treni Çaluh İstasyonu ile Yelgeçmez arasına gelerek topçu ve makineli tüfenk ateşi yapmış ve Yelgeçmez şarkında indirdiği bir miktar piyade askeri maruz kaldığı mukavemet karşısında ric'ate mecbur olmuştur.

3. Oltu cephesinde sükûnet vardır.

4. İki numrolu akşam raporu Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine arz edilmek üzere 11.30 sonrada karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

Şark Cephesi Kumandanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 193

Belge : 193-1

Belge No: 4053

Karargâh

1.10.1920

15 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine

Genelkurmay Başkanlığına

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü Tümen Komutanlığına

1. Kağızman tarafımızdan 1.10.1920'de işgal olunmuştur.

2. Akyar-Oluklu-Beşkaya dağı-Eskikadı doğu sırtlarında ileri karakol tesis etmiş olan düşman bugün 1.10.1920 öğleden sonra saat 13.00'te Yelgeçmez Zallıca hattında bulunan birliklerimize takriben 1600 kişilik bir kuvvetle taarruz etmiş, 60 ölü bırakmış, Bayburt deresi doğusuna çekilmeye mecbur olmuştur. Öğleden sonra 17.30'da düşmanın bir askerî treni Çaluğ İstasyonu Yelgeçmez arasına gelerek topçu ve makineli tüfek ateşi açmış ve Yelgeçmez doğusunda indirdiği bir miktar piyade askeri, uğradığı direniş karşısında çekilmeye mecbur olmuştur.

3. Oltu cephesinde sükûnet vardır.

4. 2 numaralı akşam raporu Genelkurmay Başkanlığına arz edilmek üzere saat 23.00'te karargâh telgraf merkezine verilmiştir.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 193

Belge : 193-1

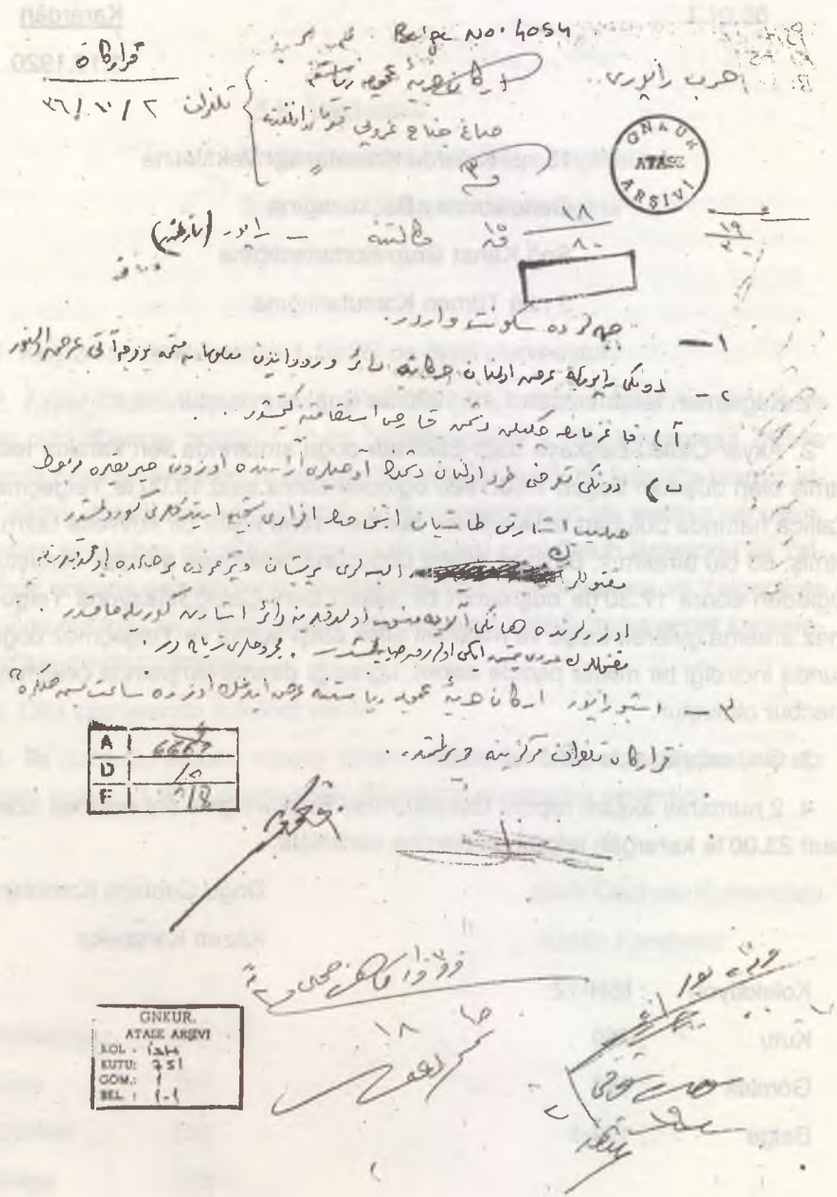

Karargah

2.10.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine
Sağ Cenap Grubu Kumandanlığına
3. F. Kumandanlığına } Telgraf

Saat : 19.30

15.K.Vekâletine - Rapor (Yazılmıştır.)

1. Cephelerde sükûnet vardır.

2. Dünkü raporla arz olanan harekâta dair vürud eden malumat-ı mütemime ber-vechi ati arz olunur.

a) Kağızman'dan çekilen düşman Kars istikametine gitmiştir.

b) Dünkü taarruzu tard olunan düşmanın avcıları arasında uzun sırıklara merbut salib işareti taşıyan eşhasın efradı teşci' ettikleri görülmüştür. Maktullerin elbiseleri perişan ve pejmurde bir hâlde olduklarından üzerlerinde hangi alaya mensub olduklarına dair işaret görülememiştir. Maktullerin adedi yetmiş iki olarak sayılmıştır. Mecruhları ziyadedir.

3. İşbu rapor Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine arz edilmek üzere saat 5 sonrada karargâh ve telgraf merkezine verilmiştir.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 1
Belge : 1-1

Belge No: 4054

Karargâh

2.10.1920

Genelkurmay Başkanlığına
Sağ Kanat Grup Komutanlığına
3 ncü Tümen Komutanlığına
} Telgraf

Saat: 19.30

15 nci Kolordu Vekâletine Rapor (Yazılmıştır.)

1. Cephelerde sükûnet vardır.

2. Dünkü raporla arz olunan harekâta dair tüm bilgiler aşagıdaki şekilde arz olunur:

a) Kağızman'dan çekilen düşman Kars istikametine gitmiştir.

b) Dünkü taarruzu püskürtülen düşmanın avcıları arasında uzun sırıklara bağlı haç işareti taşıyan kişilerin askerleri cesaretlendirdikleri görülmüştür. Ölülerin elbiseleri perişan ve pejmurde bir hâlde olduğundan üzerlerinde hangi alaya mensup olduklarına dair işaret görülememiştir. Ölülerin sayısı 72 olarak sayılmıştır. Yaralıları fazladır.

3. Bu rapor Genelkurmay Başkanlığına arz edilmek üzere saat 15.00' te karargâh ve telgraf merkezine verilmiştir.

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 1
Belge : 1-1

Belge No: 4055

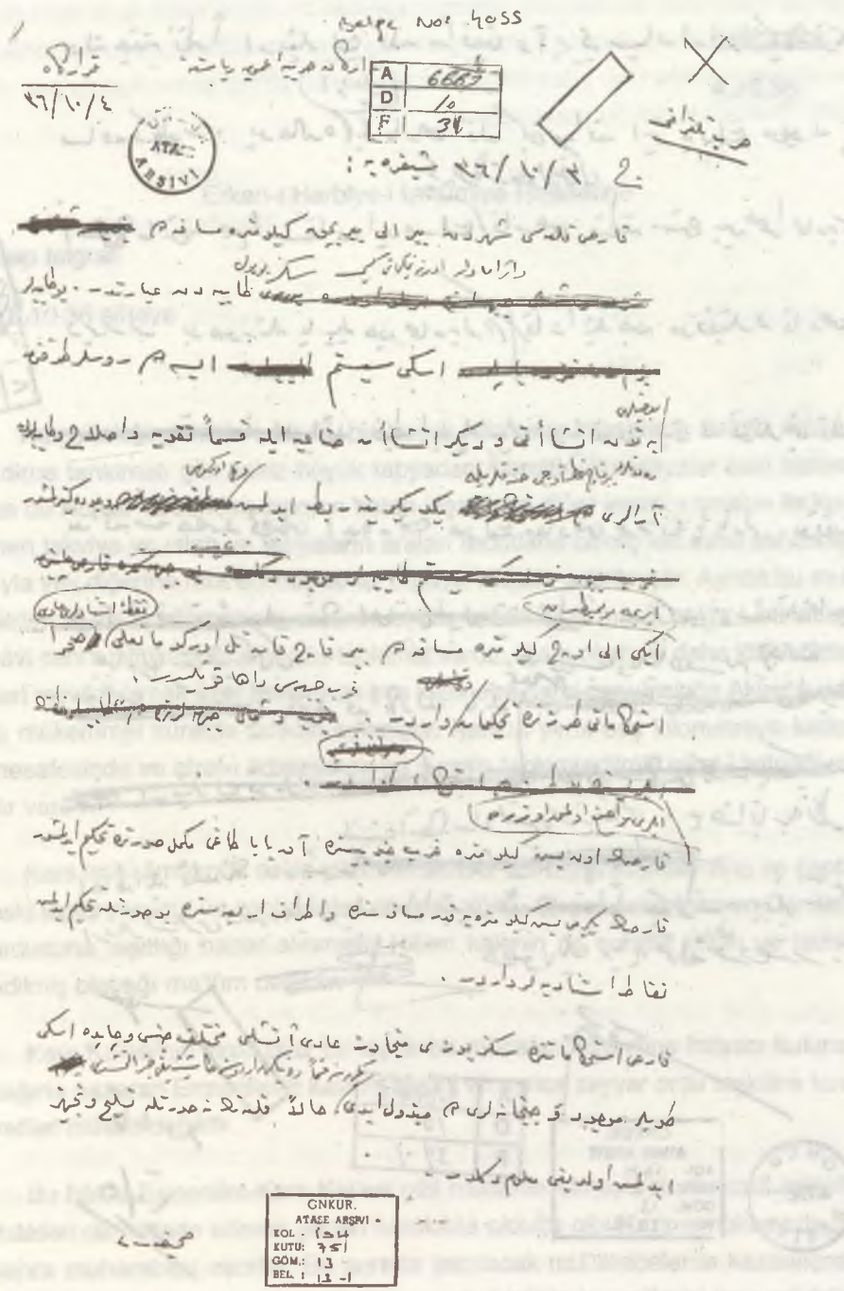

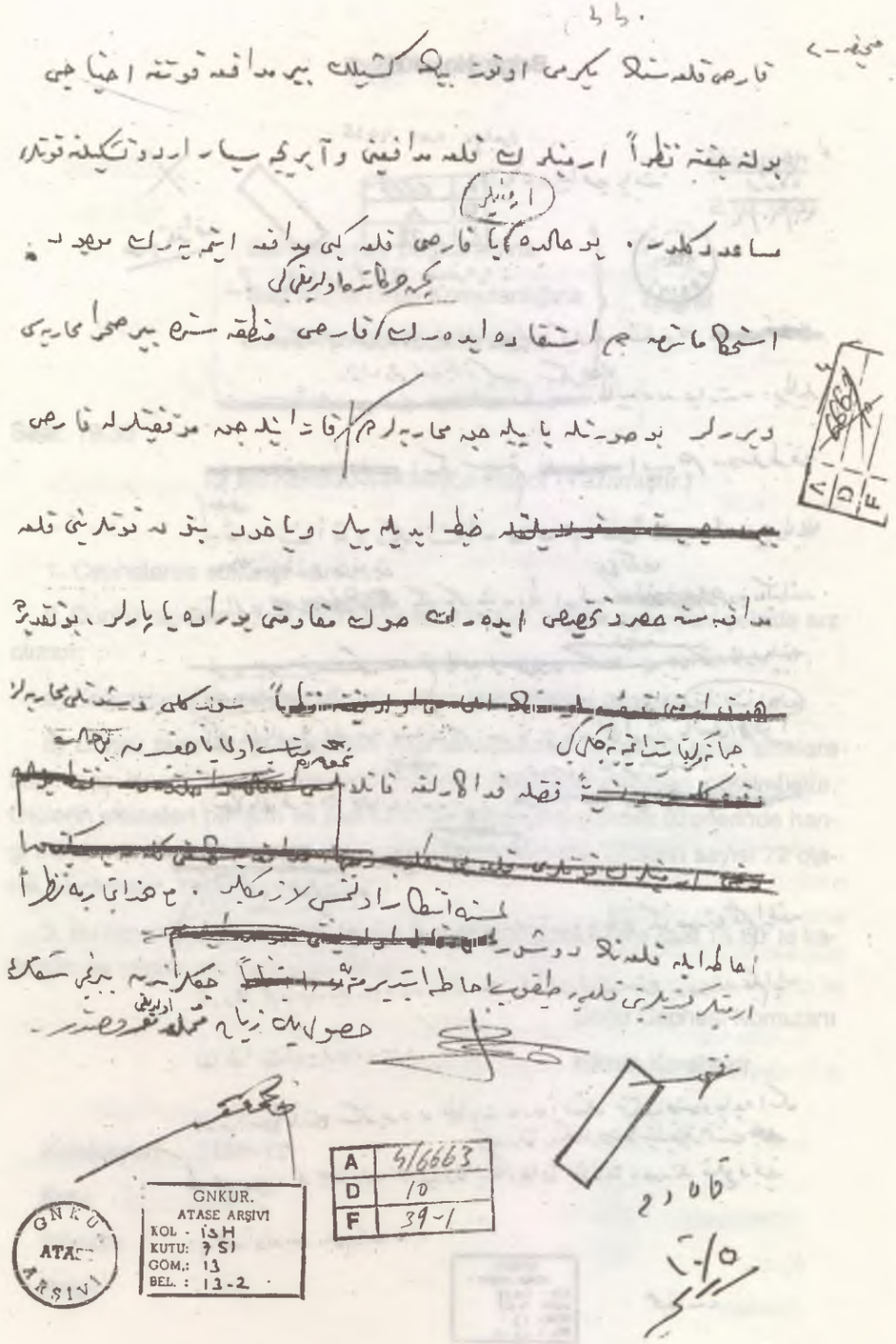

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : 15H
KUTU: 751
GÖM.: 13
BEL. : 13-2

A	516663
D	10
F	39-1

Belge No: 4055

Karargâh

4.10.36

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

Harp telgrafı

C.3.10.36 şifreye

Kars Kalesi şehirden bir ilâ bir buçuk kilometre mesafede dairen mâdâr Edirne tahkimatı gibi sekiz büyük tabyadan ibarettir. Bu tabyalar eski sistem ise de Ruslar tarafından bazıları beton inşaatı ve diğer inşaat-ı sınaiye ile kısmen takviye ve ıslah ve tabyaların araları redutlarla birkaç kat avcu sandıklarıyla yek diğerine rabt edilmiş ve tel örgüyü vücuda getirilmiştir. Ayrıca bu muhitden iki ilâ üç kilometre mesafede birkaç kat tel örgü manili nokta-i istinatları hâvi sahra istihkâmatı tarzında tahkimat vardır. Garp cephesi daha kuvvetlidir. İleri mevâzi olmak üzer Kars'ın on beş kilometre garbi cenubisinde Akbaba dağı mükemmel suretde tahkim edilmiştir. Kars'ın yirmi beş kilometreye kadar mesafesinde ve atraf-ı erbaasında bu suretle tahkim edilmiş nikat-i istinâdiyeler vardır.

Kars istihkâmâtında sekiz yüzü mütecâviz âdi ateşli muhtelif cins ve çapta eski toplar mevcut ve cephaneleri de mebzûl idi. Geçen sene kısmen Deniken ordusuna taşıttığı haber alınmıştı. Hâlen kalenin ne surette teslih ve techiz edilmiş olacağı ma'lûm değildir.

Kars Kalesi'nin yirmi otuz bir kişilik bir müdafaa kuvvetine ihtiyacı bulunacağına nazaran Ermenilerin kale müdafini ve ayrıca seyyar ordu teşkiline kuvvetleri müsait değildir.

Bu hâlde Ermeniler Kars Kal'esi gibi müdafaa etmeyerek mevcud istihkâmâtdan da istifade ederek geçen harekâtta olduğu gibi Kars mıntıkasında bir sahra muharebesi verirler. Bu surette yapılacak muharebelerde kazanılacak muvaffakiyetlerle Kars zabt edilebilir veyahut bütün kuvvetlerini kale müdafa-

asına hasr ve tahsis ederek son mukavemeti burada yaparlar. Bu takdirde sürekli ve şiddetli muharebelere cephanemiz kifayet etmeyeceği gibi fazla fedakârlığa katlanmak da münâsip olmayacağından bu hâlde ihâtâ ile kalenin düşürülmesine intizâr olunması lâzım gelir. Ma'haza tecarübe nazaran Ermeniler kendilerini kal'eye tıkıb ihâtâ ettirmeyeceklerinden birinci şıkkın husulu pek ziyade muhtemel olduğu ma'ruzdur.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 13

Belge : 13-1,2

Belge No: 4055

Karargâh

4.10.1920

Genelkurmay Başkanlığına

Harp telgrafı

Cevap: 3.10.1920 şifreye

Kars Kalesi şehirden bir ilâ bir buçuk km mesafede, çepeçevre Edirne tahkimatı gibi 8 büyük tabyadan ibarettir. Bu tabyalar eski sistem ise de Ruslar tarafından bazıları beton inşaatı ve diğer sınaî inşaat ile kısmen takviye ıslah ve tabyaların araları redutlarla birkaç kat avcı sandıklarıyla diğerlerine bağlanmış ve tel örgüyü meydana getirmiştir. Ayrıca bu bölgeden 2 ilâ 3 km mesafede birkaç kat tel örgü engelli istinat noktalarını içine alan sahra istihkâmları tarzında tahkimat vardır. Batı cephesi daha kuvvetlidir. İleri mevziler olmak üzere Kars'ın 15 km güneybatısında Akbaba dağı mükemmel surette tahkim edilmiştir. Kars'ın 25 km'ye kadar mesafesinde ve dört tarafında bu suretle tahkim edilmiş istinat noktaları vardır.

Kars istihkâmlarında 800'ü aşan adi ateşli çeşitli cins ve çapta eski toplar mevcut olup cephaneleri de bol idi. Geçen sene kısmen Deniken (Rus) ordusuna taşıttığı haber alınmıştır. Hâlen kalenin ne suretle silâhlendırılmış ve teçhiz edilmiş olacağı bilinmemektedir.

Kars Kalesi'nin 20-30 bin kişilik bir savunma kuvvetine ihtiyacı bulunacağına göre Ermenilerin kale savunmaya ve ayrıca seyyar ordu oluşturmaya kuvvetleri müsait değildir.

Bu hâlde Ermeniler ya Kars Kalesi gibi müdafaa etmeyerek mevcut istihkâmlardan da istifade ederek geçen harekâtta olduğu gibi Kars bölgesinde bir sahra muharebesi verirler. Bu suretle yapılacak muharebelerde kazanılacak başarılarla Kars zaptedilebilir veya bütün kuvvetlerinin kale savunmasına ayırarak son derinişi burada yaparlar. Bu takdirde sürekli ve şiddetli muharebele-

re cephanemiz yetmeyeceği gibi fedakârlığa katlanmak da uygun olmayacağından bu durumda kuşatma ile kalenin düşürülmesinin beklemek gerekir. Bununla birlikte tecrübelere göre Ermeniler kendilerini kaleye tıkıp kuşattırmayacaklarından birinci seçeneğin uygulanması daha muhtemel olduğu arz edilir.

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 13
Belge : 13-1,2

Belge No: 4056

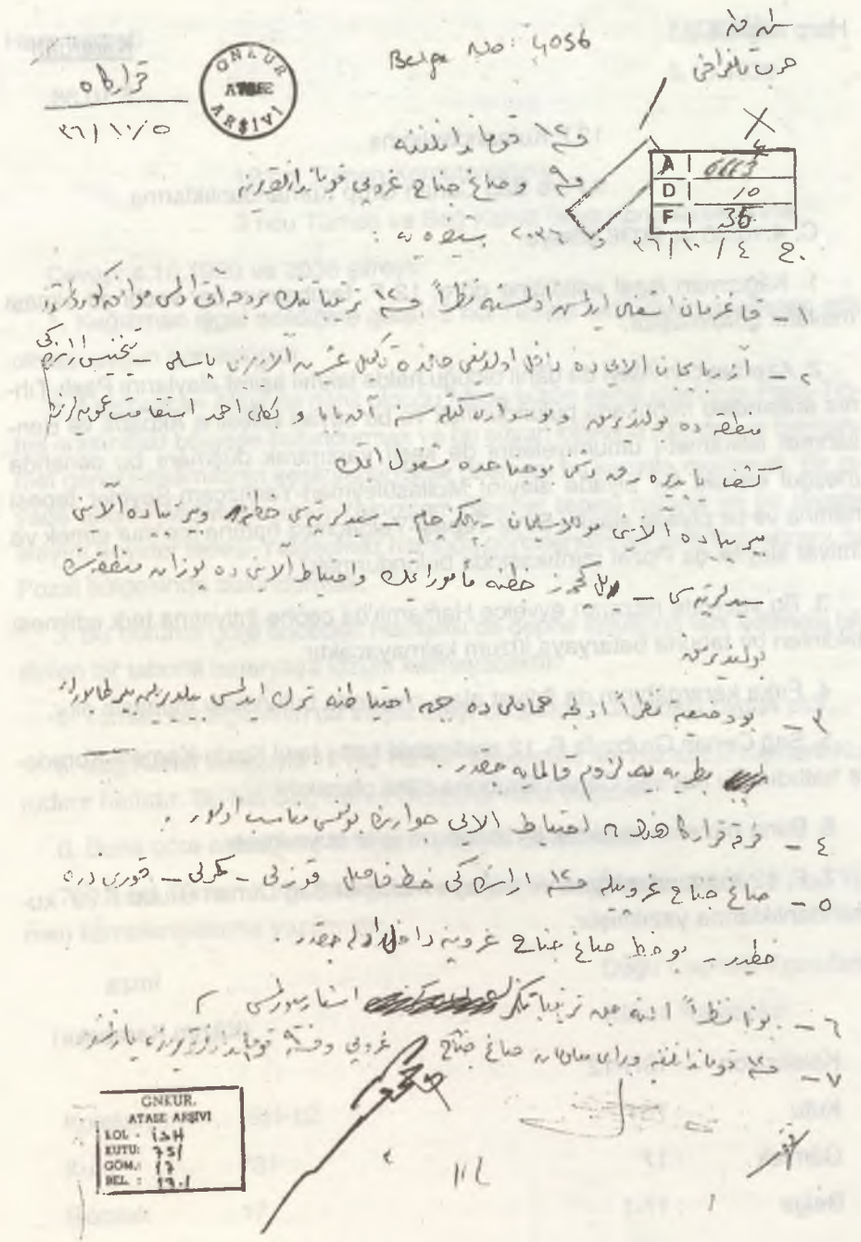

Belge No: 4056

Harp telgrafı

Karargâh

5.10.36

12.F.Kumandanlığına

9.F.ve Sağ Cenah Grup Kumandanlıklarına

C. 4.10.36 ve 2036 şifreye:

1. Kâğızman işgal edildiğine göre, 12 F. tertibatının ber-vechi ati olması muvafık görülmüştür.

2. Azerbaycan Alayı da dâhil olduğu hâlde tekmil aşiret alaylarını Paslı-Tıhnıs arasındaki mıntıkada bulundurmak ve bu süvari kitlesine Akbaba ve Benliahmet istikamet-i umumiyelerini de keşif yaptırarak düşmanı bu cenahda meşgul etmek. Bir piyade alayını Mollasüleyman-Yanlızçam-Seyirler tepesi hattına ve bir piyade alayını Seyir Tepesi-Yelgeçmez hattına me'mur etmek ve ihtiyat alayını da Pozat mıntıkasında bulundurmak.

3. Bu vaziyete nazaran evvelce Hamamlı'da cephe ihtiyatına terk edilmesi bildirilen bir taburla bataryaya lüzum kalmayacaktır.

4. Fırka karargâhının da ihtiyat alayı civarında bulunması münasib olur.

5. Sağ Cenah Grubuyla F. 12 arasındaki hatt-ı fasıl Kozlu-Kemerli-Kurudere hattıdır. Bu hat sağ Cenah Grubuna dâhil olacakdır.

6. Buna nazaran alınacak tertibatınızın iş'ar buyrulması.

7. F. 12 Kumandanlığına ve ber'ay-ı malûmat Sağ Cenah Grubu F 99 kumandanlıklarına yazılmıştır.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 17

Belge : 17-1

Belge No: 4056

Harp telgrafı

Karargâh

5.10.1920

12 nci Tümen Komutanlığına

9 ncu Tümen ve Sağ Kanat Grup Komutanlıklarına

Cevap: 4.10.1920 ve 2036 şifreye:

1. Kağızman işgal edildiğine göre 12 nci Tümen tertibatının aşağıdaki gibi olması uygun görülmüştür.

2. Azerbaycan Alayı da dâhil olduğu hâlde bütün aşiret alaylarını Paslı-Tıhnıs arasındaki bölgede bulundurmak ve bu süvari kitlesine Akbaba ve Benliahmet genel istikametinin keşfi yaptırılarak düşmanı bu kanatta oyalamak. Bir piyade alayını Mollasüleyman-Yalnızçam-Seyirler tepesi hattına ve bir piyade alayını Seyirler tepesi-Yelgeçmez hattında görevlendirmek ve ihtiyat alayını da Pozat bölgesinde bulundurmak.

3. Bu duruma göre önceden Hamamlı'da cephe ihtiyatına terk edilmesi bildirilen bir taburla bataryaya lüzum kalmayacaktır.

4. Tümen karargâhının da ihtiyat alayı civarında bulunması uygun olur.

5. Sağ Kanat Grubuyla 12 nci Tümen arasındaki ara hat Kozlu-Kemerli-Kurudere hattıdır. Bu hat Sağ Kanat Grubuna dâhil olacaktır.

6. Buna göre alacağınız tertibatın yazıyla bildirilmesi.

7. 12 nci Tümen Komutanlığına ve bilgi için Sağ Kanat Grubu, 9 ncu Tümen komutanlıklarına yazılmıştır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 17

Belge : 17-1

Belge No: 4057

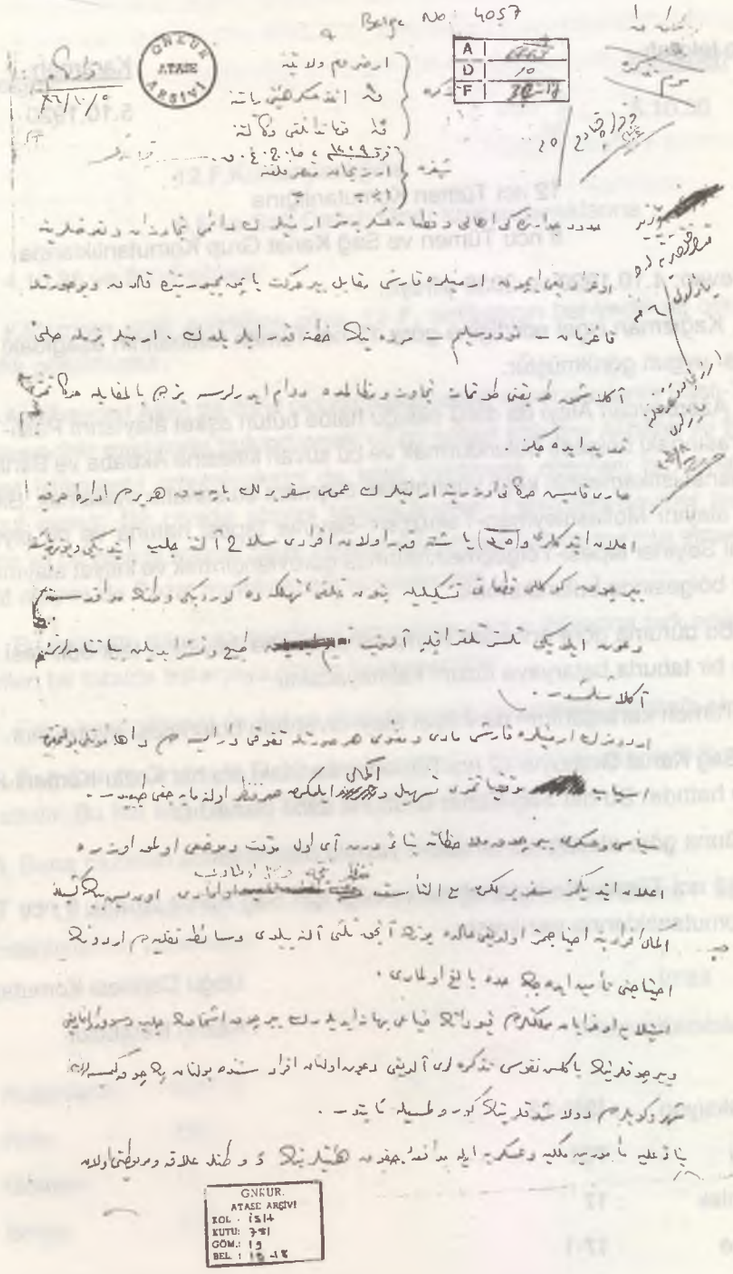

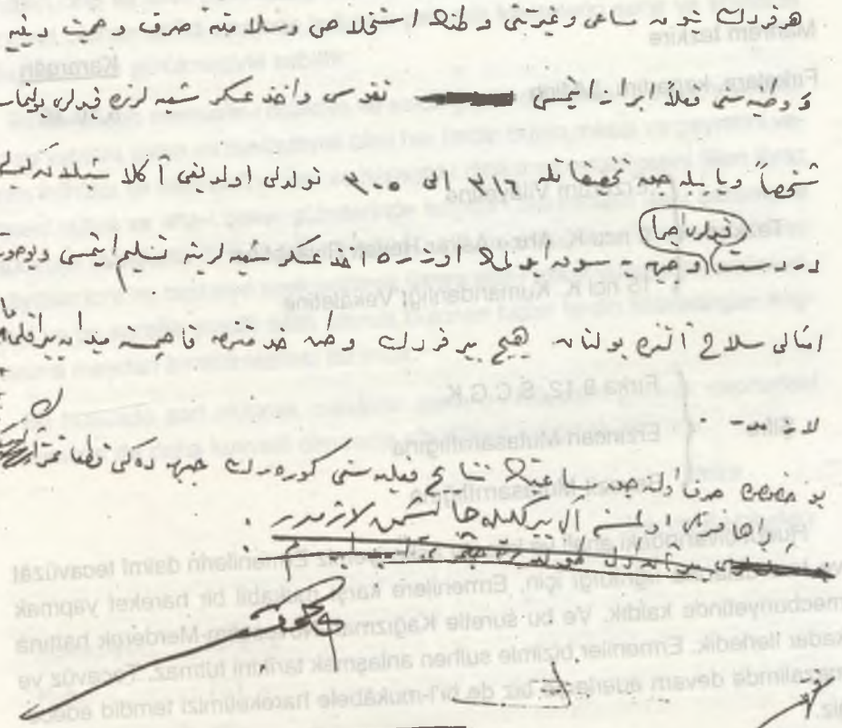

Belge No: 4057

Mahrem tezkire — Karargâh

Fırkalara, kapadım. 5/Minh — 5.10.36

Tezkire
- Erzurum Vilâyetine
- 9 ncu K. Ahz-ı Asker Heyeti Riyasetine
- 15 nci K. Kumandanlığı Vekâletine

Şifre
- Fırka 9,12, S.C.G.K.
- Erzincan Mutasarrıflığına
- Bayezit Mutasarrıflığına

Hudut civarındaki ahali ve kıtaat-ı askeriyemiz Ermenilerin daimî tecavüzât ve taarruzlarına uğradığı için, Ermenilere karşı mukabil bir hareket yapmak mecburiyetinde kaldık. Ve bu suretle Kağızman-Novoselim-Merderek hattına kadar ilerledik. Ermeniler bizimle sulhen anlaşmak tarîkini tutmaz. Tecavüz ve mezalimde devam ederlerse biz de bi'l-mukâbele hareketimizi temdid edeceğiz.

Sarıkamış harekâtı üzerine Ermenilerin umûmi seferberlik yaparak her yerde idâre-i örfiye ilân ettikleri ve 35 yaşına kadar olan efrâdı silâh altına celb ettikleri ve bundan başka birçok gönüllü kıtaatı teşkiliyle bütün halkı, tehlikede gördüğü vatanın müdafaasına davet eylediği telsiz telgrafla alınıp tab' ve neşr edilen beyannamelerden anlaşılmıştır.

Ordumuzun Ermenilere karşı maddî ve manevî her suretle tefavvuku var ise de daha kuvvetli bulunmakdan esbab-ı muvaffakiyetimizi teshil ve ikmal etmekten sarf-ı nazar olunmayacağı tabidir.

Siyasî ve askerî birçok mülahazâta binaen dört ay evvel muvakkat ve mevzii olmak üzere ilân ettiğimiz seferberlikten ma'tessüf muntazır netice hâsıl olmadı. On beş bin kişilik ikmâl efrâdına ihtiyacımız olduğu hâlde bunun ancak sülusu alınabildi. Vesâit-i nakliye de ordunun ihtiyacını temin edecek hadde bâliğ olmadı.

İstalâya uğrayan memleketler de kayûdâtını ziyâ-i bahane edilerek birçok eşhâsın celb ve sevk olunmadığı ve birçoklarının yanlış nüfus tezkereleri aldığı davet olunan efrâd sinninde bulunan pek çok kimselerin şehir ve köylerde dolaştıklarının görülmesiyle sabittir.

Binaenaleyh memurîn-i mülkîye ve askerîye ile müdüfaa-i hukuk heyetlerinin ve vatanla alaka ve merbutiyeti olan her ferdin bütün mesai ve gayretini vatanın istihlâsı ve selâmetine sarf ve hamiyet-i diniye ve vatanîyesini fiilen ibraz etmesi nüfus ve ahz-ı asker şübelerinde kayıtları bulunmasa dahi şahsen ve yapılacak tahkikatla 316 ilâ 305 tevellüdlü olduğu anlaşılan kimseleri derdest-i kâyıtları icra ve cepheye sevk edilmek üzere ahz-ı asker şubelerine teslim etmesi ve bu suretle emsâli silâh altında bulunan hiçbir ferdin hidmetinden kaçmasına meydan bırakılmaması lâzımdır.

Bu hususda sarf oluncak mesâinin netayic-i fiiliyesini görerek cephedeki kıt'atımızın da daha kuvvetli olmasına elbirliğiyle çalışmak lâzımdır.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 19
Belge : 19-18,19

Belge No: 4057

Gizli yazı — Karargâh

Tümenlere kapadım. 5/de — 5.10.1920

Yazı:
- Erzurum Vilâyetine
- 9 ncu Kolordu Asker Alma Heyeti Başkanlığına
- 15 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine

Şifre:
- 9 ncu, 12 nci Tümen Sağ Kanat Grup Komutanlıklarına
- Erzincan Mutasarrıflığına
- Bayezit Mutasarrıflığına

Hudut civarındaki halk ve askerî birliklerimiz Ermenilerin devamlı tecavüzlerine ve taarruzlarına uğradığı için Ermenilere karşı mukabil bir hareket yapmak mecburiyetinde kaldık. Ve bu suretle Kağızman-Novoselim-Merdenek hattına kadar ilerledik. Ermeniler bizimle barış yaparak anlaşma yolunu tutmaz, tecavüz ve mezalimde devam ederlerse biz de karşı hareketimizi sürdüreceğiz.

Sarıkamış harekâtı üzerine Ermenilerin genel seferberlik yaparak her yerde sıkıyönetim ilân ettikleri ve 35 yaşına kadar olan kişileri silâh altına aldıkları ve bundan başka birçok gönüllü birliğin oluşturulmasıyla bütün halkı tehlikede gördüğü vatanın savunmasına davet ettiği telsiz, telgrafla alınıp basılıp çoğaltılan beyannamelerden anlaşılmıştır.

Ordumuzun Ermenilere karşı maddî ve manevî her suretle üstünlüğü var ise de daha kuvvetli olmaktan, başarılarımızı kolaylaştırmak ve ikmal etmekten kaçınmayacağımız tabiîdir.

Siyasî ve askerî birçok görüşe göre 4 ay önce geçici olmak üzere ilân ettiğimiz seferberlikten maalesef beklenilen sonuç alınamadı. 15 bin kişilik ikmal erine ihtiyacımız olduğu hâlde bunun ancak üçte biri alınabildi. Nakliye araçları da ordunun ihtiyacını karşılayacak yeterli sayıya ulaşamamıştır.

İstilâya uğrayan bölgelerde kayıtların kaybolduğu bahane edilerek birçok kişinin celb ve sevk olunmadığı ve birçoklarının yanlış nüfus kâğıtları aldığı, davet olunan erlerin yaşlarında bulunan pek çok kimsenin şehir ve köylerde dolaştıklarının görülmesiyle anlaşılmıştır.

Bununla beraber mülkî ve askerî memurlar ile müdafaayı hukuk heyetlerinin vatanla ilgili ve bağlılığı olan her kişinin bütün çalışma ve gayretini vatanın kurtulması ve selâmetine sarf ve vatanseverliğini vatanına fiilen göstermesi, nüfus ve asker alma şubelerinde kayıtları bulunmasa dahi şahsen ve yapılacak inceleme ile 1889 ile 1900 doğumlu olduğu anlaşılan kimselerin kayıtları ele geçirilip cepheye sevk edilmek üzere askerlik şubelerine teslim etmesi ve bu suretle yaşıtları silâh altında bulunan kişilerin görevden kaçmasına meydan bırakılmaması lâzımdır.

Bu konuda yapılacak çalışmaların fiilî nitecelerini görerek cephedeki birliklerimizin de daha kuvvetli olmasına el birliğiyle çalışmak lâzımdır.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 19

Belge : 19-18,19

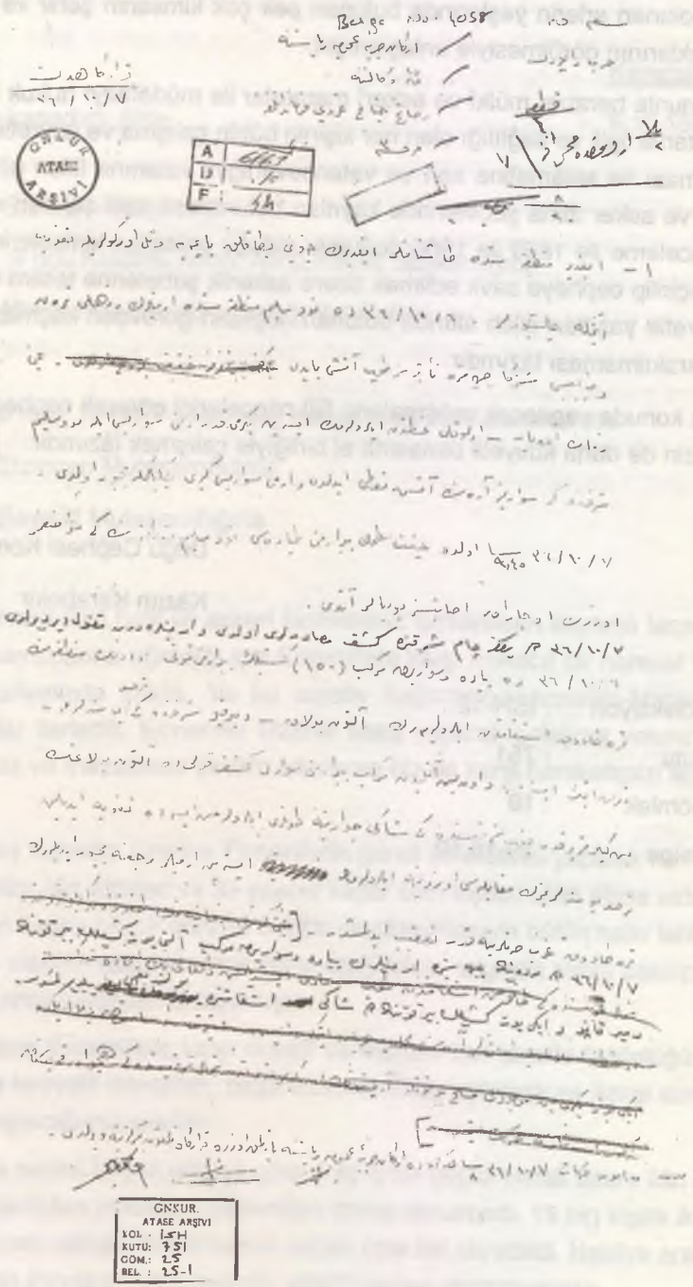

Harp raporu

Karargâhdan
7.10.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine
15 K.Vekâletine
Sağ Cenap Grup Kumandanlığına
Fırka 3.

1. Iğdır mıntıkasında Taşnaklar Iğdır'ın cenubunu bataklık yapmaya ve tel örgüleriyle takviye etmeye çalışıyorlar. 6.10.36'da Novoselim mıntıkasında Ermenilerin zırhlı tren ve topçusu müştereken cephemize te'sirsiz top ateşi yaptı. Aynı zamanda Akyar-Oluklu hattından ilerlemek isteyen yirmi kadar Ermeni süvarisi ile Novoselim şarkındaki süvarimiz arasında ateş teati edildi. Ve Ermeni süvarisi geri çekilmeye mecbur oldu. 7.10.36 s. 9.45 evvelde çift satıhlı bir Ermeni tayyaresi Novoselim mıntıkasındaki mevaziimiz üzerinde uçarak isabetsiz bombalar attı. 7.10.36'da Yalnızçam şarkında keşif müsademeleri oldu ve Ermenilere dört maktul verdilirdi. 6.10.36'da piyade ve süvariden mürekkep (150) kişilik bir Ermeni kuvveti Merdenek mıntıkasında Karatavuk istikametinden ilerleyerek Altunbulak-Demirkapu şarkındaki tarassud postalarımıza taarruz etmek istemiş ve on beş atlıdan mürekkep bir Ermeni süvari keşif kolu da Altunbulak'ın beş kilometre kadar cenub-i şarkîsindeki Şâki civarına doğru ilerlemiş ise de takviye edilen tarassud postalarımızın mukabelesi üzerine ilerlemek isteyen Ermeniler ric'âte mecbur edilerek Karatavuk garb sırtlarına kadar ta'kib edilmişdir. 7.10.36'da Merdenek cephesinde Ermenilerin piyade ve süvariden mürekkep altıyüz kişilik bir kuvvetinin Demirkapu ve iki yüz kişilik bir kuvvetinin da Şâki istikametinde bulunduğu bildirilmiştir. Bu rapor Harekât 7.10.36 s. 8 sonrada Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine yazılmak üzere karargâh telefon merkezine verildi.

İmza
(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 25
Belge : 25-1

Belge No: 4058

Harp raporu

Karargâhtan

7.10.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü Tümen

1. Iğdır bölgesinde, Taşnaklar Iğdır'ın güneyini bataklık yapmaya ve tel örgüleriyle takviye etmeye çalışıyorlar. 6.10.1920'de Novoselim bölgesinde Ermenilerin zırhlı tren ve topçusu ortak olarak cephemize etkisiz top ateşi açtı. aynı zamanda Akyar-Oluklu hattından ilerlemek isteyen 20 kadar Ermeni süvarisi ile Novoselim doğusundaki süvarimiz arasında karşılıklı top ateşi yapıldı. Ve Ermeni süvarisi geri çekilmeye mecbur oldu. 7.10.1920 saat 9.45'te çift satıhlı bir Ermeni tayyaresi Novoselim bölgesindeki mevzilerimiz üzerinde uçarak isabetsiz bombalar attı. 7.10.1920'de Yalnızçam doğusunda keşif çarpışmaları oldu ve Ermenilere 4 ölü verdirildi. 6.10.1920'de piyade ve süvariden oluşan 150 kişilik bir Ermeni kuvveti Merdenek bölgesinde Karatavuk istikametinden ilerleyerek Altunbulak-Demirkapı doğusundaki gözetleme postalarımıza taarruz etmek istemiş ve 15 atlıdan oluşan bir Ermeni süvari keşif kolu da Altunbulak'ın 5 kilometre kadar güneydoğusundaki Şâki civarına doğru ilerlemiş ise de takviye edilen gözetleme postalarımızın karşı koyması üzerine ilerlemek isteyen Ermeniler geri çekilmeye mecbur edilerek Karatavuk batı sırtlarına kadar takip edilmiştir. 7.10.1920'de Merdenek cephesinde Ermenilerin piyade ve süvariden oluşan 600 kişilik bir kuvvetinin Demirkapı ve 200 kişilik bir kuvvetinin de Şâki istikametinde bulunduğu bildirilmiştir.

Bu rapor, Harekât 7.10.1920 saat 20.00'de Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere karargâh telefon merkezine verildi.

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 751
Gömlek	: 25
Belge	: 25-1

Belge No: 4059

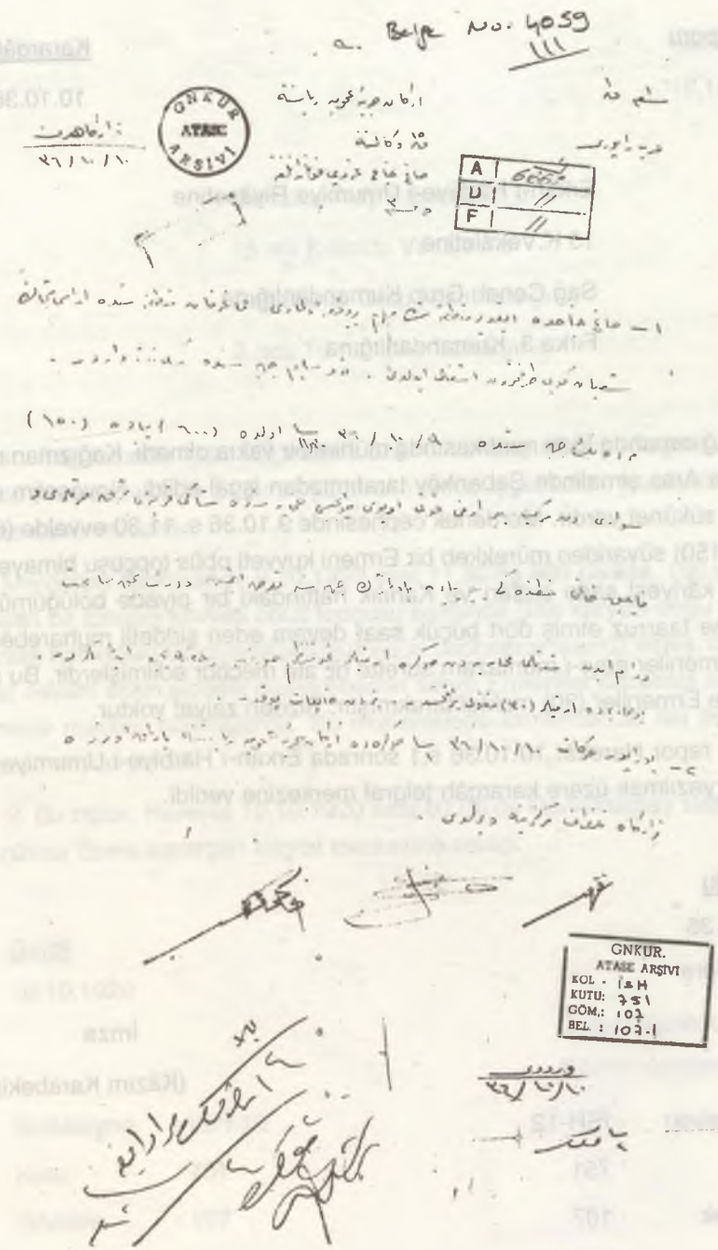

Belge No: 4059

Harp raporu

Karargâhtan

10.10.36

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

15 K.Vekâletine

Sağ Cenah Grup Kumandanlığına

Fırka 3. Kumandanlığına

1. Sağ cenahda Iğdır mıntıkasında mühim bir vakıa olmadı. Kağızman mıntıkasında Aras şimalinde Şabanköy tarafımızdan işgal edildi. Novoselim cephesinde sükûnet vardır. Merdenek cephesinde 9.10.36 s. 11.30 evvelde (600) piyade (150) süvariden mürekkeb bir Ermeni kuvveti obüs topçusu himayesinde Şâki kariyesi şarkı sırtları ve Kanılık hattındaki bir piyade bölüğümüzün cephesine taarruz etmiş dört buçuk saat devam eden şiddetli muharebeden sonra Ermeniler gayr-ı muntazam surette ric'ate mecbur edilmişlerdir. Bu muharebede Ermeniler (30) maktul bırakmıştır. Bizden zaiyat yoktur.

2. Bu rapor Harekât 10.10.36 s.1 sonrada Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine yazılmak üzere karargâh telgraf merkezine verildi.

Vürudu

10.10.36

s.2 sonra

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 107

Belge : 107-1

Belge No: 4059

Harp raporu

Karargâhtan

10.10.1920

Genelkurmay Başkanlığına

15 nci Kolordu Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü Tümen Komutanlığına

1. Sağ kanatta Iğdır bölgesinde önemli bir olay olmadı. Kağızman bölgesinde Aras kuzeyinde Şabanköyü tarafımızdan işgal edildi. Novoselim cephesinde sükûnet vardır.

Merdenek cephesinde 9.10.1920 saat 11.30'da 600 piyade, 150 süvariden oluşan bir Ermeni kuvveti obüs topçusu eşliğinde Şâki karyesi doğu sırtları ve Kanılık hattındaki bir piyade bölüğümüzün cephesine taarruz etmiş, dört buçuk saat devam eden şiddetli muharebeden sonra Ermeniler düzensiz surette çekilmeye mecbur edilmişlerdir. Bu muharebede Ermeniler 30 ölü bırakmıştır. Bizden zayiat yoktur.

2. Bu rapor, Harekât 10.10.1920 saat 01.00'de Genelkurmay Başkanlığına yazılmak üzere karargâh telgraf merkezine verildi.

Gelişi

10.10.1920

Doğu Cephesi Komutanı

Kazım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 107

Belge : 107-1

Belge No: 4060

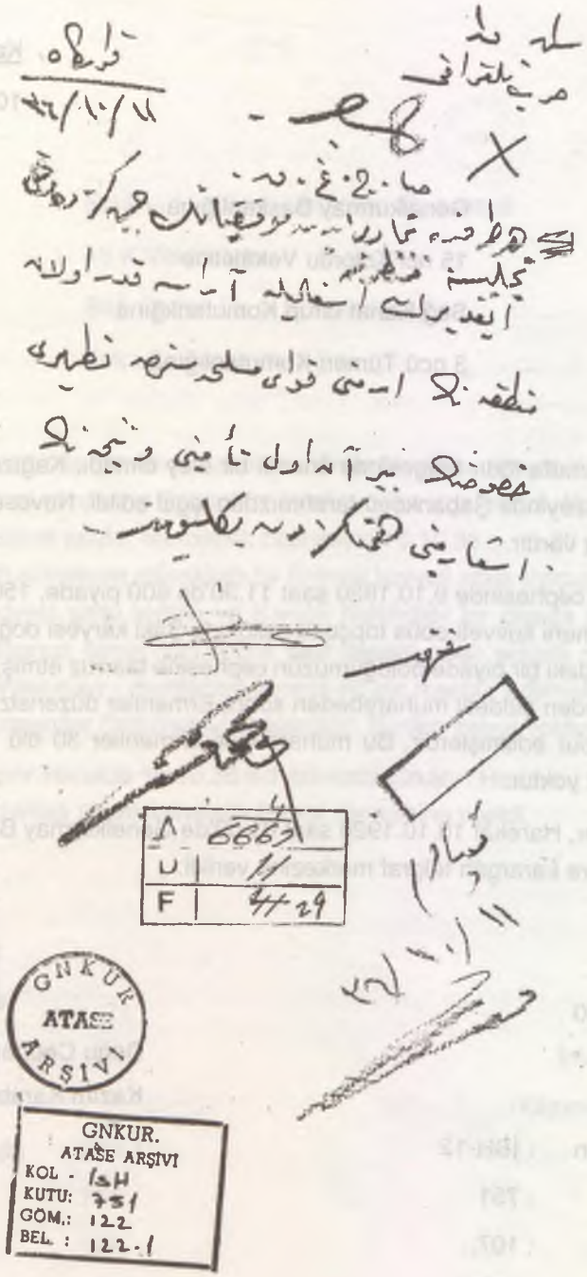

Belge No: 4060

Harp telgrafı

Karargâh

11.10.36

S.C.G.K.

Her tarafta temadî eden muvafakıyatın cephenizde dahi tecellisine muntazırız.

Iğdır'ın işgalilye Aras'a kadar olan mıntıkanın Ermeni kuva-yı müsellâsından talhiri hususunun bir an evvel te'mini ve neticenin iş'arını himmetinizden bekliyoruz.

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 751
Gömlek	: 122
Belge	: 122-1

Belge No: 4060

Harp telgrafı

Karargâhtan

11.10.1920

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

Her tarafta devam eden başarıları cephenizde de görmeyi bekliyoruz.

Iğdır'ın işgaliyle Aras'a kadar olan bölgenin Ermeni silâhlı kuvvetlerinden temizlenmesi hususunun bir an önce sağlanması ve neticenin yazılmasını sizden bekliyoruz.

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 122

Belge : 122-1

Belge No: 4061

GNKUR ATASE ARŞİVİ

GNKUR. ATASE ARŞİVİ
KOL - İSH
KUTU: 615
GÖM.: 15
BEL. : 15-2

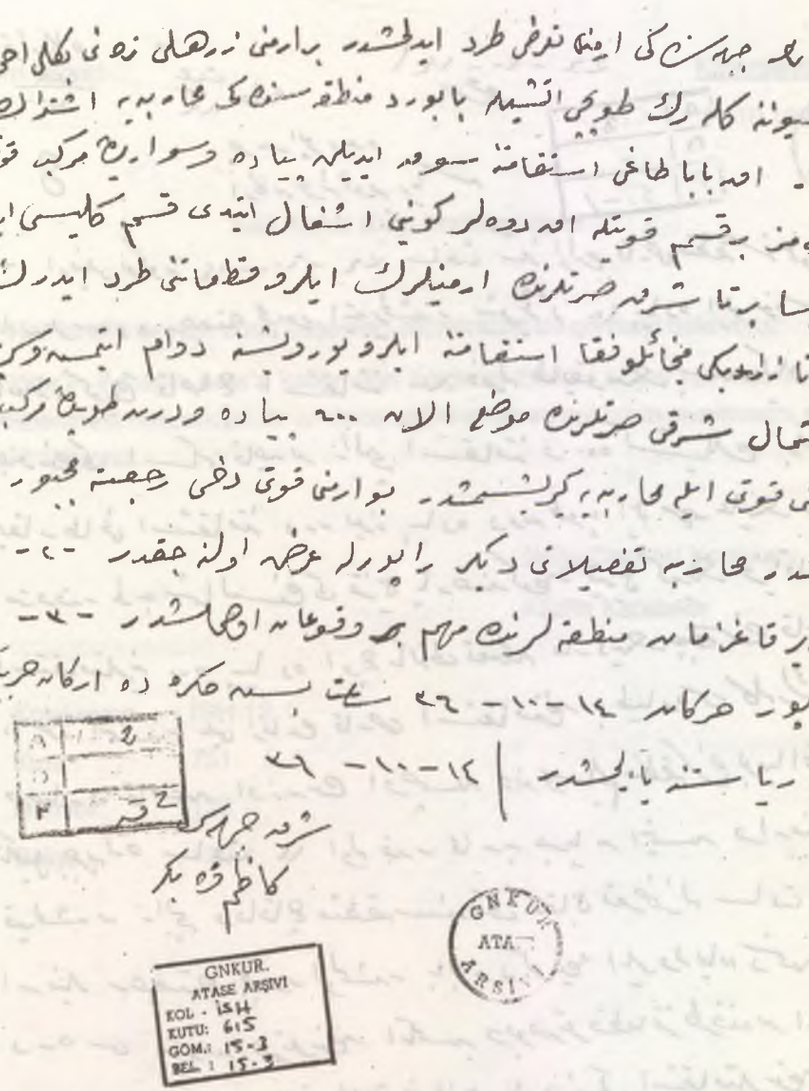

Belge No: 4061

14.10.36

Karargâh

223

400

Saat 19 sonra

Harp raporudur.

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine

1. Ermeniler bugün 14.10.36 saat sekiz evvelde Kars mıntıkasına umumî taarruz yapdılarsa da ric'ate mecbur ettirilmiştir. Şöyle ki 450 piyade ile Novoselim mıntıkasına Baburd köyünden Kasaç istikametine 300 neferle Taygun'un beş kilometre kadar cenubundaki Eskikaç'dan Zallıca istikametine ve 550 kişilik bir kuvvetle Taygun'dan Yakardağı istikametine dört yüz piyade dört top ile Mühürali'nin dört kilometre kadar garbi şimalisindeki Kızılpar hendeğinden Kızılgedik ve Yakardağı istikametlerine 500 piyade üç makineli tüfenkle Mardin'in cephesinde Kanılık dağına taarruz etmiştir. Aynı zamanda Kars istikametinden bir tayyaresi gelerek Novoselim ve Sarıkamış üzerinden uçmuş ve Novoselim mıntıkasında bomba atmışdır. Tekmil cephede saat 11 evvele kadar muharebe cereyan etmiş ve Ermeni taarruzları kırılmıştır. Zalıca ve Kakaç mıntıkasındaki mukabil taarruzumuzla saat 11.30 evvelde Ermeniler ric'ate mecbur olmuştur. Baburd köyünden ilerleyen düşman Baburd deresi şark sırtlarından atılmış ve bu suretle kıtaatımız tarafından işgal edilmişdir.

Eski Kadı Taygun'u Kızılpar hendeği istikametlerinden ilerleyen Ermeniler ric'at etmekde ve kıtaatımız tarafından takib edilmektedir. Merdenek cephesindeki Ermeni taarruzu tard edilmiştir. Bir Ermeni zırhlı treni Benli Ahmed İstasyonu'na gelerek topçu ateşiyle Baburd mıntıkasındaki muharebeye iştirak etmiştir. Akbaba dağı istikametine sevk edilen piyade ve süvariden mürekkeb kuvvetli bir müfrezemiz bir kısım kuvvetiyle Akdeveler köyünü işgal etti. Kısmı küllisi ile Karakilise Perta şark sırtlarında Ermenilerin ileri kıtaatını tard ederek Serpatazad Yeni Müncailüfka istikametine ileri yürüyüşüne devam etmiş

ve Serpanazov şimal-i şarki sırtlarında mevzii alan 600 piyade ve dört toptan mürekkeb bir Ermeni kuvveti ile muharebeye girişmişdir. Bu Ermeni kuvveti dahi ric'ate mecbur edilmişdir. Muharebe tafsilâtı diğer raporla arz olunacakdır.

2. Iğdır Kağızman mıntıkalarında mühim bir vukuat olmamışdır.

3. Bu rapor harekât 14.10.36 saat beş sonrada Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyâsetine yazılmışdır.

14.10.36

Şark Cephesi K.

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 15
Belge : 15-2,3

Belge No: 4061

14.10.1920

Karargâh

223

400

Saat 7.00

Harp raporudur.

Genelkurmay Başkanlığına

1. Ermeniler bugün 14.10.1920 saat 8.00'de Kars bölgesine genel taarruz yaptılarsa da geri çekilmeye mecbur ettirilmiştir. Şöyle ki 450 piyade ile Novoselim bölgesine Baburd köyünden Kasaç istikametine 300 neferle Taygun'un 5 kilometre kadar güneyindeki Eskikaç'dan Zalıca istikametine ve 550 kişilik bir kuvvetle Taygun'dan Yakardağı istikametine 400 piyade 4 top ile Mühürali'nin 4 kilometre kadar kuzeybatısındaki Kızılpar hendeğinden Kızılgedik ve Yakardağı istikametlerine, 500 piyade 3 makineli tüfekle Mardin'in (*) cephesinde Kanlıkdağına taarruz etmiştir. Aynı zamanda Kars istikametinden bir tayyaresi gelerek Novoselim ve Sarıkamış üzerinden uçmuş ve Novoselim bölgesinde bomba atmıştır. Bütün cephede saat 11.00'e kadar muharebe yapılmış ve Ermeni taarruzları kırılmıştır. Zalıca ve Kakaç bölgesindeki karşı taarruzumuzla saat 11.30'da Ermeniler geri çekilmeye mecbur olmuştur.

Baburd köyünden ilerleyen düşman Baburd deresi doğu sırtlarından atılmış ve bu suretle birliğimiz tarafından işgal edilmiştir. Eskikadı Taygun'u Kızılpar Hendeği istikametinden ilerleyen Ermeniler geri çekilmekte ve birliğimiz tarafından takip edilmektedir. Merdenek cephesindeki Ermeni taarruzu geri püskürtülmüştür. Bir Ermeni zırhlı treni Benliahmet İstasyonu'na gelerek topçu ateşiyle Baburd bölgesindeki muharebeye katılmıştır.

Akbaba dağı istikametine sevk edilen piyade ve süvariden oluşan kuvvetli bir müfrezemiz bir kısım kuvvetiyle Akdeveler köyünü işgal etti. Büyük bir kısmı ile Karakilise Perta doğu sırtlarında Ermenilerin ileri birliklerini geri püskür-

---

(*) Her ne kadar Osmanlıcada Mardin okunsa da başka belgelerde Merdenek olarak geçmektedir. Kol.İSH.12, Kutu 751, Göm.169, Bel. 169-1.

terek Sertapazad Yeni Müncailüfka istikametine ileri yürüyüşüne devam etmiş ve Serpanazov kuzeydoğu sırtlarında mevzi alan 600 piyade ve 4 toptan oluşan bir Ermeni kuvveti ile muharebeye girişmiştir. Bu Ermeni kuvveti de geri çekilmeye mecbur edilmiştir. Muharebe ayrıntıları diğer raporla arz olunacaktır.

2. Iğdır, Kağızman bölgesinde önemli bir olay olmamıştır.

3. Bu rapor Harekât 14.10.1920 saat 17.00'de Genelkurmay Başkanlığına yazlmıştır.

14.10.1920

Doğu Cephesi Komutanı
Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 615
Gömlek : 15
Belge : 15-2,3

Belge No: 4062

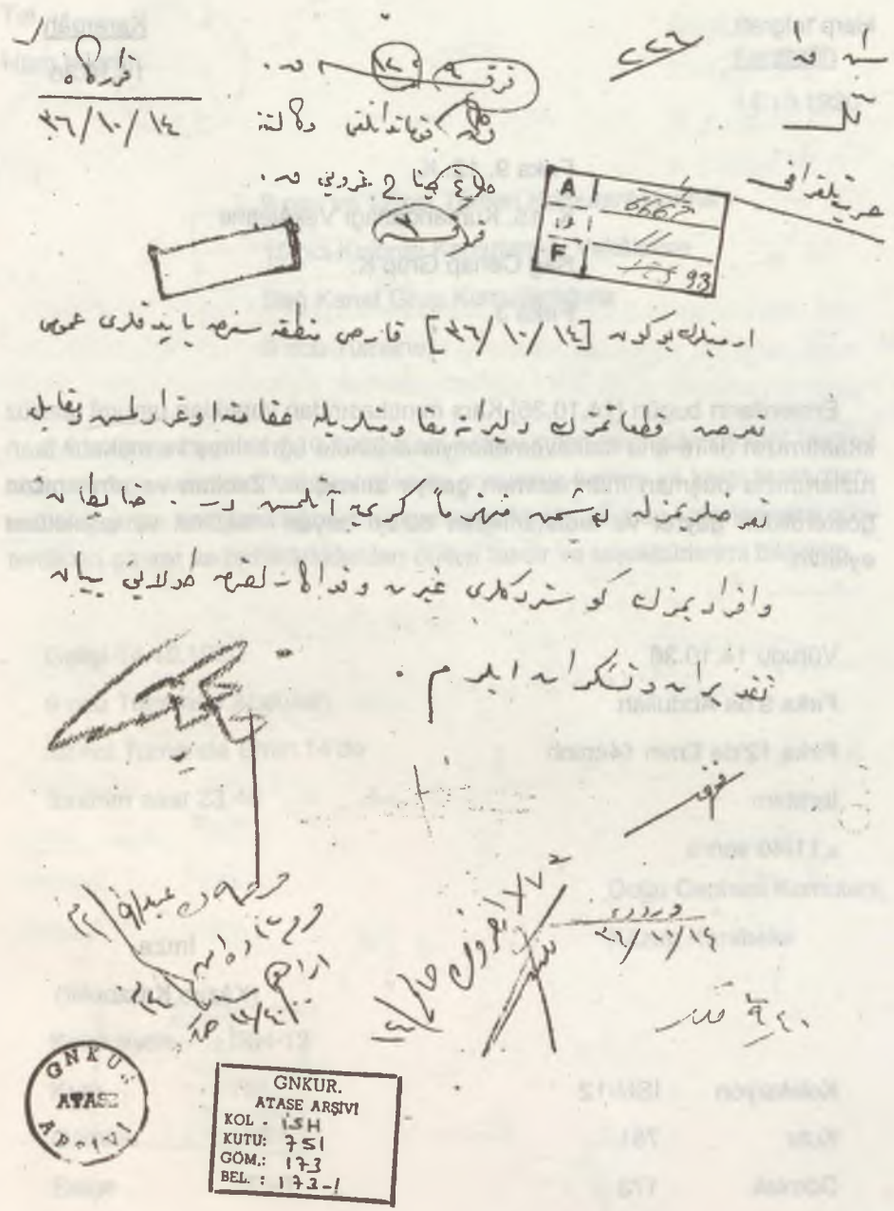

Belge No: 4062

Tel

Harp telgrafı

Karargâh

14.10.36

Fırka 9, 12, K.

K. 15. Kumandanlığı Vekâletine

Sağ Cehap Grup K.

Fırka 3

Ermenilerin bugün [14.10.36] Kars mıntıkasından yaptıkları umumî taarruz kıtaatımızın dilîre-âne mukavemetleriyle akamete uğratılmış ve mukabil taarruzlarımızla düşman münhezimen geriye atılmışdır. Zabitan ve efradımızın gösterdikleri gayret ve fedakârlıkdan dolayı beyan-ı takdirat ve teşekkürat eylerim.

Vürudu 14.10.36

Fırka 9'da Abdullah

Fırka 12'de Emin 14/minh

İbrahim

s.11/40 sonra

İmza

(Kâzım Karabekir)

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 173

Belge : 173-1

Belge No: 4062

Tel

Harp telgrafı

Karargâh

14.10.1920

9 ncu ve 12 nci Tümen Komutanlıklarına

15 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine

Sağ Kanat Grup Komutanlığına

3 ncü Tümene

Ermenilerin bugün 14.10.1920 Kars bölgesinden yaptıkları umumî taarruz birliklerimizin kahramanca direnişleriyle sonuçsuz kalmış ve karşı taarruzlarımızla düşman bozguna uğrayarak geriye atılmıştır. Subay ve erlerimize gösterdikleri gayret ve fedakârlıklardan dolayı takdir ve teşekkürlerimi bildiririm.

Gelişi 14.10.1920

9 ncu Tümende Abdullah

12 nci Tümende Emin 14'de

İbrahim saat 23.40

Doğu Cephesi Komutanı

Kâzım Karabekir

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 751

Gömlek : 173

Belge : 173-1

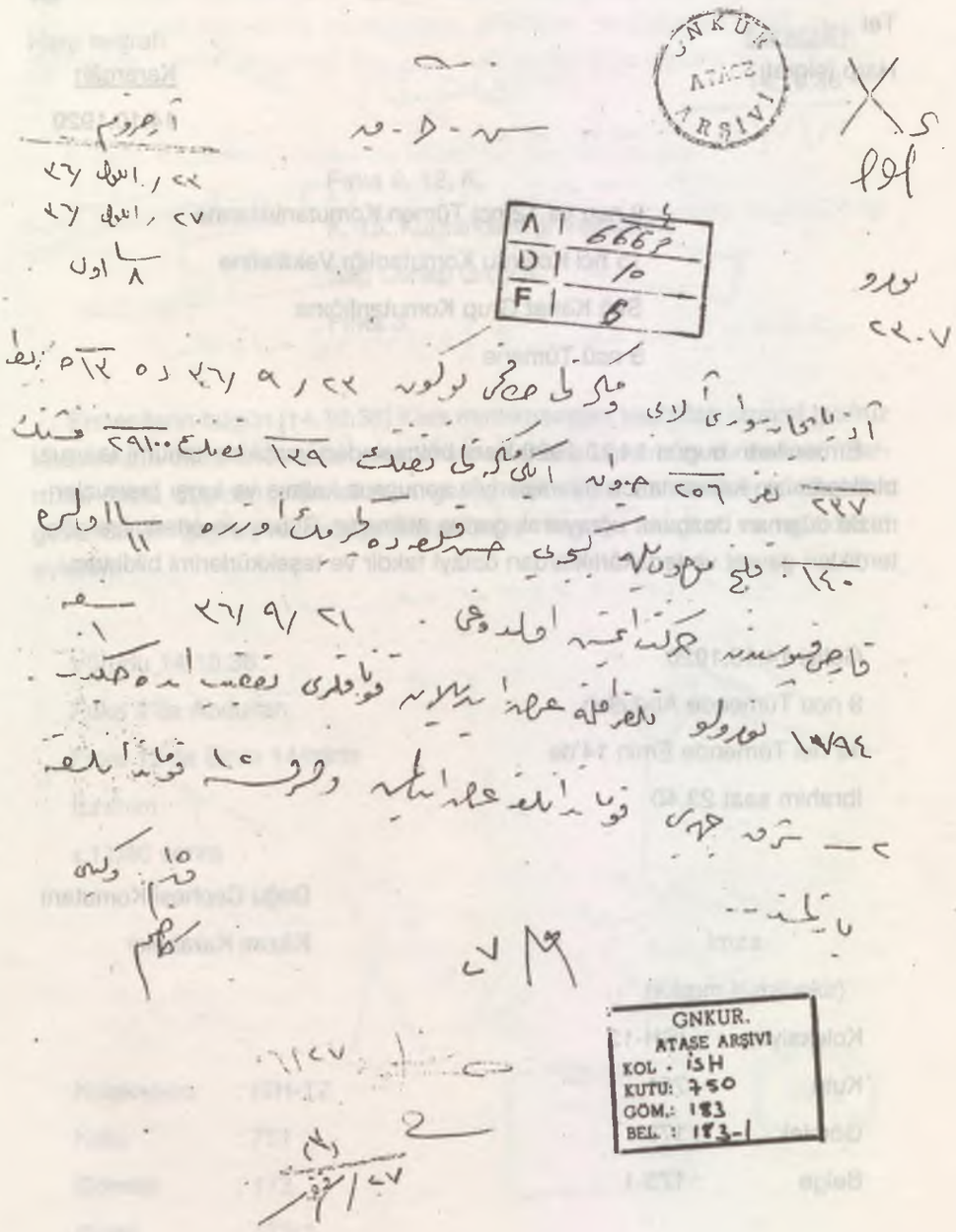

Erzurum

23 Eylül 36

27 Eylül 36

S. 8 evvel

Ş.C.K

Azerbaycan Süvari Alayı ve makineli takımı bugün 23.9.36'da 513 bat., 237 nefer, 256 hayvan iki makineli tüfenk, 139 tüfenk 29.100 fişenk 140 kılınç mevcuduyla geceyi Hasankale'de geçirmek üzere s.11 evvelde Kars Kapısı'ndan hareket etmiş olduğu 21.9.36 Şube 1 1794 numaralı telgrafla arz edilen konakları ta'kib edecektir.

2. Şark Cephesi Kumandanlığına arz edilmiş ve Fırka 12 Kumandanlığına yazılmıştır.

15.K.Vekili

Kâzım

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 750
Gömlek	: 183
Belge	: 183-1

Belge No: 4063

Erzurum
23.9.1920
27.9.1920
Saat: 8.00

Doğu Cephesi Komutanlığına

Azerbaycan Süvari Alayı ve makineli takımı bugün 23.9.1920'de 513 bat., 223 nefer, 256 hayvan, iki makineli tüfek, 139 tüfek, 29.100 fişek, 140 kılıç mevcuduyla geceyi Hasankale'de geçirmek üzere saat 11.00'de Kars Kapısı'ndan hareket etmiştir. 21.9.1920 Şube 1 ve 1794 numaralı telgrafla arz edilen konaklar takip edilecektir.

2. Doğu Cephesi Komutanlığına arz edilmiş ve 12 nci Tümen Komutanlığına yazılmıştır.

15 nci Kolordu Vekili
Kâzım

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 183
Belge : 183-1

C. 3 NCÜ, 9 NCU, 12 NCİ TÜMEN KOMUTANLIKLARININ YAZIŞMALARI VE TAYYARE KEŞİF SONUÇ RAPORU

Belge No: 4064

GNKUR
ATASE
ARŞİVİ

A 6683
D 10
F 12

طرزوده ۲۲۶ — ۹ — ۲۹
۲۲۶ — ۱۰ — ۲۹ وصول
دقیقه ساعت ۲ صوا ۱۹

نومرو ۱۷۸۹
آیدم
اعضا
غیب

شرحیه‌سی ده.

۱ـ کوجستانه مقیم جمعیت اسلامیه‌دن بولنان ایورلی غلامری زیرده‌در.

۲ـ کوجیلر قارس و آردهان منطقه‌سنده بولنان ارمنی عسکرلری یرلنده صورتیله و تجاوزله قیافتیله باطومه سوق ایده‌رك ایاس و تجهیز ایتدکده مکاده چورچ حدودنه سوق ایتمکده‌در.

حدودنجه‌ده بولنان کورجی افرادی دخی بو صورتله تبدیل ایدیلیرك آذربایجانه ویرلشدیریلك حدودلرنه سوق ایدلمکده‌در.

۳ـ خویده بولنان جمعیت اسلامیه رئیسی جمه افندینك اونی کوچیلر آلنه ایتمشلر. جمعیت اسلامیه یه منسوب دیکر ذواتك ده اسلاملك و اسیرلری مصادره ایتمك اوزره تحری ایتمکده‌لر. طاغده واد ماننده خرابیده جمعیت اسلامیه منسوبی اولاندك عائلرینه کورجیلر حقارت ایتمکده‌لر. بو معامله‌یه مدروحه حالا عائلهٔ زوجلرینه کونده‌رمکده‌در. بدی سنه‌ده‌ده اورنك قالان عائلهٔ زوجلرینه کونده‌رمکده‌در. باطومی تخلیه ایتمکده‌در. خانه‌لرینه قالان بیك کورجی عائلهٔ کوچلرینی و باطومی تخلیه ایتمکده‌در. بیرخطا یلقدن چیکنه‌لرینی بیلدیرکلرینی و بو اوغورده فدای جان ایدیلمك لازم‌در مشارالیه‌در.

۴ـ ۲۶/۹/۲۹ و ۱۷۸۹ نومرولی شرحیه‌سی ده‌در. ۱۵ دقه. عصمت ایلشدر.

GNKUR.
ATASE ARŞİVİ
KOL : 15H
KUTU: 750
GÖM.: 188
BEL. : 188-1

Belge No: 4064

Trabzon

29.9.336

2.10.36 vusulü dakika saat

11 3 sonrada

Şark Cephesi K.

1. Gürcistan hakkında Cemiyet-i İslâmiyeden alınan raporun hülasası zirdedir.

a. Gürcüler Kars ve Ardahan mıntıkasında bulunan Ermeni askerlerini perakende suretiyle ve tüccar amele kıyafetiyle Batum'a sevk ederk ilbas ve techiz ettikten sonra Çoruh hududuna sevk etmektedir. Hududumuzda bulunan Gürcü efrâdı dahi bu suretle tebdil eyleyerek Azerbaycan ve Bolşevik hududlarına sevk edilmektedir.

b. Hopa'da bulunan Cemiyet-i İslâmiye reisi Hüseyin Efendinin evini Gürcüler işgal etmiştir. Cemiyet-i İslâmiyeye mensup diğer zevâtının da emlâk ve eşyalarını müsâdere etmek üzere taharri eylemekte imişler. Dağlara ve ormanlara firar eden Cemiyet-i İslâmiye mensubini olanların da ailelerine Gürcüler hakaret etmekte imişler. Bu muameleye ma'ruz kalan aileler zevcelerine gönderdikleri haberde, yedi sene dağlarda, ormanlarda kalsalar bile Gürcü Hükûmeti köylerini ve Batum'u tahliye etmeyeceği ve hanelerine gelmemelerini ve bu uğurda feda-ı can ederek hiçbir fedakârlıktan çekinmemelerini bildirmişlerdir.

2.29.9.36 ve 1789 numro ile Şark Cephesi ve 15.K.K. Vekâletine arz edilmiştir.

3.F.

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 188
Belge : 188-1

Belge No: 4064

Trabzon

29.9.1920

Gelişi : 2.10.1920

Saat : 15.11

Doğu Cephesi Komutanlığına

1. Gürcistan hakkında alınan raporun özeti aşağıdadır:

a. Gürcüler Kars ve Ardahan bölgesinde bulunan Ermeni askerlerini perakende suretiyle ve tüccar amele kıyafetiyle Batum'a sevk ederek, giydirip donattıktan sonra Çoruh hududuna sevk etmektedir. Hududumuzda bulunan Gürcü erleri de bu suretle değiştirilerek Azerbaycan ve Bolşevik hudutlarına sevk edilmektedir.

b. Hopa'da bulunan İslâm Cemiyeti Başkanı Hüseyin Efendinin evini Gürcüler işgal etmiştir. İslâm Cemiyetine mensup diğer kişilerin de emlâk ve eşyalarına da el koymak üzere araştırma yapmışlardır. Dağlara ve ormanlara firar eden İslâm Cemiyetine mensup olanların da ailelerine Gürcüler hakaret etmekteymişler. Bu muameleye maruz kalan aileler, eşlerine gönderdikleri haberde, 7 sene dağlarda ormanlarda kalsalar bile Gürcü Hükûmetinin köylerini ve Batum'u tahliye etmeyeceğini ve evlerine gelmemelerini, bu uğurda canlarını vererek hiçbir fedakârlıktan çekinmemelerini bildirmişlerdir.

2. 29.9.1920 ve 1789 numara ile Doğu Cephesi ve 15 nci Kolordu Komutanlığı Vekâletine arz edilmiştir.

3 ncü Tümen Komutanı

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 188
Belge : 188-1

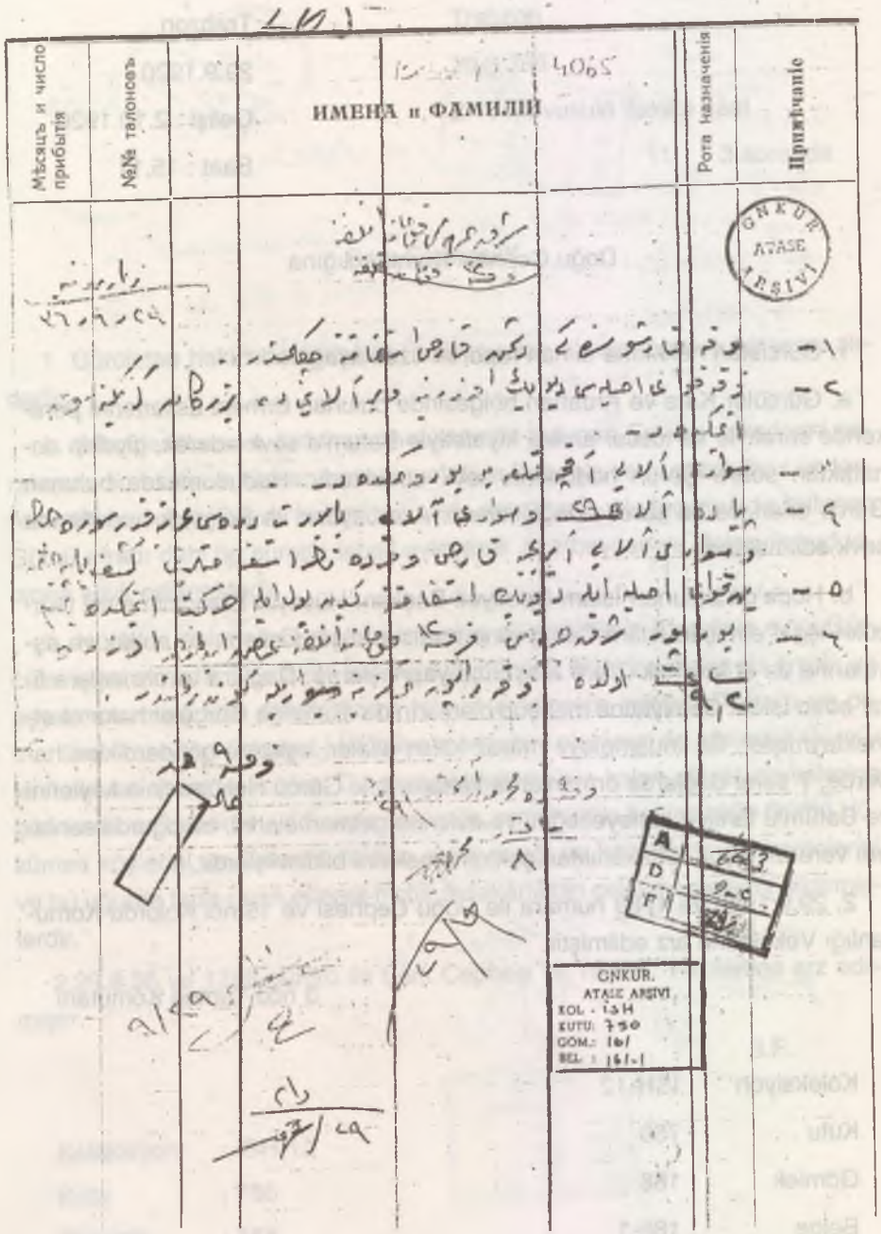

Ziyaret tepe

29.9.36

Şark Cephesi Kumandanlığına

12. F. Kumandanlığına

1. Fırka karşısındaki düşman Kars istikametine çekilmiştir.

2. Fırka kuva-ı asliyesi Divrik üzerine ve bir alayı da Bezirgân gediğine sevk etmektedir.

3. Süvari Alayı Akçakale'ye yürümektedir.

4. Piyade Alayı 29 ve süvari alayı Baburt deresi garbına kadar sürecek ve süvari alayı ayrıca Kars ve Merdenek istikametlerini keşf yapacaktır.

5. Ben kuva-i asliye ile Divrik istekametine giden yol ile hareket etmekteyim.

6. Bu rapor Şark Cephesi Fırka 12 Kumandanlığına arz edilmek üzere saat 9.20 evvelde fırka rapor merkezine süvariyle gönderilmiştir.

9. Fırkada Muharrem'den alınmıştır.

Saat 8/29 Minh

9.Fırka K.

Halid

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 161

Belge : 161-1

Belge No: 4065

Ziyaret tepe

29.9.1920

Doğu Cephesi Komutanlığına

12 nci Tümen Komutanlığına

1. Tümen karşısındaki düşman Kars istikametine çekilmiştir.

2. Tümen, asıl kuvveti Divrik üzerine ve bir alayı da Bezirgân gediğine sevk etmektedir.

3. Süvari alayı Akçakale'ye yürümektedir.

4. 29 ncu Piyade Alayı ve süvari alayı Baburt deresi batısına kadar sürecek ve süvari alayı ayrıca Kars ve Merdenek istikametlerini keşf edecektir.

5. Ben asıl kuvvet ile Divrik istikametine giden yol ile hareket etmekteyim.

6. Bu rapor Doğu Cephesi 12 nci Tümen Komutanlığına arz edilmek üzere saat 9.20'de tümen rapor merkezine süvariyle gönderilmiştir.

9 ncu Tümen Komutanı

Halit

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 161

Belge : 161-1

Belge No: 4066

GNKUR ATASE ARŞİVİ

A 663
U //
F 5855

GNKUR. ATASE ARŞİVİ
KOL. : İSH
KUTU: 751
GÖM.: 148
BEL. : 148-1

Karargâh
12.10.36
12.10.36
S.11 evvel

Ş.C.K

Hilmi Beyden aldığım 11.10.36 tarihli şifrede Gürcülerin hazırlıkları meşhud olmuyor ise de hâllerinin emniyet bahşolmadığını her gün tevsi' eden müdahelelerinden anladığımdan eğer Kars üzerine sür'atle harekât olunmayacak ise Gürcülere karşı emniyet tertibatı alınması kanaatinde bulunduğumu bildirmekle ma'ruzdur.

Fırka 9. K.
Halid

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 148
Belge : 148-1

Karargâh
12.10.1920
12.10.1920
Saat 11

Doğu Cephesi Komutanlığı

Hilmi Beyden aldığım 11.10.1920 tarihli şifrede Gürcülerin hazırlıkları gözle görülüyor ise de hâllerinin emniyet verici olmadığını her gün artan müdahalelerinden anladığımdan, eğer Kars üzerine sür'atle harekât yapılmayacak ise Gürcülere karşı emniyet tedbirleri alınması düşüncesinde olduğumu bildiririm. Arz olunur.

9 ncu Tümen Komutanı
Halit

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 751
Gömlek : 148
Belge : 148-1

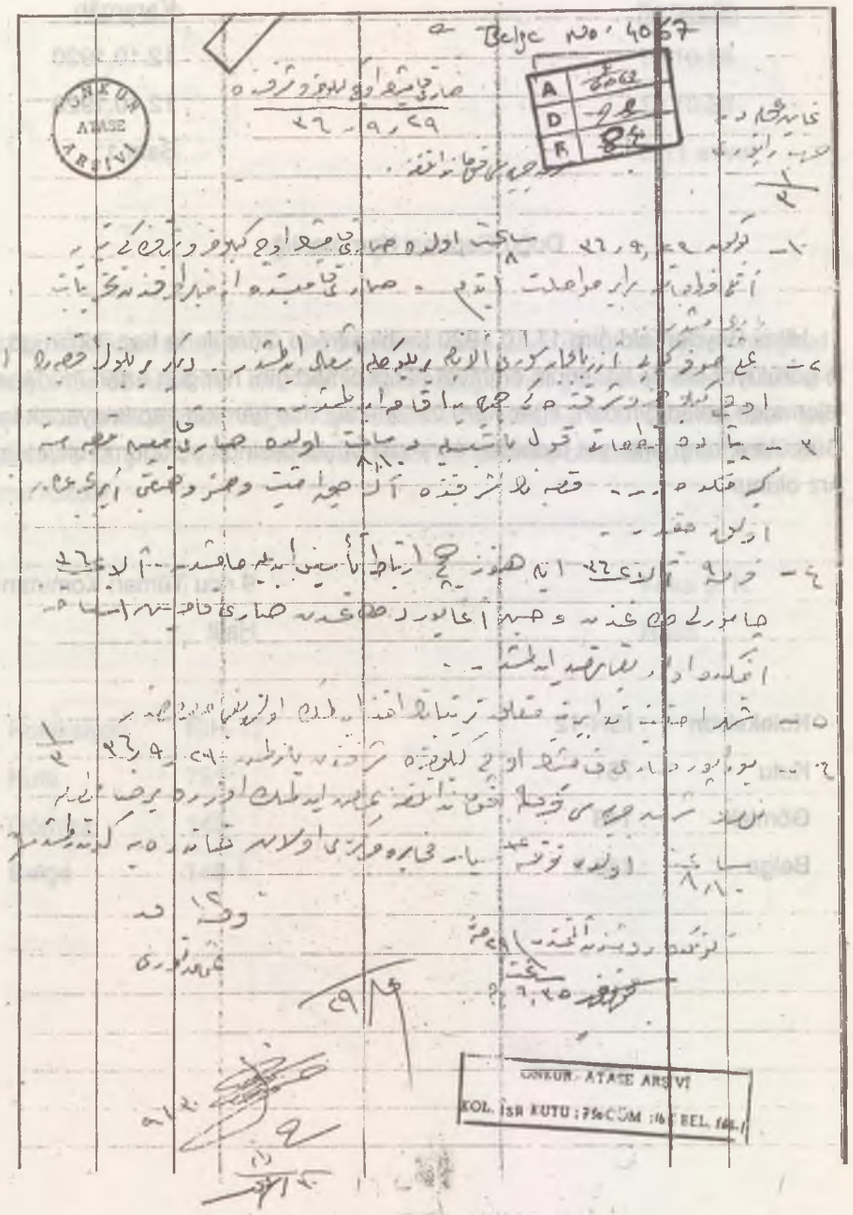

Gayet aceledir.

Harp raporu

Sarıkamış'ın üç kilometre şarkında

29.9.36

Şark Cephesi Kumandanlığına

1. Bugün 29.9.36 saat 8 evvelde Sarıkamış'ın üç kilometre şarkındaki tepeye atlı kıtaatla beraber muvasalat ettim. Sarıkamış'ta Ermeniler tarafından tahribat yapılmamışdır.

2. Alisofu köyü Azerbaycan Süvari Alayından bir bölükle işgal edilmiştir. Diğer bir bölük kasabanın üç kilometre şarkındaki cepheye ikâme edilmiştir.

3. Piyade kıtaatı kol başısıyla ve saat 8.10 evvelde Sarıkamış kasabasına girmektedir. Kasabanın şarkında alınacak emniyet ve setr vaziyeti ayrıca arz olunacaktır.

4. 9 ncu Fırka 36 ncı Alay ile henüz hiç irtibat tesis edilememiştir. 36 ncı Alay Çamurlu dağından ve Hüseyinağayurt dağından Sarıkamış istikametine inmekte olduğu tahmin edilmiştir.

5. Şehir emniyet tedâbirine müteallik tertibâtın ahz edilmekte olduğu ma'rûzdur.

6. Bu rapor Sarıkamış'ın üç kilometre şarkından yazılmış, 29.9.36 1/3 numro Şark Cephesi Fırka 9 Kumandanlığına arz edilmek üzere bir zabitle saat 8.10 evvelde fırka seyyar muhâbere merkezi olan Handra'ya gönderilmiştir.

12 Fırka K.

Osman Nuri

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 166

Belge : 166-1

Belge No: 4067

Çok aceledir.

Harp raporu

Sarıkamış'ın 3 km doğusunda

29.9.1920

Doğu Cephesi Komutanlığına

1. Bugün 29.9.1920 saat 8.00'de Sarıkamış'ın 3 km doğusundaki tepeye atlı birliklerle beraber ulaştım. Sarıkamış'ta Ermeniler tarafından tahribat yapılmamıştır.

2. Alisofu köyü Azerbaycan Süvari Alayından bir bölükle işgal edilmiştir. Diğer bir bölük kasabanın 3 km doğusundaki cepheye kaydırılmıştır.

3. Piyade birlikleri kol başısıyla ve saat 8.10'da Sarıkamış kasabasına girmektedir. Kasabanın doğusunda alınacak emniyet ve örtme durumu ayrıca arz olunacaktır.

4. 9 ncu Tümen ve 36 ncı Alay ile henüz hiç bağlantı kurulamamıştır. 36 ncı Alayın Çamurlu dağından ve Hüseyinağayurt dağından Sarıkamış istikametine inmekte olduğu tahmin edilmiştir.

5. Şehirde emniyet tedbirlerinin alınmakta olduğu arz olunur.

6. Bu rapor Sarıkamış'ın 3 km doğusunda yazılmış, 29.9.1920 1/3 numaralı Doğu Cephesi, 9 ncu Tümen Komutanlığına arz edilmek üzere bir subayla saat 8.10'da tümen seyyar haberleşme merkezi olan Handra'ya gönderilmiştir.

12 nci Tümen Komutanı

Osman Nuri

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 750
Gömlek	: 166
Belge	: 166-1

Belge No: 4068

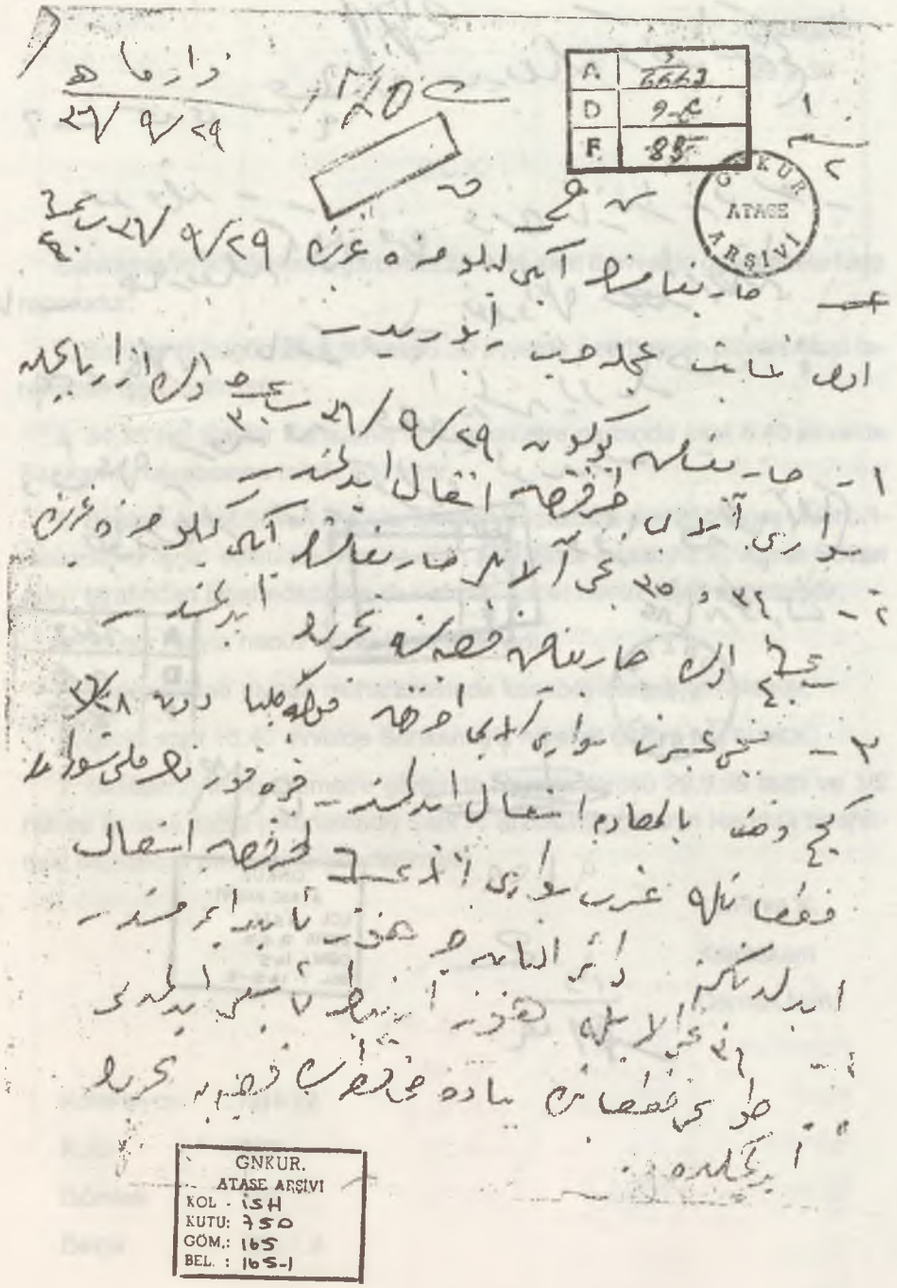

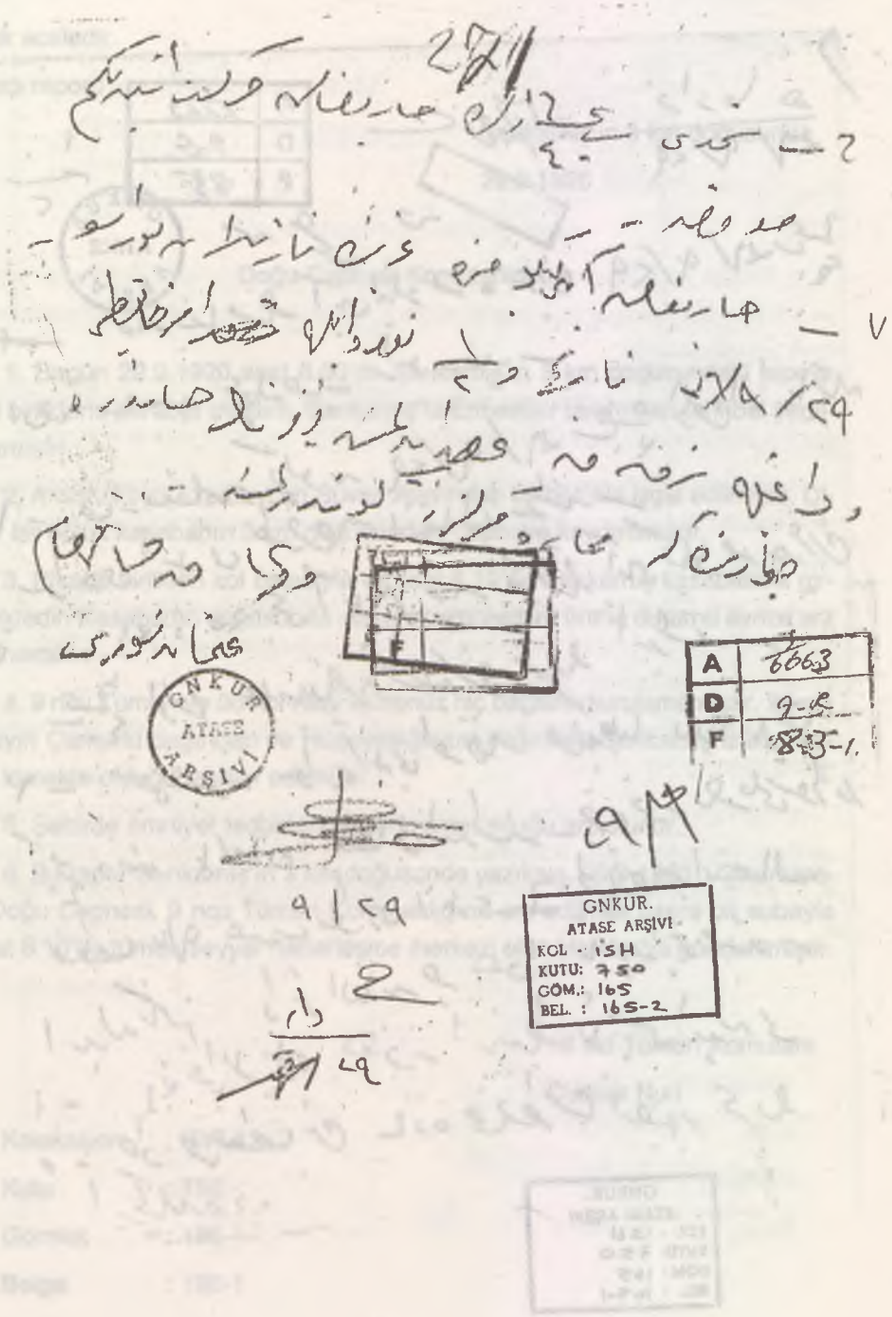

Belge No: 4068

Karargâh

29.9.36

Ş.C.K.

Sarıkamış'ın iki kilometre garbında 29.9.36 saat 6 evvelde gayet acele harp raporudur.

1. Sarıkamış bugün 29.9.36 saat 5.30 evvelde Azerbaycan Süvari Alayı tarafından işgal edilmiştir.

2. 34,35 nci alaylar Sarıkamış'ın iki kilometre garbında saat 6.40 evvelde Sarıkamış kasabasına tahrik edilmiştir.

3. Beşinci Aşiret Süvari Alayı tarafından Kocakülba dün 26/28 geç vakit bi'l-musademe işgal edilmiştir. Karakurt'un Millî Şûra kıtaatıyla 6. Aşiret Süvari Alayı tarafından işgal edildiğine dair alınan haber henüz teyid etmemişdir.

4. 36 ncı Alayla henüz irtibat tesis edilmedi.

5. Topçu kıtaatı piyade muhafazasında kasabaya tahrik etmektedir.

6. Şimdi saat 16.40 evvelde Sarıkamış'a hareket ettiğim ma'ruzdur.

7. Sarıkamış'ın iki kilometre garbında Narınlanlorosu 29.9.36 tarih ve 1/2 numro ile emir zabiti (okunamadı) Şark K. arzedilmiş fırkanın Handıra civarındaki muhabere merkezine gönderilmiştir.

12.Fırka K.

Kaimakam

Osman Nuri

Koleksiyon	: İSH-12
Kutu	: 750
Gömlek	: 165
Belge	: 165-1,2

Belge No: 4068

Karargâh

29.9.1920

Doğu Cephesi Komutanlığına

Sarıkamış'ın 2 km batısında 29.9.1920 saat 6.00'da çok acele harp raporudur.

1. Sarıkamış bugün 29.9.1920 saat 5.30'da Azerbaycan Süvari Alayı tarafından işgal edilmiştir.

2. 34 ve 35 nci alaylar Sarıkamış'ın 2 km batısında saat 6.40'ta Sarıkamış kasabasına kaydırılmıştır.

3. 5 nci Aşiret Süvari Alayı tarafından Kocakülba dün 26/28 geç vakit çarpışmasız işgal edilmiştir. Karakurt'un Millî Şûra birlikleriyle 6 ncı Aşiret Süvari Alayı tarafından işgal edildiğine dair alınan haber henüz doğrulanmamıştır.

4. 36 ncı Alayla henüz bağlantı sağlanamadı.

5. Topçu birlikleri piyade muhafazasında kasabaya kaydırılmaktadır.

6. Şimdi saat 16.40'ta Sarıkamış'a hareket ettiğim arz olunur.

7. Sarıkamış'ın 2 km batısında Narınlanlorosu 29.9.1920 tarihli ve 1 numara ile emir subayı (okunamadı) Doğu Komutanlığına arz edilmiş, tümenin Handıra civarındaki haberleşme merkezine gönderilmiştir.

12 nci Tümen Komutanı

Yarbay

Osman Nuri

Koleksiyon : İSH-12

Kutu : 750

Gömlek : 165

Belge : 165-1,2

Belge No: 4069

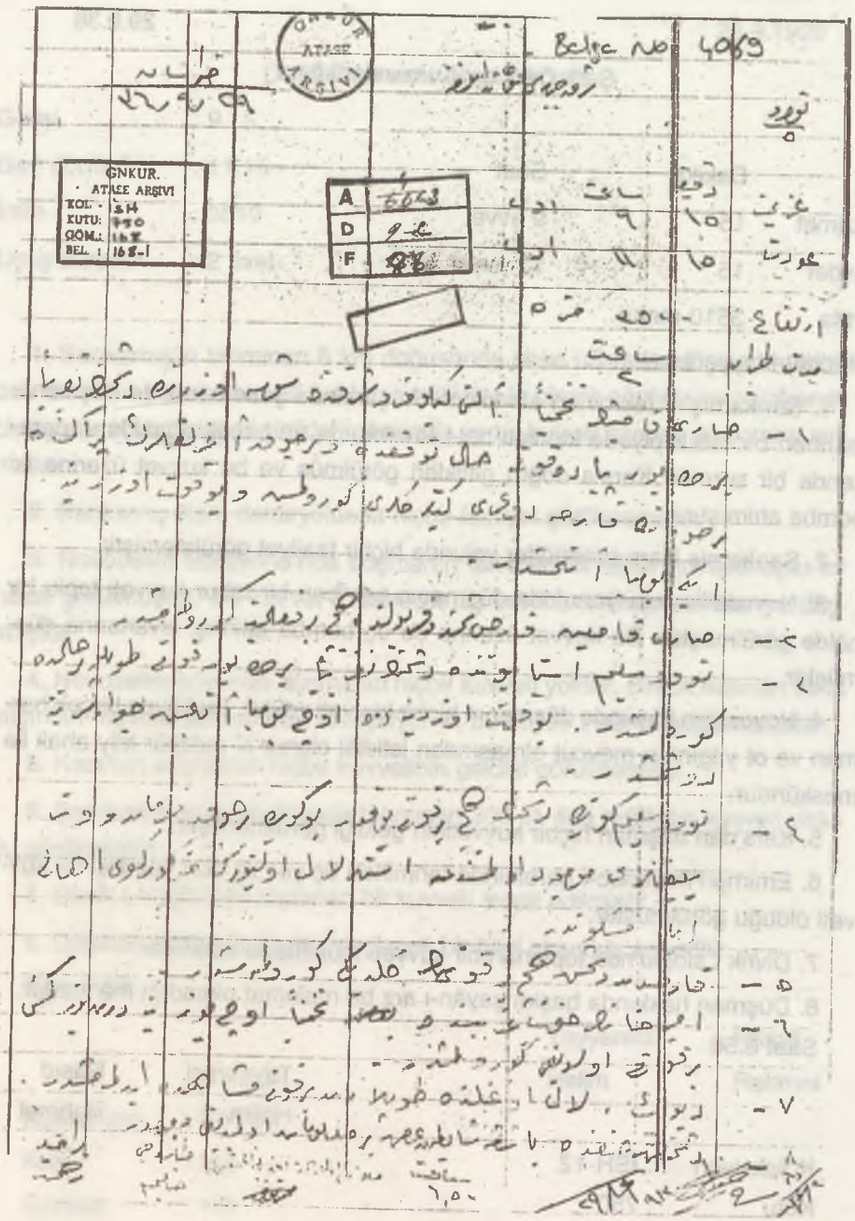

Belge No: 4069

Horasan

29.9.36

Şark Cephesi Kumandanlığına

	Dakika	Saat
Azimet	15	9 evvel
Avdet	15	11 evvel
İrtifa	3510 metre	

Müddet-i tayyerân saat 2

1. Sarıkamış'ın tahminen altı kilometre şarkında şose üzerinde düşmanın takriben bir tabur piyade kuvveti hal-i tevakkufda ve birçok ağırlıkların perakende bir suretde Kars'a doğru gittikleri görülmüş ve bu kuvvet üzerine iki bomba atılmıştır.

2. Sarıkamış Kars şimendifer yolunda hiçbir faaliyet görülmemiştir.

3. Novoselim İstasyonu'nda düşmanın takriben bir tabur kuvveti toplu bir hâlde görülmüştür. Bu kuvvet üzerine de üç bomba atılmış, civarlarına düşmüştür.

4. Novoselim köyünde düşmanın hiçbir kuvveti yoktur. Bu köyde birçok harman ve ot yılgınları mevcut olmasından istidlâl olunur ki mezkûr köy ahali ile meskûndur.

5. Kars'dan düşman hiçbir kuvvetinin geldiği görülmemiştir.

6. Emirhan'ın cenûb-i garbîsinde tahminen üç yüz ilâ dört yüz kişi bir kuvveti olduğu görülmüştür.

7. Divrik Laloğlu'nda toplanan bir kuvveti müşahede edilmiştir.

8. Düşman hakkında başka şayân-ı arz bir malumat olmadığı mâ'ruzdur.

Saat 6.50

Tayyareci Râsıd
Halim Rahmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 168
Belge : 168-1

Belge No: 4069

Horasan

29.9.1920

Doğu Cephesi Komutanlığına

Gelişi	: 9.15
Geri dönüşü	: 11.15
İrtifa	: 3510
Uçuş süresi	: 2 saat

1. Sarıkamış'ın tahminen 6 km doğusunda şose üzerinde düşmanın takriben bir tabur piyade kuvveti bekleme hâlinde ve birçok ağırlıkların perakende bir surette Kars'a doğru gittikleri görülmüş ve bu kuvvet üzerine iki bomba atılmıştır.

2. Sarıkamış Kars demiryolunda hiçbir faaliyet görülmemiştir.

3. Novoselim İstasyonu'nda düşmanın takriben bir tabur kuvveti toplu bir hâlde görülmüştür. Bu kuvvet üzerine de üç bomba atılmış, yakınlarına düşmüştür.

4. Novoselim köyünde düşmanın hiçbir kuvveti yoktur. Birçok harman ve ot yılgınları mevcut olmasından anlaşılıyor ki, bu köyde insanlar yaşamaktadır.

5. Kars'tan düşmanın hiçbir kuvvetinin geldiği görülmemiştir.

6. Emirhan'ın güneybatısında tahminen 300 ilâ 400 kişilik bir kuvveti olduğu görülmüştür.

7. Divrik Lâloğlu'nda toplanan bir kuvveti tespit edilmiştir.

8. Düşman hakkında başka verilecek bir bilgi olmadığı arz edilir.

Saat 6.50

Tayyareci Râsıd
Halim Rahmet

Koleksiyon : İSH-12
Kutu : 750
Gömlek : 168
Belge : 168-1